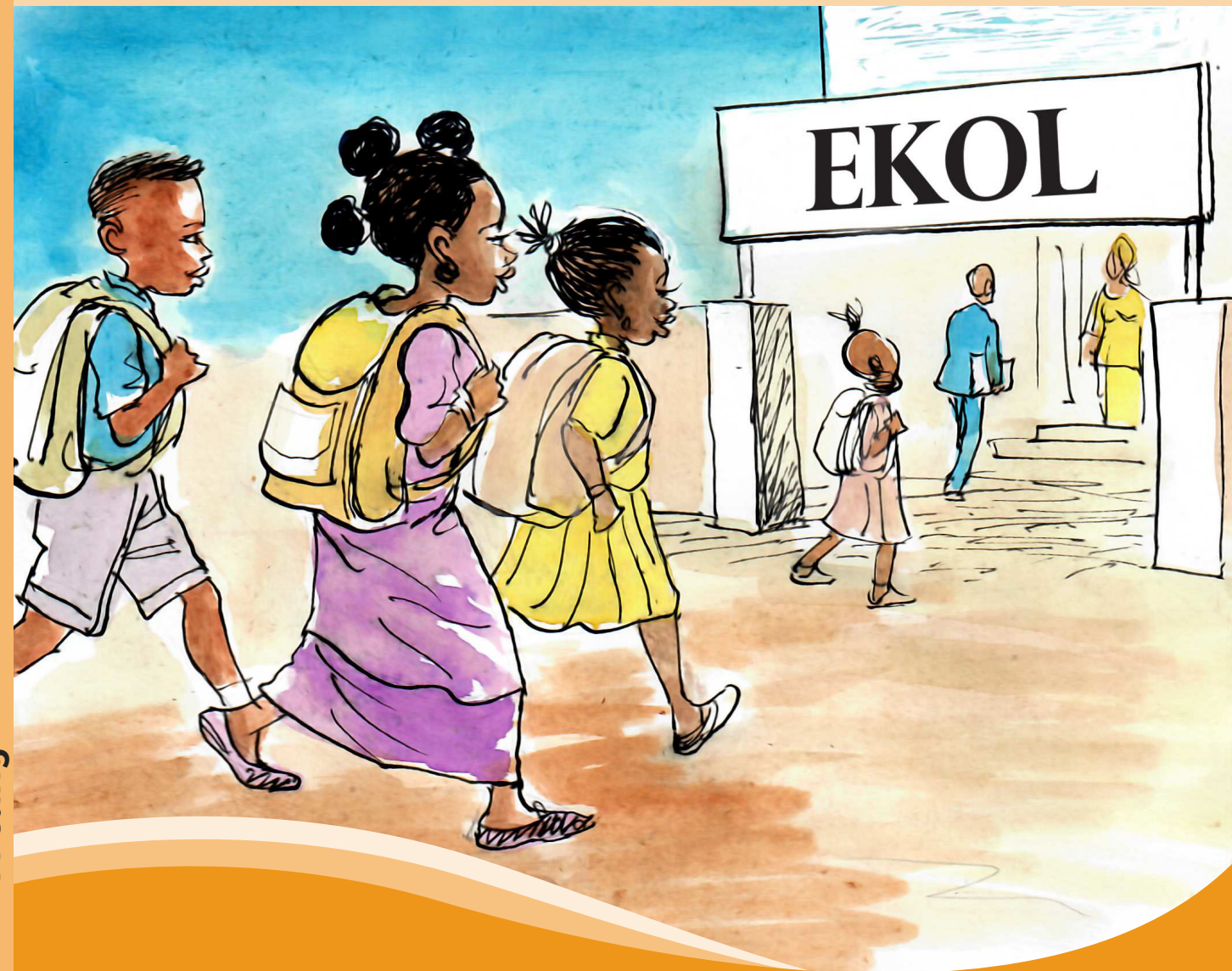

A cang

CP

Safe no kalaas

Ce Manuel de classe a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des États-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN

Lecture Pour Tous

A cang

CP

Lecture Pour Tous

A cang

Safe no kalaas

Seereer

Année 2018

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 4.0 IGO. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter [ce document] y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées sur le site électronique suivant :
<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/igo>

PREFACE

Dans le cadre de l'amélioration de la qualité des enseignements et des apprentissages au cycle élémentaire, le Ministère de l'Education nationale du Sénégal a mis en place le programme « Lecture Pour Tous », financé par le Gouvernement américain à travers l'Agence Américaine pour le Développement International.

L'atteinte des objectifs de qualité annoncés dans le Programme d'Amélioration de la Qualité, de l'Equité et de la Transparence (PAQUET) dépend, en partie, du développement des compétences de lecture sans lesquelles les apprentissages se réalisent difficilement dans les autres disciplines. Or, les performances en lecture sont fortement tributaires de l'accès des apprenants à des intrants de qualité. C'est pourquoi, le matériel didactique conçu et réalisé par Lecture Pour Tous, pour servir de support à l'ambition du ministère d'améliorer les acquis scolaires dans cette discipline fondamentale, revêt un intérêt capital du fait de l'utilisation des langues nationales comme médium d'apprentissage de la lecture initiale.

Ce matériel didactique est élaboré sur la base d'expériences éprouvées, menées de par le monde et adaptées au contexte sénégalais, y compris le curriculum de l'éducation de base (CEB). Les évidences en apprentissage de la lecture initiale démontrent que le recours aux langues que parlent et comprennent les enfants, l'adoption du principe du décodable, l'application d'une approche d'apprentissage systématique, explicite et structurée permettent aux enfants de lire.

Au vu des nombreuses expertises sollicitées pour sa conception, il est à espérer que ces ouvrages constitueront des supports de qualité qui permettront d'apporter une réponse effective à la volonté du Ministère de l'Education nationale d'améliorer sensiblement les performances en lecture.

C'est le lieu de remercier l'USAID pour son précieux concours et d'inviter tous ceux qui auront en main ces outils d'en faire un bon usage.

Le Ministre de l'Education nationale

AVANT PROPOS

Pour aider les élèves sénégalais à réussir l'apprentissage de la lecture dès les premières années de leur scolarité, le programme national « Lecture Pour Tous » a conçu ce manuel de classe en langue nationale dans une approche syllabique. Il est destiné aux élèves de Cours d'Initiation (CI).

Ce livret est un outil de classe qui permet à l'enseignant (e) de travailler régulièrement les capacités de lecture des élèves. Il est fondé sur le respect du principe de décodage systématique en lecture. C'est-à-dire que l'élève apprend progressivement sur la base de lettres, de sons et de mots déjà étudiés.

Dans la progression, l'élève apprend à reconnaître les sons à l'oral et à l'écrit, à combiner des lettres pour former des syllabes, à associer des syllabes pour former des mots, à lire des mots familiers et des mots inventés, des phrases et des textes de façon fluide et à s'essayer à trouver le sens des mots et des phrases qui sont lus.

La démarche préconisée recommande fortement de :

- Utiliser régulièrement le livret pour dérouler toutes les activités de lecture en classe ;
- Amener l'élève à pointer du doigt l'objet à lire pendant au moins six secondes en lui accordant toute son attention ;
- Amener l'élève à lire à haute voix tous les jours les contenus présentés.

Outil indispensable à la classe, ce livret est un intrant de qualité pour aider les élèves à développer, avec un minimum d'assistance, leurs compétences en lecture.

Table des matières

Alphabet illustré	6
Tableaux de l'alphabet	10
Semaine 1 : Leçons 1, 2 et Leçon 3 (Révision)	11
Semaine 2 : Leçons 4, 5 et Leçon 6 (Révision)	20
Semaine 3 : Leçons 7, 8 et Leçon 9 (Révision)	29
Semaine 4 : Leçons 10, 11 et Leçon 12 (Révision)	41
Semaine 5 : Leçons 13, 14 et Leçon 15 (Révision)	53
Semaine 6 : Leçons 16, 17 et Leçon 18 (Révision)	65
Semaine 7 : Leçons 19, 20 et Leçon 21 (Révision)	77
Semaine 8 : Leçons 22, 23 et Leçon 24 (Révision)	89
Semaine 9 : Leçons 25 et Leçon 26 (Intégration 1)	101
Semaine 10 : Leçons 27, 28 et Leçon 29 (Révision)	108
Semaine 11 : Leçons 30, 31 et Leçon 32 (Révision)	116
Semaine 12 : Leçons 33, 34 et Leçon 35 (Révision)	124
Semaine 13 : Leçons 36, 37 et Leçon 38 (Révision)	132
Semaine 14 : Leçons 39, 40 et Leçon 41 (Révision)	140
Semaine 15 : Leçons 42 et Leçon 43 (Intégration 2)	148
Semaine 16 : Leçons 44, 45 et Leçon 46 (Révision)	153
Semaine 17 : Leçons 47, 48 et Leçon 49 (Révision)	161
Semaine 18 : Leçons 50, 51 et Leçon 52 (Révision)	169
Semaine 19 : Leçons 53, 54 et Leçon 55 (Révision)	177
Semaine 20 : Leçons 56 et Leçon 57 (Intégration 3)	185
Semaine 21 : Leçons 58, 59 et Leçon 60 (Révision)	190
Semaine 22 : Leçons 61, 62 et Leçon 63 (Révision)	198
Semaine 23 : Leçons 64, 65 et Leçon 66 (Révision)	206
Semaine 24 : Leçons 67, 68 et Leçon 69 (Révision)	214
Semaine 25 : Leçon 70 (Intégration 4) et Leçon 71 (Evaluation d'étape)	222

A pind Seereer

a A

o a fnir

b B

o b al

ɓ ɓ

o ɓ ox

c c

a c ek

ɕ ɕ

ɕ oox

d D

o d on

ɗ ɗ

ɗ elem

e E

e kol

A pind Seereer

f

F

o faam

g

G

gitaar

h

H

helaar

i

I

Ibu

j

J

o jan

k

K

a kaal

m

M

o moon

l

L

leelir

A pind Seereer

n

N

nof

ñ

Ñ

ñiig

ŋ

ŋ

saŋke

o

o

oto

p

P

pis

ɓ

ɓ

ɓaak

q

Q

a qali

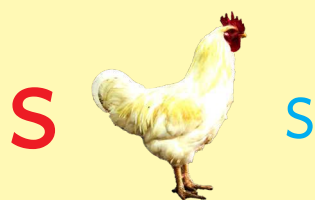
r

R

o roon

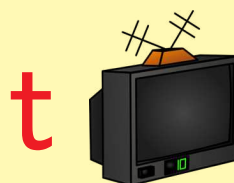
A pind Seereer

S

s

a siik

t

T

a tele

f

T

f fool

u

u

a un

W

w

welo

x

x

xaal

y

Y

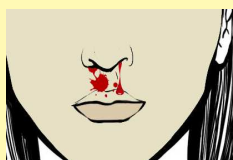
a koy

y

Y

o yang

I

I

du'aa

a b ɓ c ɕ d ɗ

e f g h i j

k l m n ñ ŋ

o p ɸ q r s

t ʈ u w x y ỵ ʼ

a e i o u

m l k b

a	m	o	b	l	u	k	i
b	e	k	u	a	m	o	l
o	l	i	a	e	b	e	m
e	b	l	o	m	a	i	b
l	i	b	u	l	e	m	o
u	k	l	k	a	i	k	e
m	u	i	m	b	e	a	k
i	m	o	o	l	k	b	u

m	u	mu
k	e	ke
b	o	bo
l	im	lim
e	b	eb

m	al	mal
a	m	am
i	l	il
b	al	bal
m	ek	mek

★	m	aad	maad	g	as	gas
▲	k	im	kim	m	aal	maal
■	m	ool	mool	oo	l	ool
●	ma	le	male	ma	ki	maki
♥	li	mi	limi	i	la	ila
☾	ma	ma	mama	la	ki	laki
☀	ba	ba	baba	li	me	lime
😊	ka	li	kali	ki	Lo	kilo

★	baab	kaam	am	uut
▲	kaal	lim	at	lool
■	mama	laki	lake	ila
●	limi	lame	kama	kaki
♥	male	maki	maka	mami
☾	moli	oli	luli	lamu
☀	kibe	mola	lula	kuli
😊	maba	bulo	lule	lobe

Ami lulu iba.

Umi lula abi.

Kibe maku mami.

Mami lule bulo.

Mami lulu ibu bulo.

Maba lamu lak laba.

Maba lamu lak bala.

Bilo kalu bala kam bulo.

Limi mol no mal ne.

Lama limu lime lame ke.

a e i o u

n t d f s

t e n u a s o f

a f o f d u s i

o d u d e f e s

e t d n s o i t

n i t f i e d o

u s a t a d t e

s u i s n e a d

i t o n o n f u

n a na

u t ut

d o do

f e fe

s i si

d is dis

f e fe

i s is

f od fod

u n un

★	na	fi	nafi	ti	m	tim
▲	fi	da	fida	an	di	andi
■	fo	di	fodi	fa	ni	fani
●	fi	fi	fifi	f	ad	fad
♥	ta	ni	tani	se	di	sedi
☾	su	ti	suti	fo	to	foto
☀	so	di	sodi	sa	tu	satu
😊	s	aakk	saak	fo	du	fodu

★	ten	tan	aak	fud
▲	naf	sod	don	ook
■	nof	fan	duf	fad
●	nafi	nafa	suti	fani
♥	fadi	sodi	fada	sedi
☾	ati	fodu	satu	oto
☀	fifi	fida	foto	andi
😊	sali	fodi	soda	tani

Naf de faaxee.

Mafi o faax soom.

Fata tinu a nafi.

O don nafi mosa.

Natu reta fa nafi.

O fud fani neewa.

Fata a reta maa nafi.

Sanu damu satu no don.

Safi ten fidu a sanu.

An na den satu sedu.

a e i o u l m k b n t d f s

k f l o i u l e

a m o k s f s d

f o t k n l i b

n s u t b a d o

k o m e s u e d

l m u l i f n i

t n d a k a t b

s a m f e b e d

n um num

m aad maad

d uf duf

s am sam

f el fel

b aad baad

f al fal

k af kaf

d ek dek

m os mos

★	s	od	sod	di	ba	diba
▲	fa	sa	fasa	fu	sa	fusa
■	da	mi	dami	su	fa	sufa
●	mo	da	moda	su	fu	sufu
♥	l	am	lam	su	ta	suta
☾	no	la	nola	t	ul	tul
☀	ni	ma	nima	ma	sa	masa
😊	no	la	nola	li	sa	lisa

★	ten	tol	sed	sod
▲	sis	sos	lam	let
■	tul	moda	eelaa	tud
●	sufu	mola	sofi	tinu
♥	suta	nola	fasa	umi
☾	tasu	nima	mata	dami
☀	masa	ari	diba	dal
😊	uri	nene	fusa	nara

Sil ne suuma.

Tol ke sanu sute.

Lim lam ne simtu.

Nof ne ten nanun.

Sali sanu a lamu.

Suti mal ke kam.

A moda bo ta mos.

A lula a nama sil.

A filta no lak ne.

A sofa tul ne badu.

aa ee ii oo uu r p y g

uu r y ii p aa g aa

y ee r oo r p ee r

oo p uu y g aa r y

g uu y ii ee r oo p

ii p aa r oo p g ee

p oo g ii r aa y g

uu y aa y p g ee r

p ee r oo g ii p uu

y aa yaa

ee p eep

g ii gii

uu p uup

y oor yoor

r uu ruu

y iir yiir

g oo goo

p aar paar

g eey geey

★	y	iir	yiir	raa	re	raare
▲	p	oor	poor	g	uur	guur
■	aa	ri	aari	gee	ri	geeri
●	p	aar	paar	roo	gee	roogee
♥	uu	pi	uupi	rii	gaa	riigaa
☾	ii	na	iina	ta	ra	tara
☀	yoo	ru	yooru	g	ooy	gooy
😊	r	aap	raap	raa	paa	paayaa

★	puur	geer	peey	roog
▲	raay	ool	guur	paar
■	raap	paar	gooy	yuur
●	reer	uti	yaag	geeri
♥	uupi	puur	meel	riigaa
☾	yiir	peer	raapaa	yoori
☀	aari	iina	raare	goora
😊	uli	roogee	yooru	garee

Paar a yaaraa.

Goora yooru paar.

O geer too yoogu.

Roog yiiru roog in.

Paal ke goora.

Gori yoogwu no puur ne.

A teep atu a keer.

Riigna o raapaa geerkee mayu.

Moodu a yooga axum kaa fop.

Gooraa a yooga pisum maak kaa.

j w q x

aa r y ii p aa y uu

y ee r oo r p ee r

oo p uu y y aa r y

g uu y ii ee r oo p

oo r aa r oo p g ee

p oo g ii r aa y g

uu y aa y p y ee r

r ee r oo g ii p uu

x oo xoo

ee w eew

aa q aaq

x ool xool

aa w aaw

j uu juu

x ii xii

t eex teex

w iir wiir

q aal qaal

★	we	ne	wene	lu	qu	luqu
▲	wa	qa	waqa	n	iiw	niiw
■	waa	ji	waaji	x	uum	xuum
●	joo	ta	joota	xa	qi	xaqi
♥	j	aar	jaar	je	gi	jegi
☾	j	oor	joor	ja	wa	jawa
☀	q	ool	qool	oo	qu	ooqu
😊	x	eel	xeel	xu	ri	xuri

★	qool	xoor	eed	jaax
▲	xeel	joox	xuum	xaal
■	naaq	joota	waaqee	jeem
●	xuree	waana	jawa	waqee
♥	jaaraa	jeeree	woqee	joowaa
☾	weejee	jawaa	jiloox	jaloox
☀	joloox	jawdu	xetoox	muux
😊	qoor	ooqu	luqu	quul

Luxa jeegee xooxum.

Jal jeg xoolu.

Jir xoxtu Jaab Jooral.

Xooxe le Xole xoolee.

Jibi ee mbaal jegatee

Waali miñee o wat meen.

Joor naangee jawaa a put.

Jaaraa naa jeeraa jaga jaw.

Xule waanee xaye na qal ale.

O xoor olaa a jektooxa de.

aa ee ii oo uu

r p y g j w q x

r	p	x	ii	p	oo	w	q
aa	y	r	p	oo	w	g	w
y	ee	i	ee	j	uu	j	q
p	g	ii	w	g	p	x	j
uu	q	x	g	x	r	q	aa
g	x	aa	oo	y	j	j	w
oo	aa	q	g	uu	q	x	ee
aa	oo	ii	y	w	j	w	p

w	aa	wa
y	oo	yo
j	ee	je
x	ee	xe
w	ee	we

x	oo	xoo
y	ee	yee
g	oo	go
j	ii	ji
y	aa	ya

★	w	aaj	waaj	b	eej	beej
▲	y	ooy	yooy	j	eej	jeej
■	x	ooj	xooj	y	eeq	yeeq
●	g	uur	guur	x	oox	xoox
♥	gee	wi	geewi	paa	xee	paaxee
☾	qaa	woo	qaawoo	guu	ree	guuree
☀	poo	ree	pooree	y	uq	yuq
😊	raa	xaa	raaxaa	pi	ree	piree

★	jol	yuq	xees	beej
▲	xoox	yeeq	wuuq	waas
■	jali	joloo	paaxee	gaajo
●	waajaa	xooxe	riwaa	rawaa
♥	aaxaa	yaayoo	jooxi	guuraa
☾	geewi	wegaa	jeeju	weejaa
☀	yuuree	waree	yulee	piree
😊	juli	jula	qule	xooree

Jaal a gara.

Juli oxe garaa.

Yuuri no pep kene.

Geeteena, waaji fo jem.

Jaal paax a jalaa.

Laqooxi, too jegiro yiif mosu.

Jaleerna boo jalooxaa o jeerel.

Raan ruuxu fosoow ole paax.

Riwee ligit fee na jaabe de?

O gajaw ole no jug ole?

nd ng

weer

xuuq

joox

beej

wuuq

xaaj

joor

jaax

waajaa

wooraa

riwaa

rawaa

geewi

jolaay

maarwi

xij

yuuree

yaaree

yulee

raayaa

xooj

jaga

woloox

jaabel

joogu

jalaa

juli

jula

mayee

yolaa

yaasi

xoox

nd

o

ndo

ng

im

ngim

d

and

dand

ng

ii

ngii

nd

ut

ndut

ng

u

ngu

nd

ik

ndik

ng

en

ngen

nd

ee

ndee

d

ung

dung

★	nguu	da	Nguuda
▲	nd	oog	Ndoog
■	nd	ol	ndol
●	ngo	dir	ngodir
♥	nga	dand	ngadand
☾	li	ngir	lingir
☀	ngii	ndir	ngiindir
😊	ndee	go	ndeego

★	jol	yuq	xees	beej
▲	xoox	yeeq	wuuq	waas
■	jali	joloo	paaxee	gaajo
●	waajaa	xooxe	riwaa	rawaa
♥	aaxaa	yaayoo	jooxi	guuraa
☾	geewi	wegaa	jeeju	weejaa
☀	yuuree	waree	yulee	piree
😊	juli	jula	qule	xooree

- ★ Ndut ne ngaan ngimee goor.
- ▲ Yungar xajom yongee no ngaan.
- Ndoogu jeen a yongaa no ngaan.
- Ndiirax ndut a wata yaam doktoor.
- ♥ A yoon ngodir malee fa ngen.
- ☾ Ngulook ndiiki, o ndaag a yaqaa xew.
- ☀ Ndaayaan yengteem, yungatoor ndeeres fa Ngoor atun.
- 😊 Ngidmir a dunga ngentand a feland o yongand.
- 🐣 Ngoor o Ngooc fa Waajoojo ndefu pangool ke.
- 🥄 Nduku layee ndokoor ne kam ngentand, yaqee ndigil.

Ngaala a laya Ndaar ee ndiigum o ngolaar ndam oo. Ngoor kaa a ndamtaan boo o ngod tus jegee ta. Kaaga taxu boo ngaaf yoqee a tiya neen.

Ngoor o Ngooc fa Waajojo ndefu pangool ke. Maak we kaa njuuran no hiid oluu refna. Ta ref kaa naa yetooxaa saax le fop. Keene taxu boo ngoor ke a moytooxan.

Ngooloorir kam ngentand naa ataa a tef a pelu. Keene taxu boo oxuu refna a warin o gayaa. Yaam maak waa layooga ee we ngenna ndefu fog.

Too o fog a ref kaa fop a ndeerna boo waraando yaq. Oxuu fexeyna boo yaq o fog, a tefof felkee. Yaaga boog wiin we fop a mbara o yetooxaa ngentand.

mb

★	ngas	ndaagaan	ndut	ngeed
▲	yaand	ndeeep	mangu	ngoor
■	ndende	ndeego	ndongo	ndokoor
●	ndiiroor	ndiirax	ndiigin	ndigil
♥	ngooluum	ndet	ndugin	ndobin
☾	ndegoor	ngodir	ndegoor	ndaagin
☀	ngiindir	yungar	yaangom	nguri
😊	ngaari	nguuda	nganda	ngaadi

mb	a	mba
mb	aa	mbaa
r	imb	rimb
s	amb	samb
mb	uu	mbuu

x	omb	xomb
ng	amb	ngamb
j	omb	jomb
l	imb	limb
mb	iij	mbiij

★	mbuu	dik	mbuudik
▲	u	mbaa	umbaa
■	sa	mbir	sambir
●	su	mbik	sumbik
♥	sa	mba	samba
☾	so	mbi	sombi
☀	nja	mbir	njambir
😊	ga	mbi	gambi

★	mbind	mbuud	mbaal	mbaamir
▲	damb	xomb	goomb	mbaal
■	pamb	samb	jimbi	mbuud
●	sambir	jambel	umbaa	tiimbel
♥	sumbik	jambaal	mbelax	njambir
☾	samba	xamb	mbudoox	mbambe
☀	sombi	demba	mbir	sombel
😊	gambi	mbirjam	Jambaar	gamb

Mbeel a maak refu Ganki?

Mbuud mbelu roog fa mbeedu andeel.

Ngumbel gatee sambamb, Demba naa bumbaa.

O mbamb a fakta no gamb olaa.

Mbind ne Mboor Mbenj mbudaay a ngelooru.

Ndoobuur a mbeela umbu mbadir ne.

Fapoox taxe o ref mbir, lambaan lamee njom.

A mbeel felu o mbood jangtum a mbeɕ.

O mbiiij a faaxa no mbir mbexu ngaaf.

Ami layee mbak ne Suma a fela lool.

Mbind mbaad mbuudee njom ne mbuleem faak. Mbisaan Fay no mbind ne fo xaariitum njiru. Ndaa yoo Mbayla fa Mbeen a mbaaga ndet.

Fapoox taxee ref mbir naa fop a andna no njom. Lamaan lamee njom keene taxu waagee teen tig. Loo tamit jeemee o jang ndax ta waagin.

Ami saaxo a lay ee mbak ne Suma a fela lool. Keene taxu boo ngulook ne a roof a paax. Rew we ngimaa, a mboxaa boo muu fodoona o nanaa den.

Mbisiin Ngom fa Mbay mbogee no we mbiisna mbaar ne. Keene taxu da mbatoox teemeed oxuu refna. Ta ref a toon, no we mbogeerna no calel ke.

nd ng mb

mbamb ndool mbood ngamb

xomb famb kamb ndaalaan

ndegoor xomb menge mongi

ndende mbaad ndiirax limbaa

yaangom ndiijax mbeedin mbuud

ndiiroor gambel mbem wondoox

ngooluum ndiir ngodir ngoleem

nguuda ndeego yengee ndaagaan

ng al ngal

nd al ndal

mb ug mbug

mb ind mbind

ng aan ngaan

ng amb ngamb

l ing ling

f amb famb

mb amb mbamb

nd umb ndumbe

★	g	en	gen
▲	g	od	god
■	ngaa	di	ngaadi
●	ndaa	gaan	ndaagaan
♥	ndii	gum	ndiigum
☾	mbuu	din	mbuudin
☀	no	mbo	nombo
😊	mbir	jam	mbirjam

★	ngooy	andaa	ngoomal	ndong
▲	dang	ngodir	mbugaan	ndung
■	ngaan	ool	ngaay	and
●	ndeela	ngumba	mbeg	samba
♥	ataa	mbaad	asi	ndigil
☾	mbuudin	gambi	ngomir	nduufik
☀	nombo	oosee	mbeeree	ngadand
😊	mbirjam	paangi	mbung	ndaagaan

- ★ We mbugirna mbaree o ngodraa.
- ▲ Ngiin a mbaru adnaa a njeetaayaa.
- Mbuud ne mbulum, Mbaar Mbay fakun.
- Ndew Ngom a faaxa, andee ngodir
- ♥ Ngamir ne Mbode fa Ngenar felandee ngentand.
- ☾ Ngol ne jiraam faaxee rokel no ndiig.
- ☀ Ngumba, Mbungaan fa Ndumbe, a Mbul a ndetu.
- 😊 Diilooxna ndut faak, o and olaa taxu.
- 🐣 Mbuloor a fela, a wetandaa a saandang faak.
- 🥄 No qol le mbaanit, teen o mbid a mbufu

Andi yee ndamir faaxu no ngentand.
Mbexir too nu ngodir kee ndefu doole.
Bugar ee : Yungatoor, mbeltir, mbef
mosu yoo. Wuu ngimuuna taa ndef ta,
na jam soom a ndefkaa.

Moodu Seen geeree, ten taxu boo
ngaaf leng refree no mbindum.
Naangee o mataa o qol, wiin we a
naangaa mbigwaa, Ta wondoox na
pilyaanum, a nangilwaa o rajo.

Mbuud ne Ganki, seeni ngawul fakun fo
we ta yoontiina. O hiid oluu refna o ten
saate fee a ngooyaa. Ta fakan a den njom
maak ne pir ke fop a ngaranaa.

We mbugirna mbaree o ngodraa keene
faaxeer. Oxuu refna a fexangaa o
kendum jam soom naa jegkaa.
Too ngentand kaa ref kaa wareena o
niiw, kaa faax.

nj

★	ndalaa	ndamu	sundaa	ndefu
▲	mbiraa	ndool	ndap	mbind
■	ngaru	ngimaa	mbaaxu	ndoonu
●	ngenu	mbog	mbap	ndepe
♥	pambe	ndiiga	mbaaga	ngimin
☾	mbaal	ndeer	nduus	ndiin
☀	ngom	ngas	sambir	semb
😊	somb	mbegaan	ngomb	jamb

nj	im	njim
nj	an	njan
nj	om	njom
nj	aar	njaar
s	inj	sinj

nj	eer	njeer
nj	een	njeen
o	nj	onj
nj	ol	njol
s	unj	sunj

★	njaa	ra	njaara
▲	nju	ma	njuma
■	njee	mik	njeemik
●	njo	goy	njogoy
♥	x	anj	xanj
☾	ba	njaa	banjaa
☀	nj	er	njer
😊	Nje	maan	Njemaan

★	njooba	njer	njool	njom
▲	xanj	njaw	sinj	onj
■	njol	njofu	njame	njuga
●	njogoy	njaalik	oos	njuuma
♥	njuma	banjaa	Njemaan	njofu
☾	njeemik	njegu	njaara	njawaa
☀	uup	njaalik	njaaya	njokoo
😊	njuufa	xanje	xanju	njogoy

Njuma, njool took a refu.

Njaaya maafu njool Xanja faak.

Njira Njaay fa Njeen Ngom ndetu Njemaan.

Njaara Njaan kaa sinjaa o feet kirand.

Njaw ne yaaseena bat ne faak felu

Muusa kaa fuudaa njogoy mosu na kaayiit.

Njira kaa retaa ekol nqes nuu refna.

Njame Njan kaa sektaa o siir ole xaye.

Nqoox maak ne mbegaan refu no siir olaa.

Saate'in na faknaa njom tening fuu refna.

Bilaali mbir maak oo, a gen na saate fee. A reta no njom naa Jilaas, a maaf pir kaa fop. A xeta fo o baagu, ndaa o ten jangu a saaw alaa.

Muuse Njaay waagu a cangin no ekol ne Xama Siga. Naangee xawaa kaa layaa a tektaa boo o and. Xa elewum fop kaa njalaa kili yaam kaa cooxtaa aqatax.

Bure o caajal o maak oo naangee xijaa.

Bes fuu refna ta gayik, a faalik mbaat ta xooxik.

Nqes a retaa, a jalaa waasaa boo kirand ta gat.

Xaye refu bes korite, fop a ndoku toki mosu. O fog ole fop ndefu no mbind ne, a njeetaayaa, a njalaa. Rew we mbokatoox a njawaa, in fop i mbog a put ale.

nq

★	njeg	njong	njol	njiig
▲	sunj	tunj	lanj	xanj
■	njom	njool	monj	banj
●	njalaa	njalik	njaw	njega
♥	njuma	njaaya	sinja	njame
☾	njogoy	njer	njuup	njofna
☀	faanja	njaar	njambu	njem
😊	njal	njeem	njuum	xanja

nq as nqas
 nq aw nqaw
 nq el nqel
 nq es nqes
 w enq wenq

nq eq nqeq
 nq et nqet
 nq ol nqol
 nq oox nqoox
 nq ool nqool

★	nq	ol	nqol
▲	nqi	jaa	nqijaa
■	nq	ool	nqool
●	nqaa	rit	nqaariit
♥	nq	el	nqel
☾	o	nqe	onqe
☀	nquu	raan	nquuraan
😊	nqu	tand	nqutand

★	nqol	nqool	nqet	nqoox
▲	nqel	nqaw	lanq	nqot
■	nqaw	nqeen	nqaariit	nquuraan
●	nqotaa	nqijaa	nqaadaa	nqes
♥	nqinja	nqooyik	onqaa	onqe
☾	nquuraan	xulanq	nqaw	nqooland
☀	nqutand	nqetan	nqijaa	nqoolaa
😊	xulanq	nqetand	nqotaa	nqasir

- ★ Daba reta nqes ne no qol.
- ▲ Xulanq caaci xoola bee qac xaye.
- Baaba Biram a ata suum nquuraan.
- Faapa jika nqoox maak njeel mosu marse.
- ♥ Nqel mbelu yook a ref no mbind tokoores.
- ☾ Ngaw ngas ne Faatu a fela foofi.
- ☀ Paar Suusan o xaa ngutankaa no naak kaa.
- 😊 O nqool koor a wata no bes diibor.
- ☀ Ngariit ne Jokel seen fa Pool jegu doole.
- 🥄 Muusa fa Mari nqotu Siga da ndet ekol.

Mal ne ne goor we a jawa nqoox nqes ne xaye. Goor we njom a mbaknu, rew we a mbakin nqel. Saate fee xumba lool. Wiin we fop a faaya.

Fo nqol ne Nqaan xaal a nqooxe rend. Nqaan fa koy ale nqeta maaga. Nqaan a gis o loq a rax a koy ale. A koy ale a rok kam taxar kaa.

Nqes ne xaye a beg ekol oo. Muuse Njaay fo meetar ke nqetu ndax i njeg kermes. Xa elew axe, wene nqot mene, waana nqot maana. Yoq we a nqotiid a karne ke.

Nqaan njaay o Fes o mosu yoo. Njar mbelu a yeru xane. Ten fo o maagum a njala baa nqij. Owe mofa no nqel ne Paam nqaw ne.

nj nq

gamb

ndap

ndigil

mbaal

ndew

ndok

ndooy

mbiic

ngaraa

nombo

gamb

rumb

mbind

ngimu

mbexir

tening

mbuud

ndoki

sombel

sambraa

ngenu

ndimle

ndal

ndamaa

mbogu

ndiig

ndeela

ndoog

mbir

nduur

ndeef

xand

nj

al

njal

nq

aw

nqaw

nq

as

nqas

nq

ol

nqol

Nj

aay

Njaay

nj

il

njil

nq

et

nqet

nj

er

njer

nj

om

njom

nq

ot

nqot

★	njuu	ma	njuuma
▲	njee	me	njeeme
■	xu	lanq	xulanq
●	nqo	taa	nqotaa
♥	nqe	taa	nqetaa
☾	njo	goy	njogoy
☀	nqi	jaa	nqijaa
😊	nja	laa	njalaa

★	njom	xanja	ndunj	nqool
▲	nqol	nqaw	njer	nqel
■	njeeme	njogoy	njaw	njalik
●	njega	njuuma	nqetaa	njegu
♥	nqeel	njofna	nqijaa	onqaa
☾	nqotaa	njuufa	onqe	sinjaa
☀	njemaan	njika	njalaa	njegaa
😊	xulanq	njool	onqaa	njalik

- ★ Saate fee kaa faknaa njom.
- ▲ Samba fa Jokel nqetu maaga.
- Nqesoo nqes Jeen a faalik padas.
- Njaaya fa Jeen nqetu no njom naa faak.
- ♥ Njuur fa Laatir njalu nqaw nqas xaye.
- ☾ Ngoox ngenar ne bise no qol Pool.
- ☀ Njool fa Njeer nqotu a Ibu da njangik.
- 😊 Njom fo nqel na sumbeel no saate fee.
- 🐣 Maalik Njaan fa Njoom naangee njaalaa nqes diiboor.
- 🥄 Tokoor Bure dogtoor a refu jeggee bes faa ta jalkeerna.

Saate Aali fo saate in na nqet kaa no futbal. Wiin we fop a sutoox a maadiid. Arbiit a fiip, futbal fe sumb. Wiin oo wiin a tagasaa a laay den.

Roog a gama. Xooxoox we a inoox. Wene qicaa pis waana xa paam, lakas we masiin. O leng yoqee no mbind. Ngoor ke fo nogoy we soom yoqu no pind ke.

Nqes oo nqes Faatu fa Gomiis naa yoonaa ekol. O kiinoo kiin a juga xaariit ekol. Xa elew axe fop a ngara. Ekol ne kaa riirataa.

Ngoor ke fop kaa mbar o njang ekol. Saate fee a jofangaa apaam a cang taxun. O cangu waagu mayu, andu mayu, fexu fop

ñ

★	mbind	nqel	nqoox	banj
▲	njal	njong	nqeex	njek
■	ndet	ndol	ndoom	ngaan
●	waanj	nqeel	ndor	nduus
♥	wuuq	xoox	ndal	mbaal
☾	ngas	ngaan	ngeek	ngulook
☀	njong	njem	njas	njol
😊	nqool	nqul	nqooc	njoor

ñ	iig	ñiig
ñ	oom	ñoom
ñ	aal	ñaal
ñ	oot	ñoot
ñ	uuk	ñuuk

ñ	al	ñal
ñ	el	ñel
ñ	aam	ñaam
ñ	is	ñis
ñ	af	ñaf

★	qe	ñ		qeñ
▲	fa	ña		faña
■	r	aañ	ee	raañee
●	ña	kar	iin	ñakariin
♥	ño	win	kee	ñoowinkee
☾	ña	ma	tee	ñaamaatee
☀	ñi	ree	na	ñireena
😊	mu	ña	nir	muñanir

★	ñog	faañ	mooñ	ruuñ
▲	rooñ	heeñ	gooñ	qeñ
■	feña	geña	fañi	wooñ
●	siiña	xeña	Jaañ	maañi
♥	ñiratin	kañaneen	tooñ	muñi
☾	giñaful	riñatin	ndaañ	ñakar
☀	raañ	ñaal	ñimaa	ñoowin
😊	mbaañik	fañ	ñimi	duña

Lañi tooñ ake no roon ole.

Ñilaan ñamee tooñ yaam kaa fuux.

Miñaan fañee Ñilaan kaa bugin lool.

Ñakar kaa siiñaa a ñiiñ a maak.

Ndaañ ne Awa jagee kaa yaaj lool.

Ñaal ne xaye kaa jeg ngeñ sumu lool.

Yaa Jankee jawaa, joñaa, ñimaa ndax a fela.

Ñilaan kaa muñaa no ekol faa,
a jangaa paax.

Fo gooñ ole kaa may rend, yaam
ndiig mbaax.

Miñaan o taañ o maak oo kaa panaa
maalo fee.

Mbaal ne Miñaan a ñaama a tooñ ake Ñaaña Nduur. Ñima a laña tooñ ake no bool o maak ole. Miñaan Njaay kaa raañ boo waagee o ñaam kaa mokeerna. Miñaan fa Ñima a ñaamaa tooñ fo soow fo felu.

Ndaañ ne Awa Seen jagee, kaa yaaj lool too ta siiñaa. O camin oxe Maam Demba o taañ o maak a refu. Kaa panaa yaa ta ñaamaa yaam waagee o faafin maalo fee. Awa koy kaa faax, too naangee xijaa no calel.

Fo gooñ kaa may na caate ke no hiid ole rend. Yaam ndiig ne kaa faax lool, foofi may too yaqee. Keene taxu xooxoox we fop a sawar no ñoow ole.

Jaañ kaa fañ o ret bat naa tokoo Faamara. Cerum ke fop kaa sumaa, yaam kaa yenit no pis. Too layiran o leng boo ta miñ, too moosaand.

C

★	gooñ	nqeñ	nqool	ngang
▲	raañ	rooñee	siiñaa	meeña
■	monj	fong	mbeet	njool
●	nqaw	feeñee	faañaa	lañi
♥	nqeel	dong	gamb	nqol
☾	ngooc	nqeel	nqel	ngeec
☀	sooc	njum	njuli	njeemaa
😊	njogoy	njaf	monj	onj

c al cal
 c uur cuur
 s aac saac
 f aac faac
 c om com

ñ uuc ñuuc
 f ec fec
 c ek cek
 b ac bac
 s ooc sooc

★	xa	ci	xaci	
▲	mu	ceen	muceen	
■	moo	ci	mooci	
●	caa	li	caali	
♥	caa	caa	caacaa	
☾	ba	caa	bacaa	
☀	saa	xaam	saaxaam	
😊	moo	ca	neen	moocaneen

★	caar	caaci	cuul	cal
▲	cok	ceem	muc	fiic
■	cooxi	muci	caalaan	maaleen
●	calel	caali	lacaan	laci
♥	fecaa	adooxaam	saaci	goocaa
☾	caam	bacaa	garanaam	feci
☀	lac	moocaneen	wacaa	cooxeen
😊	caaci	xaceen	cuul	seecan

- ★ Caaci a feca no ngulook ne kaata.
- ▲ Caare oxe caaraa foofi no pot.
- O ñuuc ole copee maac ke.
- Cal ke caaci mbela fo ndaañ ne.
- ♥ Cooxaam o fiic ole na caaci maak.
- ☾ Caaci oxe saqa o ñuuc o ran fur.
- ☀ A cas ale laca Caare boo ta lool.
- 😊 Coor kaa may cal lool, naangee o fuuxaa.
- O ñuuc ole ñaama maac ke na saxal ale.
- 🍲 O fiic ole na caaci, cooxeen a Ami Moodu.

Caaci a saqa o ñuuc o ran o mosu. Ta waasin, ta copaa kaaf ke ndefna na saxal ale. Caaci Mata Coor oxe raxaa o ñuuc ole ta fañaa. O ñuuc ole humel, yaam a cek ake kaa saakik.

O fiic o maak ole caaci cooxeen a Ami Moodu. Ten samu no lanq ke, da saakan den fop. Boo ta muj o jikik o fiic o lakas o maak.

O cuul oxe kaa laacaa xaaliis na qal ale cupaan. Den fo yoonum kaa saq japil fo xa loq a mbecaa. We naa mbaafaa a sadaxaa den xaaliis, da njalaa.

Mata Coor a mooca pay ndan mosu ne Jabu liilna. Ta dorin boo ta jag, a doonin took njong ne. Pay mbaax o pulaane xe, Demba Si, riwun miñu.

ñ c

ñaal

saac

lañ

caas

fiic

mac

caas

xac

ñoom

coor

goñoox

seec

ñiiñ

ñoom

ñol

ñim

ceq

gac

fañ

caalaan

ñoowi

fañaam

gaañoox

mooñi

xooñ

fecaa

seecaa

xooc

gooc

maac

lañaa

caaraa

c

al

cal

ñ

aam

ñaam

l

ac

lac

ñ

im

ñim

g

ac

gac

s

añ

sañ

c

oor

coor

f

aac

faac

ñ

oom

ñoom

f

ec

fec

★	l	aac	laac	
▲	ñ	uuk	ñuuk	
■	caa	laan	caalaan	
●	caa	raa	caaraa	
♥	ño	lee	ñolee	
☾	xe	ñee	xeñee	
☀	moo	ca	neen	moocaneen
😊	ño	wa	ndan	ñoowandan

★	paañik	cinjeel	sanca	ñookaand
▲	ñuukel	cangin	faañand	naageerna
■	moocaan	laaceen	kuuceer	jiicaa
●	fañaam	ñiitoox	caaraam	soocéen
♥	ñaalatin	ñaamaa	ñolee	caxree
☾	feeña	caalaan	xeñee	ñoowandan
☀	xoolaad	maara	muuri	moocaneen
😊	ñooti	lañte	siiña	ñiratin

- ★ A cas ale kaa ñoom yoor.
- ▲ Caaci ñaamee tig xaye, kaa xij.
- Gac le kaa dalin na tagid ale.
- O ñoow miñee, oxuu refna waraa jeemaa.
- ♥ Faapa Baakari ñaamee tus, yaam kaa sawaree lool.
- ☾ Ami oxe soocaa kaleera ke njawteena a put.
- ☀ O taanes oxe geekel Ganki no gelwaar waa fogu.
- 😊 Saate fee Caalaan oxaa kaam a ndun alaa.
- 🐔 Mbir maak ne Siwo oxe saacaa kam o lang ole.
- 🥄 Caaci oxe ñaanaa jam fa mayu no saax le Senegaal.

- ★ Xadi oxe waadnaa a caf ale na caaci Yaande Jaaxeer. Kaa maak boo waagatee o fad na dispañseer faa. O xe nipaa a kid ake a xuun no saax o ñamaak.
- ▲ Baaboo fa Aysa owe ñaamaa maalo fee yoqna na put ale. Kaa yong a ndaapaa a mbidaa baa nqeexel. Da mbadiid maam Bintu a cooxa den da ñaam.
- Suma oxe fakanaa rew we da mbecaa, a ngimaa. Ngulook ne kaata fel lool, fop a ngar a maadiid. Xa ñuxur xa mosu a layel soo fop a sambir, a nqaad.
- Suu-perefe oxe refna saate fa maak fee Ñoojoor. Maaga refu rondismaa fee naa ñaapteel a kaayit. Ndamir a jegangaa ndeer caate ke, ten naa layaa fa den.

f

★	cas	ñaal	faac	miñ
▲	fañ	ñaas	ñoot	xooñ
■	sañ	saac	paañ	seec
●	ñoom	mooñ	gooñ	ñol
♥	sooc	mooc	fec	ñaam
☾	ñel	ñal	ñek	ñim
☀	cal	col	cel	aca
😊	cinj	cuul	cuuraay	cung

f	al	fal
f	ool	fool
g	of	gof
ma	fi	mafi
maa	fu	mafu

saa	fu	saafu
na	fit	nafit
m	uf	muf
l	aaf	laaf
r	of	rof

★	foo	l		fool
▲	mb	af		mbaf
■	mbof	toor		mboftoor
●	pi	foox		pifoox
♥	saa	foox		saafoox
☾	maa	foox	xaa	maafooxaa
☀	loo	fir	an	loofiran
😊	maa	fi	ran	maafiran

★	mafi	seefir	feef	maafoox
▲	fefar	fefit	moofoox	seefaa
■	uuf	fool	fana	loofi
●	meefel	ndof	gofatir	pifoox
♥	mefit	neep	mboftoor	saafoora
☾	gofee	mbaf	kimoox	mboof
☀	fefaree	maafiran	teen	tuumel
😊	eeti	loofiran	naftoox	maafooxaa

- ★ O fana xe kaa room mbaafal.
- ▲ A feem a yeeq a yeta.
- Tool mbaal ndan ne no fana xe.
- Ngaaf a faaxa no kiin, kaa ñoowandan.
- ♥ Seefaa, doxaa, refu o qoolel no mbind ne.
- ☾ A fat a kofu felee retel no ndiig.
- ☀ Daaf faaxu no njegel, kaa taxaa ta giñ.
- 😊 Mbuuf ne Ñilaan kaa dox, kaa sutoox a jeetaayik.
- 🐔 O fana maak oxe Mbegaan kaa sufoox cuuraay saytaane.
- 🥄 Ami Saaxo juga faap ndan mosu no njong maak ne ten.

Mbaal ndan ne no fana xe kaa jeg xa can. Tool mbaal ndan kaa bugel, yaam kaa jalteel xa ñaaf. Too xa ñaaf fool a mbaaxa lool too kaa miñaa. O fana xe oxe wondoox na yooru ndaxar ne.

Cegel ke kaa yooyaa yaa daaf a fagna. Daaf nequ faaxu no njegel kaa taxaa ta giñ. O kaynaak oxe dalfo sawar a fuudaa naak ke.

Mbuuf ne Ñilaan kaa dox, kaa sutoox na mbaaw ale. kaa waafik fo jem no mbind maam Fade Buko Coor, ndax a jawanik faafaal we maalo boo da ndetaa.

A kal ake ndun fop a yaqooxa yaam a kod ale. O juuf o weeru ware daxan no jas, ndax ta yetooxin. Keene taxu a cimb ale na foot ake a mbaax saax le.

I

★	fool	saxal	ñaal	ñiit
▲	calel	fal	meef	ñaara
■	coor	caare	mbec	njaw
●	njom	cimb	cuup	ceepeet
♥	ñook	famba	bac	lac
☾	ñol	ñaal	kañ	xañaa
☀	fañi	moof	gof	rof
😊	cax	maac	juc	xuc

ndok'um jeg'aam saq'aa moof'a

gat'aa ret'iim gar'ee and'ee

jik'aa nan'ee wid'aa coox'a

roof'a and'a dap'a liil'a

jang'ee tiim'ee mok'a nim'ee

leel'a jik'a lay'ee ga'aam

ñaam'ee bind'aa xij'aam mo'aam

ga'aam geek'ee faax'a neew'a

Ret'ee Fatik no njom naa.

Yer'ee fosoow no bat naa.

A maaf'aa mbir maak ne.

A laxad'a pool ake baa paang.

And'eero ke naa layeel ye da laamtaa.

War'ee ret luuma yam o xet ole.

Mo'aam saax le ye um sogaa gar.

Tap ne weer'ee ye ngeñ ne a garaa.

Njom naa roof'a ye pir ke a saacaa.

Aysa nim'ee ekol kaa nangilwoogu
muse fee a paax.

Hamad kaa ret'u no mbind Mbegaan a lok sabadoor fee. Da ndef'u no njeetaayaa, mbetandwaa boo put a mbad. Da ndoonan'el xa pool a ñaamaa yooru ndaxar ne. Mbegaan a yoonin, ndik Hamad Seen a weecca ndoki'um.

Aysa a xesa a jangik na ekol Hamasiga Joob. Nim'ee no kalaas, kaa nangilwoogu muse fee a paax. Keene taxu ta jeg paax na kompoo.

Saanexaa kaa ret na luuma sookoon a jikik kaaf. Wiin we a lay ee war'ee ret yaam o xet ole. Too yeegiran yaam dam'ee kom ne no xet ole.

Bat ne yaa jegaan oxe jegkaa na diiboora fe. Fop a yeegin a mbaajan ñaal ne no bat ne. Kom naa te ne'el gon faax laa yoonna fa diina.

f '

★	fool	famba	feem	fat
▲	seef	fal	feet	saac
■	ñoow'u	lay'u	seef'ee	fiiq'aa
●	xet'ee	lay'ee	sim'a	ñoow'a
♥	ñoom'u	god'aam	saac'ee	faar
☾	gof	seec	xooc	moof
☀	gar'ee	fi'ee	jik'a	kooc
😊	col	caali	cooxaam	xoofoor

p af paf
 j af jaf
 f al fal
 r of rof
 f eem feem

n iif niif
 g of gof
 m eef meef
 f ol fool
 f eem feem

★	m	oof		moof
▲	f	eem		feem
■	f	eet		feet
●	loo	faam		loofaam
♥	mef	teen		mefteen
☾	su	feen		sufeen
☀	pi	foo	xi	pifooxi
😊	maa	dii	daa	maadiidaa

★	poof	maaf'oox	gar'aam	saafooxee
▲	jeg'ee	meefin	fal	siif'oox
■	mefit	saafoor	maf'u	feftaa
●	seefaa	ngaf	tuufeen	maadiidaa
♥	nafteen	feet	gof'eero	maaf'oox
☾	feem	fool	waafik	moofwaa
☀	sufeen	mafirkee	caaf'ee	cif'eer
😊	meef'ee	mufkaan	mafir	pifooxi

- ★ Tool fambe naa xulteel a qiin.
- ▲ Suk mbaal ne kaa loolaa rek.
- Ñaaña kaa ret'u luuma Sookoon.
- Caaci Maadaan Facaa oxe mafa Kadii Jambaal.
- ♥ A faaf ake kaa yipel na famba maak.
- ☾ Tool mbaal ne tabaski naangee o jikooxeel muk.
- ☀ Pir ke owe saacaa kam o lang ole.
- 😊 Ñaal oo ñaal caaci lay mbaat ta fi' calat.
- 🐣 A cakar kaa fuuxan a jas yaam kaa lac'un.
- 🥄 Faatumata, laxadi xa Pool ke Ami boo da nqool qac.

A feem ake kaa yetandoor a njof no ndaxar lakas. Da sapoox took ndaxar o nanaa muu fodoona kiic kiic. Xa koor ake a mbidaa baa nga'ndut ne da maarooxin. Da njang xa kac a fonga den boo da yet.

Njakar kaa yoonoogu fa Njas da ndetaa a ngaraa. A ndekraa no taxar ke boo kom leng Njas a lacin. Njakar a fuuxanin a waasin meene a ret a waafik o yoon.

Caaci Njaay Njeeme kaa maak boo a nogoy. Ñaal oo ñaal caaci lay mbaat ta fi' calat. Ngoor ke a njoktooraa fo ten, a mbecaa, a ngimaa.

Njom ne Baasaar a saja faak na tening fee. Pir ke owe saacaa kam o lang ole, oxuu refna a daagwaa. Faar we yoonna fa Seenii a mbakaa, a mbecaa ta fel lool.

d

★	ñaal	ñoow	fool	cek
▲	sooc	mees	cakar	cem
■	cees	muñ	maañ	seec
●	mooc	feci	faac	caaf
♥	feet	feem	maf	kañ
☾	joñ	muñ	kañoox	ngaañ
☀	coow	kaceen	puc	peec
😊	wañ	wooñoox	ruuñaa	xañaal

d aar daar
 d iim diim
 s ad sad
 m ed med
 d ad dad

d ok dok
 x uud xuud
 d ek dek
 d aay daay
 h ood hood

★	daa	dee		daadee
▲	do	xaand		doxaand
■	da	laan		dalaan
●	daa	yaam		daayaam
♥	xuu	dee		xuudee
☾	mo	da	tin	modatin
☀	mo	di	ran	modiran
😊	dee	ta	tin	deetatin

★	doosaa	daseen	fadwaa	gadkaa
▲	xedaam	medeer	sadiran	judatin
■	guudee	deeraa	dapeen	daliran
●	utkaam	datkaa	asooxeer	upitkatee
♥	dokeen	fuudee	sodatin	xodomaaan
☾	eetatin	modeer	deetee	xuudatee
☀	duumi	duuraa	daarandi	uugataa
😊	sidiran	ookatee	hoodee	xuudkee

A kodom mbaaxee no nqeq.

Fat a numaa fodeen baa giñ.

Foneew o fel kaa ñoowandaa njer.

Ñak o duumoox kili kaa doorandaa njer.

Kaa rokwaaw mosu boo ta retaa na ekol.

Ñima kaa yudaam yaam jalee kaa jangaa soom.

A naangaa o retaa ekol naangee o dapaa sen.

A fadangaa ekol kaa moofaa no ndaxar ne daarna.

A waxoox saakum a deetaa a kaye'um, a jangaa.

A gatangaa no mbind ne kaa dagaa saakum maa gofna took.

Ñima kaa dūumwaa o neew o felu olaa jalteena Fuunjuuñ. Baa retaa Fatik, naangee o dālaa o feeri le Gandul. A naangaa o gataa, kaa rokaa no suk ndaa sadée. A jootangaa baa fad no mbind naa a wondoox.

A qodom mbaaxee no ngeq onqaa jegafuleerna xa qool. A wara o numaa no feen ya'um baa giñ boo xa kiid xa fak. A maakangaa a waag o jeg doole fo yiif laa ta jalitna.

Ndew kaa ref o elew olaa sawarna na cang lool. Kaa rokwaabaa mos boo ta retaa na ekol, a waxoox saakum, a siipaa boo yaa ta fadkaa.

A cang a jegangee, kaa ndetaa na mbeel a goodu laa a sumbaa. A ndekraa, a ndaapaa boo ta yaar da ngaad no mbind naa. A mbaajanaa a cang alaa o feet no ekol Hamasiga Joob.

c h

★	daaf	dek	guud	gofee
▲	madag	daayaam	roof'a	and'a
■	sadaam	coodit	xadoox	fodaxee
●	lay'ee	ga'aam	dateen	sodee
♥	xoodee	teem	seefaa	meef
☾	gad	pud	coodaam	gid
☀	modaa	feet	bind'aa	xij'aam
😊	judiro	duudeen	wuudiro	kodum

c oox coox
 h ul hul
 s oc soc
 h iic hiic
 f eec feec

h aat haat
 nj eec njeec
 h iic hiic
 g ecee gec
 h um hum

★	see	ɕaa		seeɕaa
▲	le	ɕit		leɕit
■	wo	ɕit		woɕit
●	h	oor		hoor
♥	h	eel		heel
☾	he	laar		helaar
☀	nj	eeɕ		njeeɕ
😊	saa	ɕa	tin	saaɕatin

★	ɕeelaa	ɕoox	hiic	haat
▲	hiid	hiris	ɕaq	caac
■	umbatin	njeeɕ	ɕaarum	asaand
●	feeɕatin	saɕaa	ñaacɕin	helaar
♥	ɕeewik	eetatir	soɕi	ñaacɕnoof
☾	ɕaalum	ɕiid	halal	oosandee
☀	humiidi	hudeen	seeɕaa	geɕaa
😊	utatineen	woɕit	aptoox	diɕeen

Halal fee no seereer refu naak.

Omar Jabu xirsa suk mbaal le.

Ćaal ne Ami Saaxo kaa mos lool.

Helaar refu calir no qooxoox no ndiig.

A cek ale a woċta a kin ake.

Yaa Bintu a jawa soos a tegeċ mbelu.

Njeeċ ne xaye kaa sum lool baa doxaa o jaf.

O hiic ole roomaan na caf a ñamaak ale.

Faatu Bintu fa Aysa a ndeta a ċeewik kas kaa.

A qooq ċiid a faaxa no qooxoox boo ndiig a garataa.

Ndiig a fadangaa xooxoox we fop a ndef na qol axe. Kaaf kaa may o njiriiñ boo no ɕaar kaa yaa ta uneena. Too ngaaf a jegangee o ñoow ole kaa ɗomkaa no pind ke.

Ɔaq a fela yaa jegoonaa a ñiiiñ a safku. Ndaañ kaa yooyandaa o kiin yaam kaa bugko jilaa, ke ta waagna o ñaam fo ke ta waageerna.

Mbegaan fa Hamad a mbuga saac' fo foñeex kirand. A yaarangaa da moof na pilyaan den a ndafooxaa. A moofangaa a njeetaayaa boo yaa da nimaa.

O qooxoox a jega calir kaa ta jiriiñooraa no ndiig. Helaar kaa xooxteel no ndiig, a halteel qooxe fo daaf. Ndiig a felangaa o qooxoox a ɗaay a geer ndap boo ta may.

d c h

daaf

caar

helaar

njooc

saac

seed

sod

ged

njeec

coox

hood

daad

dek

dokaa

duumaa

domee

daay

duum

das

cood

dak

halal

daar

hiris

daaf

doof

diis

deet

sadi

didi

sodeen

dati

d

aar

daar

d

oor

door

m

od

mod

m

ed

med

s

ad

sad

s

od

sod

g

ad

gad

d

uur

duur

d

aad

daad

d

aaf

daaf

★	do	keen		dokeen
▲	doo	kaa		dookaa
■	caa	lum		caalum
●	he	laar		helaar
♥	sa	diim		sadiim
☾	so	daam		sodaam
☀	hu	ma	tin	humatin
😊	so	ci	ran	sociiran

★	dokeen	saac	njeec	dasanaam
▲	cooc	caalum	ciidaa	sodiran
■	ceelaa	dookaa	hiris	coolaa
●	hirisaa	humatin	helaar	sadatee
♥	heel	daapaa	seecee	dicaaneen
☾	sodaam	sadiim	xediran	yudaam
☀	hocee	wudeer	gadeen	fuudee
😊	sociiran	huucaa	meecaa	feecanaam

- ★ Cooc' ke owe ndoomaa pis ne.
- ▲ Maha kaa dasaa a faapum tige.
- O njaac' onqe oxe deetaa o faam.
- Daaf kaa fog no ñaamel no seereer.
- ♥ Jaad' maak oxe rokaa kam a semb ale.
- ☾ Omar jabu oxe modaa o mangu o maak.
- ☀ Faatu jegée tus kaa ta jikitna mbuuru fa ñaaw.
- 😊 A teex jas naangee wudaa no tan kaa safik.
- 🐣 A ñaac' ale no Ndew Joogu kaa niid, kaa jaayooxaa tiipaa.
- 🥄 Ceeç ne xaye kaa sum lool yaam ndiig ne kaa matiidaa.

O njaac' kaa war o numaa fodeen ya'um. Ndax ta waag o ref oxaa kiicum a safikna. O tew nuu ga'oona kaa war o yeetooxa o ßeem. A retaa no mbind doktoor ta ñekeel na cir ake.

A ñaac' ale no Ndew joogu kaa niid, kaa jaayooxaa. O tew o baagu balid, axesangaa rokaa sutwaa no pind ke. A fel jeetaay boo muu ta fadna da njalaa o leng fuuxkee.

Caar fo soow a fela no njaac' taa faax no maak. Layinum de fa lay no seeseen we yoo, naa ñaamaa. Boo yaa tambeecitna xa ßiy den maa nduureen waa.

Omar jabu oxe modaa o mangu o maak ole ta datna. Ta saq japil a ret na ndok alaa baa a paangatin o mangu le. Ye ta sutooxiidna tige taß no raatam ole fop a njal.

y b

★	soc	hod	dap	c̣oox
▲	rac̣it	ḍek	ḍem	ḍoor
■	gec̣i	muñi	hamad	c̣aar
●	daapi	ḍati	ḍeeti	ḍemmi
♥	xoc	buc	meleca	ngic
☾	soc	ḍaani	saac	njeec
☀	ḍomaa	ḍeet	ḍaar	ḍoor
😊	c̣iid	c̣oox	c̣aal	sac

y uu yuu
 b eed beed
 x ay xay
 ñ aay ñaay
 b ir bir

b ood bood
 y eew yeew
 j aab jaab
 y oox yoox
 b aat baat

★	ñaa	yaa		ñaa yaa
▲	be	leer		beleer
■	mo	yaa		moyaa
●	boo	daa		boodaa
♥	ya	xeen		yaxeen
☾	yee	ween		yeeween
☀	baa	tii	di	baatiidi
😊	buu	ba	tin	buubatin

★	bolweer	utooxeer	xooyik	moyanaam
▲	yokatin	buuseen	xayaa	xaayaa
■	baaleen	yufeel	boodkee	yutatin
●	sebaan	jaabaneen	yee wee	adodoxatin
♥	umatini	buuband	eesafulee	bogoox
☾	bokeen	suuyaa	xobidkeer	xuyeen
☀	mbooyaa	yasaneen	baatinkee	boodand

Baati bogu mene boo xool qac.

Mbooja kaa y'eewik na ngas ala.

Fat o buus o bay ole wo.

Moy'aan kaa bol ngaaf ne a muumin.

Moy'i a xooxa o qol ole ta xool.

Waali a dama goy' maak kam daaf le.

Ndeba a y'uuga baa baatin d'uga faaf ne acungaa.

Jabi ñaay' ñofu mbaat o yuf kaa ñaal lool.

Biraan a yooka baak fooru took ndaxar ne a datin.

Lu'bi baax le sebanaam xane xa cuuf axe boom jawik.

Xujee a yeewa nqes naa baa bogoox baa yut. A rokoox ñiraxum a waajaa o ret mbind doktoor. A ñekik o ßeem o ndeɓ onqe daawafuleerna o hiid. Ye ta ga'na doktoor fee a yuf a laxasook a yaay fa maak.

Yookaam ndaxar naa nibna paam a mbeel alaa. Ta saqit a may a naf soo daaf le a widin. Naak ke a kaalaa a naf ake baa suuf a den. Ndaa kiic' ke taxu boo miñee taaga a ndet.

Xa caac' axe ndeɓa o box olaa bil, ta yuf a woxaa. O yaalum a sutooxiid, da cuf den fop a pasaroox. Ta saq o loq o maak a dekaa, den, a reef took den. Da mbuuqaa, a cufaa ndik o koor o maak oxe daaw a den.

Yeewi, o bog o njaac' onqe bo ta ñaalaa. O yutangaa o waag o ret marse boo waajan a put ake. Too ba weecit tak naa ngoor ndeɓ o jaar a refkaa. O ñofand boo yaa kadiiyiin, yaa Jankee a ndetaa mbaasong meen.

ɸ

★	yok	xay	moyat	ruuy
▲	yax	ñoɸ	loɸi	biir
■	baati	jaɸ	babin	bek
●	roɸ	foɸ	faaɸ	sooɸ
♥	yuf	bogu	xooy	box
☾	baatoox	buus	xuub	yaxal
☀	boloox	xabas	boow	yookaa
😊	boos	xaɸ	bog	yaxloox

ɸ	a	ɸa
ɸ	e	ɸe
u	ɸ	uɸ
a	ɸ	aɸ
t	aɸ	taɸ

ɸ	el	ɸel
ɸ	aa	ɸaa
k	oɸ	koɸ
ɸ	i	ɸi
s	oɸ	soɸ

★	β	oot		βoot
▲	βo	kin		βokin
■	βaa	lik		βaalik
●	leeβ	tiin		leeβtiin
♥	βoos	nir		βoosnir
☾	ra	βand		raβand
☀	so	βi	ran	soβiran
😊	lii	βa	tin	liiβatin

★	βoot	xuβand	buβrand	βaalik
▲	luuβeen	leeβtiin	saβneel	soβand
■	βeerand	βoosnir	βakand	βaxañd
●	βiratin	raβand	hoβtel	liiβrand
♥	ñaaβir	βokin	laaβatin	raβandi
☾	kaβand	βasilum	soβkatin	xuβand
☀	soβiran	haβatin	βisnitel	kaβintel
😊	liiβatin	faβit	taβrand	naβna

A ɓoora daaf len xaɓ le.

Liɓ ne wey'a kam foof le.

Raxi ɓook ne na soowa paam of.

Haɓati o don ole wo o ndik.

Naɓni cer ke Xadi Jaata kaa sum jip.

Fat nuun fop nu mbaaf no lanq ɓutu.

A ndeefa ɓoot alaa a ɓis naak ke no siir.

Yaali soɓa ɓaak ndus paam a fat alaa Mbam.

Sooɓ ne ga'uma kaa raɓ'u bo ta hup.

Fidel le kaɓa a paax, yipi foofi, doon a kaleera le.

Gaynaak waa pisa naak kaa na koḥ a kofu laa. A molik fa den no maa jegna daaf suufel boo da yooyaa. Waaliyiin owe moof yoorax taxar ke a feetaa.

Kom nu refna da ndet a polik a naaq fasaaf fooru. Da ngar a ngobdaa xa koḥ axe fo qong axe no fasaaf fe. A cutangaa a liil fasaaf le no njeec ne boo ta weer. Kene fi'el yerel no mbind ne fo genar we, yoq ke jikwel.

Yaay ke kaa pop o oxuu refna o peem. Wene numnaa, waana a tiimnaa we naa loolaa. Da moof koy a njilaa ax ke na aareer ake naa nduufkeel. Ndiig ne a matiida, lanq ke oxe suuyaa fa sumaan a fomu.

Samba gisel a bisiida liḥ mayu no mbind ne. Kumba xot liḥ ke a bek a den no njaw ne. Ye ta yutna samba ñaam saac fo liḥ baa giñ.

y b ɓ

★	ɓaxel	taɓu	pariyʼ	biicʼ
▲	yut	yook	xooyʼ	sooyʼ
■	kaɓin	moyʼaan	deɓa	xayʼin
●	ɓetaq	ɓook	ɓaak	ɓek
♥	yax	faab	ɓuuɓ	ɓook
☾	cebel	baax	xab	xuuɓ
☀	seeɓ	naab	baak	gaab
😊	yoox	xayʼ	fayʼ	layʼ

★	ḡaat	rand			ḡaatrand
▲	soḡ	keen			soḡkeen
■	ñaaɣ	loo	xik		ñaaɣ'looxik
●	lii	ḡir	kaand		liiḡirkaand
♥	ɣa	xa	tin		ɣaxatin
☾	ḡee	raa	moox		ḡeeraamoox
☀	ḡa	xa	fu	lee	ḡaxafulee
😊	ɣu	fa	xaa	xi	ɣufaxaaxi

★	saḡnoox	ḡaatrand	ɣookeen
▲	ɣaxatin	kaḡinkaan	raḡandoox
■	ḡisaanum	xabinkatee	ḡakanaam
●	taḡrandi	jaḡatin	jaḡaneen
♥	ḡolatin	ḡisnitkee	nqay'keero
☾	fariɣ'kee	ɣaxanaam	raḡandoox
☀	moḡanun	ḡiiḡatini	deḡatineen
😊	luḡatin	liiḡirkaand	soḡkeen

- ★ Miñaan a xay'a laɓ koɓ alaa.
- ▲ Bisaam bo no ɓaak ɓuubu na.
- O box ole yoka mbaab o ndeɓ.
- Koo jaɓ o ret xay' ke fiae.
- ♥ Kaam bisaa ɓisnit maa no yaal um.
- ☾ A cek ale baxu siif saac' ne fop.
- ☀ Ndeba kaa keɓand fidel le a xay'in maaga.
- 😊 Nabu yaxi aareer ake fop o sog o bogoox.
- 🐣 Baati o muñ o ndik mbariy' jegée njiriiñ.
- 🥄 Moy'aan kaa ñaay' a bis a tegey' ake maa xemes.

Pasil ne moofa yook ꞑuubu nen ꞑaak ne. A layaa no kaa jofna no ngulook ne Mbegaan. Boo a put ale a soꞑ a den maaga da ñaam baa ngiñ. A ndefat jeetaay adna saa yeraa warga.

Moyaan a rooma a cebel ale took ndaxar ne. Ta yen a lang a firkilooxaa boo ee cef. Ta cooxin xa caac' axe da mutin boo ta xool. Da mbi' gurup a mbaafik a kaagaañ a njudin.

O box olaa yufa na koꞑ alaa fo a tegey' akaa. Xa caac' axaa a ndeefin a saq xa tong a maak. A mbid baa nqij too nga'ee tig kam a tus ake fo qayoox ke. Ta das duga faaf maak ne refna cinj o qol Maagoor ciroor.

Ndebään a goda qaꞑ ke no qol ole baa yut. Soo a gas a den fo laꞑ ne a maam Maak. Fop a sodel no xa saaku a ndoonel took a sareet. A ci'angaa ngentand ne fo fog ole ke yoqna a jikooxkel luuma.

ŋ

ɓaalir

ñaay'looxik

moy'aniran

leeɓ

bogookatee

ñaamkatee

luuɓ

saɓnooxik

wuuy'angaan

soɓel

suuy'kateer

balgateer

tegey'

ɓopkeen

butaxaaxeer

y'axal

xooy'katiran

moy'anaan

babel

baasaara

saɓnooxaa

y'aal

baasuula

hibnooxik

ŋ

a

ŋa

ŋ

u

ŋu

oo

ŋ

oon

e

ŋ

eŋ

ŋ

i

ŋi

u

ŋ

uŋ

ŋ

ee

ŋee

ŋ

oob

ŋoob

ŋ

ap

ŋap

ii

ŋ

iiŋ

★	ηa	ta	xi	naan	ηataxinaan
▲	ηoo	pa	ti	ni	ηoopatini
■	ηuu	raa	noo	xaa	ηuuraanooxaa
●	ηee	ña	naa	mo	ηeeñaanaamo
♥	ηoo	sa	ti	neen	ηoosatineen
☾	ηee	soo	xa	tin	ηeesooxatin
☀	ηa	sa	ti	nik	ηasatinik
😊	ηoo	boo	xa	taa	ηoobooxataa

★	ηexel	ηajoor	ηoobu	ηutangaam
▲	ηaad	ηada	ηuureen	ηookwee
■	ηiise	ηaba	ηede	hanjiraam
●	ηakale	ηeeñi	ηaaha	ηataxam
♥	ηeefeen	gunje	seenjoor	ηaawooxee
☾	ηaangir	ηaaɕax	ηooreen	ηoobooxee
☀	ηaka	ηaalwa	kanjaar	ηoosooxaa
😊	ηoli	ηuusoox	ηaayi	ηasirkeer

- ★ Bugiim naak le kaa ŋak lool.
- ▲ A ŋaaña ɗaaf le to foore.
- Pis ne kaa ŋexela kam mbine nqes.
- Jangi ŋoosi laa mi o ɓiswin qoolaa.
- ♥ Kaa i ŋaay took soom feeta tiif.
- ☾ A mbeel ale ŋiise yerniki naak ke.
- 😊 O ɓox ole na ŋuura a o kuud ɔxe.
- ☀️ Ŋaawi ɓaxaŋ keene ndok ale boo ta xiis.
- 🐣 Deeti o faam ole na ŋaaxa boo ndiik tiimee.
- 🥄 Cooden ŋasir ke ten boo ta waag o tiim.

Naak ke gaa yerik a soɓ a ngas ale ɲiis. Da mbidaa a ɓeeraam ale mbalka a nduñnooxaa. O pulaane oxe a rax a den da ndet na mbeel a maak. Ye da mbadna a soɓ ta may foofi, oxuu refna a bug o eet o yer.

Xa caac' axe ɲatru mbuuru ne boo ta fag. Too xa caac' xa tew axe a moof a cungaa. Keene tax yaa Bintu a ɲaña den boo da yoor a qoox. Ta ci'xa caac' xa tew axe njigand mbuuru fa ñaaw.

Gari ɲaay ndaxar ne o god a naaq ake. Boo naak a mbaag o ñaam baa ɲgiñ. Daaf mayatee na koɓ ale kaa naak ke a suufna. Keene taxu boo naak mayu kaa loofat.

Ʋaf ke fop a ndoka kam nju'ax ne. Ami saaxo a suudaa den fop. A yo'in a deet a paax boo da mbag. Ta yip no xa kaas a coox wiin we fop da yer.

Njoprit : Kom jangaa o ngap, o madam mbaat o musee le nuun a cooxaang pind ke duga fee ndax o jang a den .

Simtir :

Niiri took to ta ñof a pind ake kam tal nahik ke, o lengo leng.

★ ta naag mot ɲo juu ak oq eem
 ▲ poj cub be go og taq wir xuko
 ■ ra ngaa yiis aaf keel ngu ri yɛɓ
 ● ec buul oop miq eer bac ho fed
 ♥ unj mbad pen xeel nt tank puk jooc
 ☾ nc kimp tee teng onk yoñi na dela

★ mafare soxodiraa lama moofati
 ▲ noonaa rimatee dami kaɓaa
 ■ rokana maarkatee ati yipafu
 ● Rimatin suunjuuñi numi gur-gurin
 ♥ laxadooxi firkilooxa yipi unatini
 ☾ yipafooxi ñofandooxee xiisa yeratini

Waag a qooq no qolof.

Mbat foolkee o ðeem a ñoy.

O jeg jom kaa faax no kiin.

Ba deß a ðil me geekoona a ðoof.

A cek a copa o ðeem, taxee ta fañin.

O naa bogaa a njas oo ta giigaa a xooxum.

O foolangaa yen no fidel, koo yoqid o fo-land o lakas.

A ndok es kaa siɕaa, o don no yaal um na siɕaa.

O retangaa a ngenareem soð da faaswaa, fat o jab ngangof a max.

Ke o maak a ga'na yaa ta moofna, o njaac' a ñaaya yoo c'okiran.

Mari fa Bure xa caac' xa cabu a cang oo. Nqes ßiß a yoqwaa, a ßogu, a ndoku tikoarik. Kam a kalaas ale, kaa da nangilwaa ke madam ole layaa, a feetaa apaax. Mbuud tele yaqkee a cang den, ndax da mokin a pind soo a mbi'kaa lakas.

Maam es Demba o kiin o jegu a keen oo to a sawir. A naanga ñaay'a, koo nannaa acaf ake ten took a peron ale. Kaa jeg fula', o leng yafiran. Fop a andaan no dimleaa oxaa na laamtaa fo oxaa jomi'na.

Xa caac' soßu o faam no kiin ee kaa ñaay kan. Ta jeg o maak oxaa xetna fa den a fañta den. Da nqox, a ñaay ngonka ne ta jabaa. Ndaa, kaa yuf o saar, ta tiif, xa caac' xa safku qoox axaa a njulxooxo.

Xane de xa caac' axe na dikane kaa nqolandaa. Nqes cuc oo fop a nqetu, a saqo ßonax ke da mbar na njalit. Ke njeec' ne sumna fop, taxee da ñootnoox. Xa tuq axe fop a nqol; da mbuf ndof ke fop a yip a den na qoß a maak.

Bes a bet ekol

Nqes ne, Bure fa Mari a teela yokoox lool. Kaa da mbar o mbaaj, a ndet ekol. Xaye ekol a wetkaa. Yaa Astu a damta den da ßogoox baa nqool, a ndokoox toki den. Faak, Bure a rusook^{la}. Feedefaak iitam, Mari kaa yong no mbind faap-tew Aana, ta maarin maar mosu. Baab den naa yoonkaa fa den na ekol faa. Ndaa ye da ngelkaa ndet, kaa ta laamit oxuu refna na den ta deet ndax a safe ke, fa kaye ke, fo cangir lakas ke ta yoontaa fop a mota.

Mataar koy, o xe rokooxa garaa-mbub ndeb mosu, a doon xa maraakiis xa tan. Mari oxe muuy^{oo}xaa fo robum njiig ne, fo xa ñafaf axaa njegna talonj. Mboß ne kañ, xaye da faay yaa da nga^lirkaxinaa fo yoon we den.

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yoobeer ake

1. **Feedefaak** : waasna faak, kaltaa faak
2. **Muuyfooxaa** : cal kaa mbadeerna.
3. **Ñafaf talon** : ñafaf ola o dakir ole gofna took

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

na ekol faa

yoonkaa fa den

ba' den na

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of ðelem le fogna a tekit fo o leng no we ndefna a lanq :

damta :

mota :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of ðelem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

rokooxaa :

wetkaa :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, ðelem le yoneerna fa den.

ekol, a kaye, cangir, a tablo, mbaal

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Nam faap-o-tew fe a ne'e ?
2. Xar Bure a rokooxu' ?
3. Yaa Aana xar a fiyu' ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Bure fa Nabu kaa teel o yokoox.
2. Mari kaa maad o ðaana.
3. Bure fa Mari ndetkee ekol xane.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Xar xewu xaye ?
2. Aniin yoonu fa ba^l den ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Xar taxu boo xa caac^ɔ axe ngij o nga^lir ?
2. Ndax Bure fa Mari kaa sogaa ndok ekol ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye^lof xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :

(faay, ret, mosu, rokoox, damtaa, ɓogoox)

Yaa Astu a den da baa nqool.

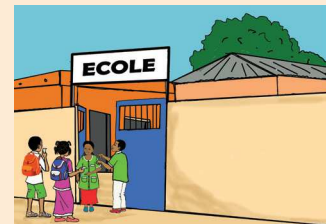
Kaa i ndokoox tokixaye.

Mboɓ ne a nga^la yoon den rek, a

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy^{na} yoon fo samandaal ne.

1. Elew ke owe mbutbalaa.
2. Xa elew axe owe kam kalaas ne.
3. Ekol kaa wetaa xane.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu^l.

Niiri a qoolu falaay fe no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye^lof lay ke fiyoona na bet ekol.

Kam o maax ole ekol

Mari fa Wiktor, xa elew xa faq a ndefu, a ndef qaariit, a mbog saate. Roog fuu feedna, o ga' a den da ndetaa ekol, Mari a samid o loŋ-loŋum me ta ɲastoogna fo qaariitum no maax ole. Ta ref maaga a saakan, a saakaa boo Wiktoorsopin maaga, a laamtin:

Mari, ndi xar o saakaa?

O loŋ-loŋes o leng samu

Ndaa ya'es kaa lay ee o ɓay naangee o bekeel no lanq. Miikorob ke kaa may too waagaa o jir.

Heey ! and'inum.

Wiktoor a layin ee : « reti laxadik xa ɓay axe, xan lay a ya'es ta jikanong xa loŋ-loŋ xa mosu o feet. » No feet olaa ta jikanin. Mari a sawir.

Laamit fo piyel

Ñaal

1

A felem a yoobeer ake

1. **Lonj-lonj** : refu ke rew we ndokaa na xa yul nof den.
2. **Mikorob** : ka'weer na ngid a ßor oo, a refaa no ndof. a cooxtaa a cir.
3. **Laxadik xa ßay** : bog xa ßay fo foofi. Saafu fogangaa teen sax koy ta moy.

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a keeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

fi'eel

no lanq

o bay

naangee

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of ðelem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

sofin :

lay :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of ðelem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

ndetaa :

may :

c) Um sut

Yuß no xa felem oxe, suti o bind na kaye'of, ðelem le yoneerna fa den.

saak, lanq, bool, sam, gis

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Xar Mari a waafaa no lanq ke ?
2. Ndax o bay a na fiyel no lanq ?
3. Xar Mari a refu ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Wiktoor ga'lee Mari.
2. No feet ola ta jikan a Mari xa lonj-lonj xa lakas.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Mam xa caaɗ axe a ndefu ?
2. Xar xa elew xa tew axe a mbiya ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Tam wiin we a ndefu ?
2. Xar daawu a Mari ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye^lof xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(saaka, may , deen , saate, xotaa, qaariit)

Mari fa Wiktoor kaa ndef a mbog..... .

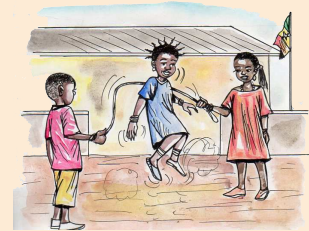
Miikoroob ke kaa to waagaa jir.

Wiktoor soɓin maaga ta.....

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy^{na} yoon na
fo samandaal ne.

1. Xa elew axe kaa ɗasaa kam ekol ne.
2. Elew ke kaa leelaa ekol ne.
3. Elew ke kaa simnaa madam.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu^l.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye^lof lay ke o kiin a warna fi^l no kaa jofna no qoolel.

Laamit fo piyel

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

1. Damloorti xa felem axene defna na tiket ake, o sos o ñuxur ole refna ten, na kaye'of.

1	kaa	faay	ne	Mboɓ
2	Laxadi	ɓay	xa	of

2. Suti no yuɓ olu refna o felem ole fogerna, to o mbindin na kaye'of.

Cangir, njogoy, kayee, ekol, safe

ɓay, sam , lanq, saak, ruusu

II. Um wetandu ke lay kaa a mbofna

b) Um doon

Niiri lay ke, o bind na kaye'of, o lim ole no laamit nu refna, to o refantin o hiiɗ ole na toon ale ta yoonit na.

No falay fa mberaand fee :

Laamit ke

Toonel ke

1. Xar moy'u daayin mboɓ ne ?

a. Saak ke den

b. Nga'ir ne fo gendwe den

c. Toki mosu ke den

2. An da yoontu ye da ndetaa ekol ?

a. Yaa Astu

b. Faap-tew den

c. Ba' den

No falay fa mberaand fee :

Laamit ke

1. Xar Mari a saaka ?

Toonel ke

a. O long-long

b. Xaaliis

c. Xa per

2. Waali fa Mari xa mbogu ?

a. Saate

b. Mbind

c. Faap

b) Um sut

Bindi na kaye'of xa lim axe no xa ñuxur axe njofna to a yoon fo lay ke jangoona.

1. Mari fa Waali, ndefee xa elew.
2. Miikorob ke kaa may too waagaa o jir.
3. Kaa da mbar o mbaaj, a ndet ekol.
4. Faak, Mataar rusook'e.

c) Um lay ke damuuma

Niiri a caf a mayu, fo a ñu'ax, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes fa ndakwiidu. O y'utangaa, o lay ke xottoona teen.

III. Um niir ke layeena

Niiri took, a caf a fak, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes ndakwiidu. O jaf olu refna teen, fat o xoland a felem ake fox a ñuxur axe, to bek yiif of no xa toq axe.

IV. Um bind

Bindi na kaye of xa felem xa fak ngir o lay ke damoona no bes ekol.

I feetik a Maam Waali

I njangkee xaye na diiboor fee. Ba'es a lay ee kaa i feetkaa a Maam Wali. Ey waay! Maam Wali refu faap ya'es. Yaa maam'es fa ndew a sanjkooxna boo ndiik, ten soom genu, a yoqat fa faap-tew'es, fa xa ßeem.

Ya'es a fiya o fof, a yip teen a aareer, fo saac, fo nju'ox. Keene fop i ßiskaa a Maam Wali. Me xe rokooxa rob mbulo njiig, baab'es a roku sabadoor nqofu mosu, ya'es a jang kamisolum yeeq ne jegna xa fuloor. Maam Wali a juga o daay lool ye ta ga'na in. Ta jangaam, a moofnaam a paamum, a ciyaam tangal. Baatnee, um sofik mboß naa no maax olaa, nasaa fa den maaga miñu. Sookoy faap-tew Aana a xooyan a 'in fassaß fa mbelu, i yer boo ndoyfoox

Laamit fo piyel

Ñaal

1

A felem a yoobeer ake

1. **Sanjkooxna** : a xon (oxaa ñoowateerna)
2. **Kamisolum** : rob njiig
3. **Diiboora** : dimaas

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

i ñiskaa

keene fop

a Maam Wali

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of ðelem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

xooy'an :

ɲasaa :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of ðelem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

sanjkoox :

o ðaay :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, ðelem le yoneerna fa den.

rokoox, sabadoor, mosu, helaar, rob

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Xar baab'es a layu ?
2. An xooy'u fasaaf le ?
3. Maam Wali nam a nandu ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Maam'es fa ndew i feetik'u.
2. Ba'es yoon eer fa in.
3. Faap-tew Aana fasaaf fa mbelu a xooy'an'u in.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Xar xa caac' axe mbiya ?
2. Mam wiin we a ndefu ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Faap-o-tew es xar a fiyaa ?
2. An fa an ndefu meeke ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(ɲasaa, loolaa, feetkaa, woloxaa, maax, fof)

Ya'es a fiya o

Baa'es a layee kaa ia maam Wali.

Kaam fo mboɓ na no olaa.

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. Xa caac' axe kaa foxaayo a maam.
2. Xa caac' axe kaa feetiid a maam.
3. Maam kaa ñaamaa fo xa caac' axe.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a falay fee.

Niiri a qoolu no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye'of lay ke damoona na feet o kiin.

Niw we ndimoonga

Bes leng, Duudu kaa fañ'u nanan a Baa'um. Baa'um a bug ta jikankin a paket warga na bitik naa, Jeen a fañ fafit, ee ndik ta tarde ekol, too reefee ndigil. No feet olaa, Madam den, a jangnaa a pesoorof a mosu kam ngentand.

a lay teen cofu no ɓasil. Ee, yaay fa faap, a mbiyana 'in kuu refna, no ndeɓandoong naa boo xaye. I mbaagee ndabid a den mukki na adna.

Ne i mbaagkaa ndabdit a den kay, ten refu i nanan a den, too niw a den. Duudu a nan'gilooxin a paax, a lay ee :

« Madam fee a laya ndigil de, yaaga koy, waraam o niw we ndimaxama, too nanan a den. » Maaga reefu, a supit a pesoorofum no mbind naa. Baa'um a day teen lool.

Laamit fo piyel

Ñaal

1

A felem a yooBeer ake

1. **Pesooroof** : ne o kiin a, ñaay'nitaa fo wiin we (fogum, caambu, ...).
2. **Ngentand** : wiin we mbog na me da ngen'na, ten andu ndax mbindoo, sate oo, bo no sax.
3. **Niiw o kiin** : a ci'itt cer, o joona ngaa o kiin oxe o simnin, a lula ngaang o ret, a ngaang xooxa o was ke o fi'aa y'uf jaabiid...

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

o niw

I mbara

we ndimna in

b) Um andid

- Xa felem axe mbogna tekit
- 1. Bindi na kaye'of ðelem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
pesooroof :
we ndimna in :
► Xa felem xa sufoor
- 2. Bindi na kaye'of ðelem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
ndebandoonq :
ndigil :

c) Um sut

Yuß no xa felem oxe, suti o bind na kaye'of, ðelem le yoneerna fa den.

ßasil , niw , pesoorof , sutoox , ngentand

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. An lulu Jeen a Duudu ?
2. Xar a lul'un ?
3. Xa Jeen a layu ee ten taxu waagee o ret?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Duudu a reta jikanik a baab'um warga.
2. Madam den, a jangna a pesorrof a mosu kam ngentan.
3. Madam den a jangna den a kim a pelu.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Xar o njaac' onqe a fiya ?
2. O koor o maak oxe an a reftu ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Mban num Dudu a lulooge, ñaal ndii o yeng ?
2. Xar faap fa yaay a mbianu a in ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(ndigil, faña, nanan, ndimna, faɓit, adna)

Mari kaa a baa'um.

I mbaagee ndabit muk a faap fa yaay na.....

Madam ole laya..... , i mbara niw we a in.

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. Miñaan kaa nangilooxaa a paax a baab um.
2. Wiin d'ik we kaa mbaɓir.
3. Oxey xawaa o njaac' onqe.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu'.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye'of lay ke o fi'kaa o feet fo we ndimoonga.

Laamit fo piyel

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

1. Damloorti xa felem axene defna na tiket ake, o sos o ñuxur ole refna ten, na kaye'of.

1	mboɓ	Um ɲasaa	ne	fo
2	we	o niwa	ndimaxama	Waraam

b) Um sut

2. Suti no yuɓ olu refna o felem ole fogerna, to o mbindin na kaye'of.

feetkaa, ɓiskaa, roku, fuud,
ngentan, fudoox , ɓasil, nanan,

II. Um wetandu ke lay kaa a mbofna

a) Um doon

Niiri lay ke, o bind na kaye'of, o lim ole no laamit nu refna, to o refantin o hiiɕ ole na toon ale ta yoonit na.

No falay fa mberaand fee :

Laamit ke

Toonel ke

1. An layu i feetik a maam Wali ?

a. Ya'es

b. Baab'es

c. Mbisin

2. Xar faap-tew a coodu in ?

a. Foofi

b. A tooñ

c. Fasaaf

No falay fa fikandeer fee :

Laamit ke

Toonel ke

1. Xar baab um a bugu jikanel ?

a. Warga

b. Poon

c. Saafu

2. Ke Madam a jangnaa no kum a jofnu ?

a. Fa ɲas

b. Pasil

c. Yoon

b) Um sut

Bindi na kaye'of xa lim axe no xa ñuxur axe njofna to a yoon fo lay ke jangoona.

1. Jeen fa ndeɓ a nangilooxa a paax ke Madam a jangnaa.
2. Na bes dimaas i fetkaa a maam Wali.
3. Madam den a laya kaa jofna no calel.
4. I ɓislooke tus a maam Wali.

c) Um lay ke damuuma

Niiri a caf a mayu, fo a ñu'ax, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes fa ndakwiidu. O y'utangaa, o lay ke xottoona teen.

III. Um niir ke layeena

Niiri took, a caf a fak, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes ndakwiidu. O jaf olu refna teen, fat o xoland a felem ake fox a ñuxur axe, to bek yiif of no xa toq axe.

IV. Um bind

Bindi na kaye of xa felem xa fak ngir o wetandu naa mosoona deettik o kiin.

O faax ole maam'es

I mbuga maam'in Diboor lool. Ten rimu a baa'es. Kaa ta layaa ee o maages Ñoxor refu o korum o teḅ, ee mi' Ami, um ref o kendum. Nqes nuu refna, i yokooxangaa boo muktoox, kaa ta laamtaa 'in nam i mbe'tu. Jabee ya'es a xasan oleng na'in, ne'atiim tee kaa fadaa'in. Boo ya'es a layuuna ee xeḅa kaa ta bug o yaq a'in, ta dalfo fuux, a rok na ndokum, a tiimaa. Ya'es a xooyangaan a put, ta xañ. Boo i nqesaa ekol, kaa i ndetaa asookin. Ta ci oxuu refna na'in qarbeenfik, ee i njikit kaa felna 'in.

Ndaa weeckee iitam o lay a'in ee :

- Boo nu sutooxna ekol, ba nu fangasaan sen. Fat nu ngat no mbind ne.

A yengangaa, tee i mbondwiid na ndokum.

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yoobeer ake

1. **Ta xañ** : ta fañ ee ñaamkee
2. **Ta fuux** : ta fefaar jiko
3. **Tangasaanaa** : ñaay'aa cofeer, ñaay'aa widaa caaxaan

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

maam'in

lool

I mbuga

b) Um andid

- Xa felem axe mbogna tekit
- 1. Bindi na kaye'of ðelem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
dimle'a - o taan - o njaac'
damta :
caaci :
- Xa felem xa sufoor
- 2. Bindi na kaye'of ðelem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
o njaac' - ndaama - o tew o maak :
o koor :
njool :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, ðelem le yoneerna fa den.

laamtaa, asookaa, daaf, ndokum, ci'

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Xar maam a laamtaa in nges o nges ?
2. An rimu a baa'les ?
3. A yengagaa mam I mbe'a ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Kaa ci'a oxuu refna xaaliis.
2. Maam Diboora kaa fuux.
3. Yay'es kaa xañ.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Nam Maam a ne^{le}?
2. An roku na ndok ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. An refu o kend Maam Diboor mene ?
2. Ndax Mariyiin a ndoka ekol ?

c) Um fadatin

Yiƴanfooxi na kaye^{le}of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(ngatiid, tiima, mosa, ndokum, xeef yengangaa)

Fat nu no mbind ne

Ta fuux a rok a.....

A tee i mbonwiid na ndokum.

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy^{na} yoon na fo samandaal ne.

1. Xa caac^{le} axe kaa c^ufaa a maam.
2. Maam kaa leepanaa xa taan axe ten.
3. Maam kaa yoonaa xa caac^{le} axe ekol.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu^{le}.

Niiri a qoolu no falay fee minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye^{le}of lay o faax o lakas olaa ga^{le}oona na maam of.

Pasil ne Mariyiin

Mari o xe gena fa ya'um, fa baa'um, fo camnum Ñoxor, fo ndebum o ndew, Yaande. Faap-tewum, fa tokoorum, fa caaci'um fa ndew iitam, o we no mbind ne.

Pasil ne fop kaa ndef leng, a ndimle'raa, a mbugir, a jelangaa sax ke andoona ee leek-leek Mari a fi' a Ñoxor kaa fefaruuna yaa da mbutbalaa. Leek-leek iitam, ya'es a fuux yaam baab'es dimle'kiran apaax.

Ya' Koddu kaa jawanaa pasil ne caw pelu. Faap-tew Dupa iitam a naa damtan leek-leek den fa Tokoo Jegaan. A ñaam a paax jegu no mbind ne. Ke moy'na fel a Kodu koy, ten refu kirand ke yaaya fa faap-tew Dupa a mbiyaa ataaya faa yonna fo beñe fo fataaya. A fiyangaan, pasil ne fop a mbokatoor, maam'es a wetandwaa den ndeɓandoongum.

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yoobeer ake

1. **Camnum** : o ndebum o ngoor mbaat o maagum
2. **Fefaruuna** : kaa domuuna
3. **Jelangaa** : a faafangaa

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

mbokatoor

ɓasil ne

a fiyangaan

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of delem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

fefaruuna :

damtan :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of delem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

leng :

mbugir :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, delem le yoneerna fa den.

ɓasil, faap, o maag, ndaxar, tokoor

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Nam faap-o-tew fe a ne'e ?
2. Xar Mari fiyanaa ɓasil ne ?
3. Aniin ndefu no mbind ne ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Dara nangee xewaa kirand.
2. ɓasil ne fop kaa mbokatoor.
3. Oleng refée no mbind ne.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. An genu fa Kodu ?
2. An na damtaa leek-leek a yaa Kodu ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Mbind ne xar a jegu^l ?
2. Wiin fodnum ngenu mbind Koduyiin ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye^lof xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(mbokatoor, faak, Ƴasil, genna, ñaay^laa, mbind)

Kodu oxe fa yaay um.

Wiin lakas itam o we no ne.

..... ne fop a..... .

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy^lna yoon na fo samandaal ne.

1. Bure oxe sutaa xa kaas axe.
2. Bure a gefa xa kaas axe.
3. Bure a maafa xa kaas axe.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu.

Niiri a qoolu no falay fee minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye^lof lay ke bugoona ɓasilof a nand.

Laamit fo piyel

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

1. Damloorti xa felem axene defna na tiket ake, o sos o ñuxur ole refna ten, na kaye'of.

1	fop	mbokatoor	Paasil ne	a
2	send	fangasaan	nu	Ba

b) Um sut

2. Suti no yuɓ olu refna o felem ole fogerna, to o mbindin na kaye'of.

Nqes, kiran, ñaal, o hiid

Ya'um, ba'um, tuɓaaɓ, camnum

II. Um wetandu ke lay kaa a mbofna

a) Um doon

Niiri lay ke, o bind na kaye'of, o lim ole no laamit nu refna, to o refantin o hiiñ ole na toon ale ta yoonit na.

No falay fa mberaand fee :

Laamit ke

1. Kum taxu nu njangandoxaa bo qen soogo ndet ekol ?

Toonel ke

a. Saak ke den

b. Nga'ir ne fo gendwe den

c. Toki mosu ke den

2. Xar taxu boo o njangaa ekol ?

a. ndax um maak

b. ndax um

c. jeg xamxam

No falay fa fikandeer fee :

Laamit ke

Toonel ke

1. Xa taxu o xaaritoor fo o kin ?

a. yoon a paax

b. o fog

c. o an

2. Yaam xar faap Nabuyiin a yoonaa fa den ekol ?

a. safee meem

b. o mbeq

c. o ñak

b) Um sut

Bindi na kaye'of xa lim axe no xa ñuxur axe njofna to a yoon fo lay ke jangoona.

1. Mari fa Waali, ndefee xa elew.
2. Miikorob ke kaa may too waagaa o jir.
3. Kaa da mbar o mbaaj, a ndet ekol.
4. Faak, Mataar rusook'e.

c) Um lay ke damuuma

Niiri a caf a mayu, fo a ñu'ax, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes fa ndakwiidu. O y'utangaa, o lay ke xottoona teen.

III. Um niir ke layeena

Niiri took, a caf a fak, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes ndakwiidu. O jaf olu refna teen, fat o xoland a felem ake fox a ñuxur axe, to bek yiif of no xa toq axe.

IV. Um bind

Bindi na kaye of xa felem xa fak ngir o lay ne ßasil of a ñowta.

Bes ñekax

Faak kirand, oxe naa yeene¹aa a wid¹a saate fee, a yegnita¹ ee xaye naa refkaa bes ñekax na dispañseer faa. Ee yaay ke fop a mbara ßisiid xa ßiy den da ñekel. Ten taxu boo nges ne, mi fo ndebes Ñoxor, in we yoona fa ya¹in, ta waxo¹ox o ndebes o ndew Yaande.

Ñek kaa jeg o njiriiñ yaam ten naa yetoox¹aa wiin no jir-ndiig. ßook ke naa coox¹tan, too ta ref jir laa fariy¹na fa xa tebandoo¹ng.

Wiin we a may¹a lool. Xa tebandoo¹ng axe fop kaa ndiid¹u ye da nga¹na togtoor ke. Yaande a sendaa nen o xo¹ß, a foor a kid ake.

O leng no togtoor ke a lay a den ee :

Ba nu ndiid koy, ðomee dara !

Ye ya¹es a matiid¹na a tabul ale naa ñekteel ndax um fiyanel, kaa um dalfo nut. Um yeg cuut nde¹ß na naaxes, ta fag tak.

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yooBeer ake

1. **Ñek** : teex naa naa ðekee kam fo'oy no kiin mbaa muumeen ndax ta feganin jir.
A yip ale no fo'oy ole koy, o peengu naa dibeel no cer ke.
2. **O njiriiñ** : ke naa ðaataa too lorkee.
3. **A yetax** : gay, fan ta yaqu.

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

na dispañseer faa

bes ñekax

naa refkaa

b) Um andid

► Xa felem axe fogna tekit

1. Bindi na kaye'of ðelem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
yetoox :
nqes :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of ðelem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
nqes :
fomu :

c) Um sut

Yuþ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, ðelem le yoneerna fa den.

a cir , waadin , njom , teex , waadin

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. An ya'um a waxwu ?
2. Ye Yaande diidna, nam a fi'u ?
3. Xa taxu yaay fee a bisiid xa ðeem?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Buɕ naa coodtaa jir le.
2. Ñek kaa jeg o njiriiñ.
3. Tige kaa ðom lool.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Kum naa fiyel mene ?
2. Xar o njaac' onqe a fiyu ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. An jir ndiig a moy'u yaf ?
2. Xar dogtoor ke layu ?

c) Um fadatin

Yiƴanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :

(Ñek, geeñaa, yetooxaa, fag, ndiid, domee)

In we fa ya'in na dispañseer faa.

..... naa yetooxaa wiin no jir-ndiig.

Ba nu koy, dara ! Um coodit xalaat es

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. O tew oxene o xe yoogaa xa ñeem.
2. O tew oxene waagu xijil xa ñeem.
3. O tew oxene neegu na xa ñeem.

e) Um lay ke damuuma

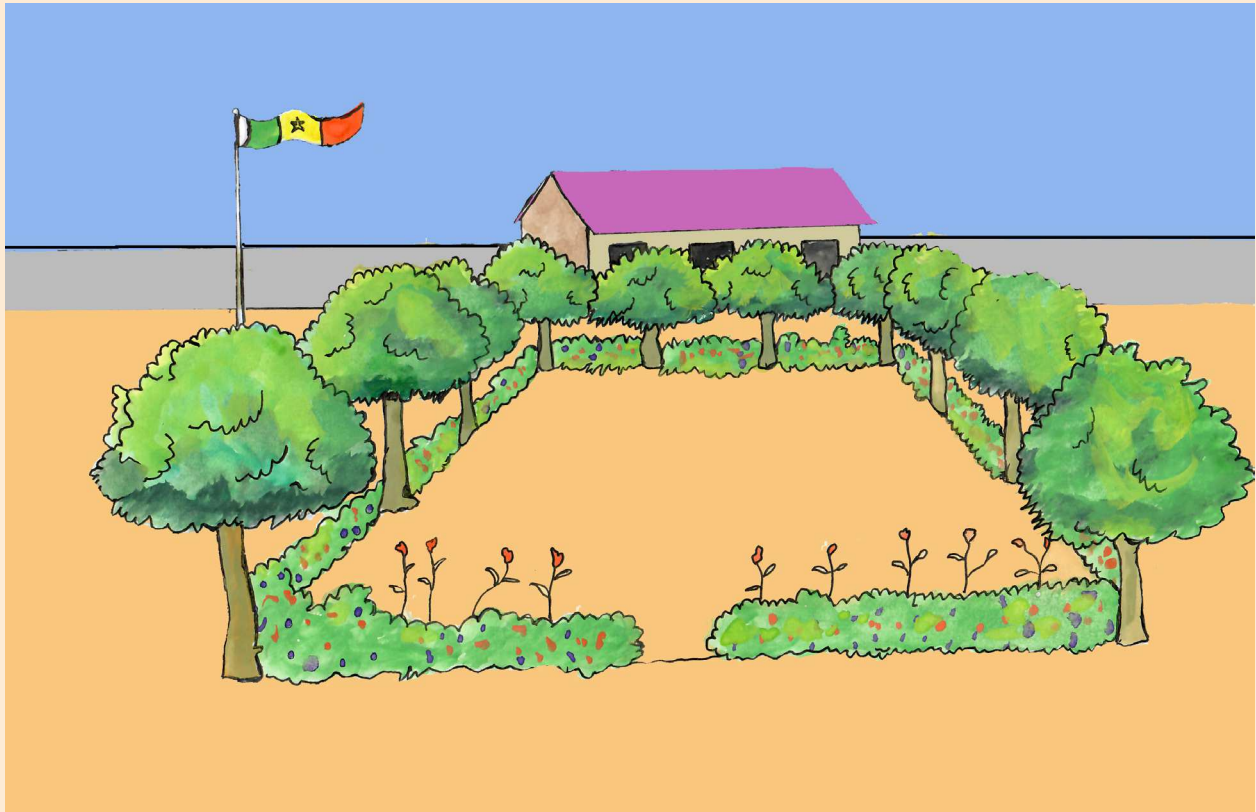
Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu'.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye'of lay ke, wetandu ke jegna na bes fee na ñek ale.

Ekol fa nqoolu

Ekol fee Fayiil, ekol a koɓ a reefu. O xe ref'a apaam fooraas fa maak fee xa siir axe a yerniteel. No peraand kaa, yaa i ndefaa na kalaas mberir naa, boo no mberatin naa, jeg'afulee a keɓ. Muumeen ke kaa ndeefoogu leek-leek kam faa. Ndaa, ye Muse FAY a inoorna Fatik, a bisiidel Fayiil, tikoarik kaa a ndalfo suptooxaa. Ke ta eetitna, kaa lay xa elew axe fo kelfa den ee, ekol fee a wara keɓel. Kaaga a fiyel. Sookoy, ngesoo nges, o maax ole leelel, ndof ke seefel.

Arxemes fuu refna, xa elew axe fop, gooroo rewoo, maakoo xa teboo, kaa ndamaa na leel ale no maax ole, fo ngomtan ne, fo kam kalaas ne. Taxar a njimbel, a sooreel. Da mbi' maaga a fiɗ lujum. Ye ta jegkaa o hiid o leng rek, ekol fee a fogat no me moy'na xool Fayiil. Kelfa ke na xa elew axe kaa feetidoogu meetar fee leek-leek, a ndiisooraa fo ten, a kañan.

Wiin we fop a njeg teen o day.

Laamit fo piyel

Ñaal

1

A felem a yoobeer ake

1. **Peraand kaa** : eetu kaa, yaaga
2. **Suptooxaa** : a refa lakas, a nandit lakas
3. **Ndamaa** : fog no ke naa fiyeel

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

njeg

Wiin we

o daay

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of delem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
peraand :
suptooxa :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of delem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
eetitna :
kam :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, delem le yoneerna fa den.

leel, forit, simin, xool, ekol

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Mam ekol ne Fayiil a refu ?
2. Xar eetu fiyel ye muse Fay a garna ?
3. Kelfa ke no xa elew axe xar a mbaafiidoogu me no meetar ole ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Mban tikoarik kaa na ekol fee Fayil a suptooxu ?
2. A kep mosee ref maaga ?

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Xar jeg'eeru no ekol na no peraand kaa ?
2. Nam ekol ne a nandu ye ta jegna o hiid ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Muse Fay xar a fiyu no ekol fee ?
2. Xar fiye lakas no ekol fee kaa refeerna a leel ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(sutoox, moy'na , fogat , ndamaa, deetaa, meetar)

Xa elew axe fop kaa na leel ale.

Ekol fee a no me o xool.

Kelfa ke no xa elew axe kaa feetidoogu fee.

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. Kaa fuuraa ndaxar ne.
2. A daka took ndaxar ne.
3. Waagaan oxe sooraa ndaxar ne.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu'.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye'of lay ke bugoona ɓasilof a nand.

Laamit fo piyel

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

1. Damloorti xa felem axene defna na tiket ake, o sos o ñuxur ole refna ten, na kaye'of.

1	o njiriiñ	a jega	no kiin	Ñek
2	a njimbel	mayu	Taxar	a sooreel

b) Um sut

2. Suti no yuɓ olu refna o felem ole fogerna, to o mbindin na kaye'of.

musee, elew, ndiig, ekol, kalaas

ñekax, dogtoor, jir, fariy, wod

II. Um wetandu ke lay kaa a mbofna

a) Um doon

Niiri lay ke, o bind na kaye'of, o lim ole no laamit nu refna, to o refantin o hiiɕ ole na toon ale ta yoonit na.

No falay fa mberaand fee :

Laamit ke

Toonel ke

1. An ya'in a waxooxu ?

a. Aliw

b. o maag'es

c. o ndeɓ'es

2. Xar na joodtaa jir ndiig ?

a. A beex

b. Buɕ

c. ʔook

No falay fa fikandeer fee :

Laamit ke

1. Nam ekol naa a eetu o fiyel ?

Toonel ke

a. A keɓel

b. A xooxel

c. A leelel

2. Ñaari xale yi nu ñu tudd ?

a. Goor we

b. Elew ke fop

c. Rew we

b) Um sut

Bindi na kaye'of xa lim axe no xa ñuxur axe njofna to a yoon fo lay ke jangoona.

1. Dispañseer a maya fo wiin bes nen ñek ke.
2. Ya'in fo o ndeɓ'es soom ndetu na ñekax ale.
3. Kelfa ke no xa elew axe ngar atee ekol.
4. Ekol ne Fayiil a moy'a xool na saate faa.

c) Um lay ke damuuma

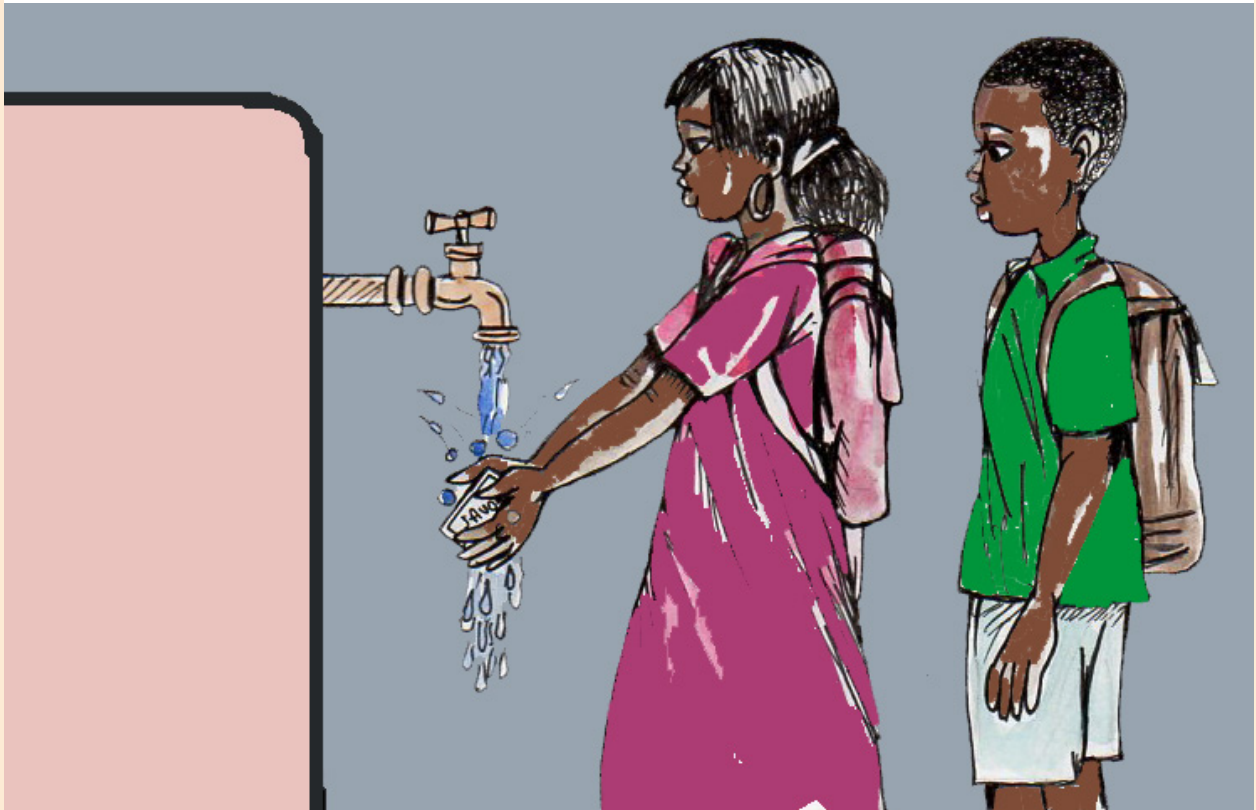
Niiri a caf a mayu, fo a ñu'ax, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes fa ndakwiidu. O y'utangaa, o lay ke xottoona teen.

III. Um niir ke layeena

Niiri took, a caf a fak, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes ndakwiidu. O jaf olu refna teen, fat o xoland a felem ake fox a ñuxur axe, to bek yiif of no xa toq axe.

IV. Um bind

Bindi na kaye of xa felem xa fak ngir o lay ne nu nqoolantaa mbind nuun.

O qoollel

Bure fa Mari, owe na kalaas boor na eetaan. Toki qoolu a ndokwaa kili. A sutwangaayo rekaryaasonj boo nda ndokatinaa kalaas, kaa da laxadoodxaa. Kom leng, Muse fee a laamit a den ne da mbiyaa baa ngen o nqoolaa.

Bure a lay ee :

Kirand nuu refna, boo um waajaa wondook, ya'es kaa bogtaxam foofi fo saafu. A yutangaa, ta damanaam um sooc a ñiñes fa dantifiris.

Mari a doon teen ee :

Boo um garaa ekol, kaa um bogoodxaa, sooc a ñiñes apaax. Um rokoox toki'es qoolu. Xew a jegangaa, kaa um dimle'aa ya'esiin na qooland ale no mbind ne. Ya'es fa baa'es kaa ngen o layaa 'in ee i mbara laxadoodxaa kili boo i sutooraa na xulanq, mbaa boo i ngelaa ñaam.

Selbe a yod' o bayum, a lay :

Faak, o yoones kaa ñas na puup ale baa yut, a ñaam too laxadwee. O fud ole a dalfo domaa.

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yoobeer ake

1. **Sooc** : laxad a paax
2. **Kili** : boo faw
3. **Dantifiris** : kaa naa soocteel a ñiiñ

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

qoolu

toki

a ndokwaa

kili

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of delem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
dantifiris :

xulanq :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of delem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
qoolu :
paax :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, delem le yoneerna fa den.

bogu, sooc, laxadoox, xooñaa, rokoox

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaaɓi laamit kene

1. Mam Bure fa Mari ndefu ?
2. Xa Goram a bogteel ?
3. An Mbayan a dimle'aa ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. O sutoorangaa na xulanq boo bug o ñaam, waraa laxadoox.
2. Bure naangee bogwaa.
3. Mari bogoox kee muk fo saafu.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. A mban Mayan a bogwaa ?
2. Toki nan um Mbayan a rokwa a ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Xar Musee feen a laamtu ?
2. Goram a yutanga a bogax xar a fiya ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(ñiiñes, qoolu, faaɓ, sooc, laxadooxayo')

Kaa rokoox toki.....

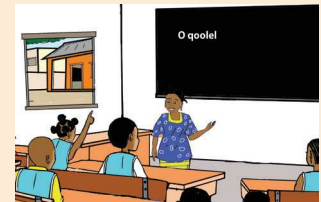
A soo a sog o ndokatin na kalaas.

Boo um garaa ekol, kaa um bogooxaa a

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. Wiktoor fa Bure mogu kalaas.
2. Bure a yoda arduwaas.
3. Mari kaa yod o bay.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu'.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye'of lay o njiriiñ no qoolol.

No mbind dogtoor

Fagunfaak, jir koleraa kaa rok'u na saate fee. Yaa Soxar a bis a Maye fa Miñaan no mbind dogtoor ndax da feetel. O leng oxo a jega xa kiid xa betaq, o lakas oxo a jeg betaa-faq. Ye da mbadiidaa, da nan xa tebandoong xa lakas a loolaa. Da ndiid ondik Yaa Soxar a daland o law den, ee xa qeq xa tutuuñ naa loolaa, ee nuun d'ik omat, maak jir nu ndefatu. Tuñ ke na alkoon fee kaa mbid o mbiñ onqe fop, a njaxas a yiif ake no mbof ne. Dogtoor fee a gar, a jang a Maye fee moy'na neew, a bisin me naa deetteel we njirna. Da ndalan yiif Miñaan boo ten itam ta jab o rok. Yaa Soxar a damin no bay.

Ye dogtoor fee a deetaa Maye, Miñaan a wiriilaa a kid muu refna, kam xa paxañ xa mayu xe, kene xa kaas, kene tikoarik caaxlandaan. Fop a fiyel, mbof ne a feetel, a nqaad no mbind naa fa ya' den. Roog a fi' o leng na den segee jir le.

Laamit fo piyel

Ñaal

1

A felem a yoobeer ake

1. **Tuñ** : a qooñaan mbaat a qeeñaan
2. **Wiriilaa a kid** : deetaa mu refna fo a kid nen o tiidu
3. **Fagunfaak** : o hiid ole faafna

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

a gar

dogtoor fee

a jaŋ a maye

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of ðelem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

dogtoor :

mboß :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of ðelem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

o bodu :

o njaac' :

o ciru :

o maak :

c) Um sut

Yuß no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, ðelem le yoneerna fa den.

Alkool , pikiir , teex , naak , petorol

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Xar dogtoor a fi'u ?
2. Mam Yaay Soxar a bisu xa caac' axe?
3. Xar roku na saate fee ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Maye kaa loola.
2. Miñan fa Maye ekol a ßise.
3. Xa tebandoonng xa lakas a loolaa.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Xar xewu saate fee?
2. Aniin yoonu fa Yay den ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Xar taxu Yaa Soxar a ret dispañseer ?
2. Ndax Miñaan fa Maye kaa njir ?

c) Um fadatin

Yiñanfooxi na kaye^lof xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(Fagunfaak, ñaxañ, Koleraa, dogtoor, lim, loolaa)

.....jirrok^lu saate fee.

.....fee a jang a ñekaa wiin we.

Xa caac^l xa mayu a.....

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy^lna yoon na fo samandaal ne.

1. Kaa sadar ñek
2. Kaa yufaa ñek
3. Kaa sad ñek.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu^l.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye^lof lay ke xewna dispañseer.

Laamit fo piyel

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

1. Damloorti xa felem axene defna na tiket ake, o sos o ñuxur ole refna ten, na kaye'of.

1	dogtoor	a den	mbind	'Bisi
2	Kaa	fo saafu	bogtaxamm	foofi

b) Um sut

2. Suti no yuɓ olu refna o felem ole fogeerna, to o mbindin na kaye'of.

Jal, bogwaa, saafu, xool, toki
deetin, ruus, jir, bisin, dogtoor

II. Um wetandu ke lay kaa a mbofna

a) Um doon

Niiri lay ke, o bind na kaye'of, o lim ole no laamit nu refna, to o refantin o hiiɗ ole na toon ale ta yoonit na.

No falay fa mberaand fee :

Laamit ke

Toonel ke

1. An eetu doon laamit ne muse ?

a. Mbayan

b. Ya'es

c. Goram

2. Na xar Mbayan a dimle'aa ya'um no mbind ne ?

a. Na ceew

b. Na qooland

c. No tap

No falay fa fikandeer fee :

Laamit ke

Toonel ke

1. Jir nannum roku na saate fee ?

a. O ɲas

b. Jir-ndiig

c. koleeraa

2. An saqu jir le no mboɓne ?

a. Miñaan

b. O leng

c. Maye

b) Um sut

Bindi na kaye'of xa lim axe no xa ñuxur axe njofna to a yoon fo lay ke jangoona.

1. I mbara laxadoodxaa kili boo i nqelna ñaamaa.
2. Mbind dogtoor kaa nang cel.
3. Tuñ ke na alkoon fee kaa mbid o mbiñ onqe fop.
4. Xa caac' axe nqoole tus yaa da ngaraa ekol.

c) Um lay ke damuuma

Niiri a caf a mayu, fo a ñu'ax, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes fa ndakwiidu. O yutangaa, o lay ke xottoona teen.

III. Um niir ke layeena

Niiri took, a caf a fak, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes ndakwiidu. O jaf olu refna teen, fat o xoland a felem ake fox a ñuxur axe, to bek yiif of no xa toq axe.

IV. Um bind

Bindi na kaye of xa felem xa fak ngir o lay kaa jofna na baadnax.

Bes a cooxit neexil

O hiid ole a faga. Ekol fee kaa wegaa. Xaye, refu bes fee neexil ke a cooxitkeel. Saaliw fa Penda fa Maymuuna na kalaas fikandeer a ndeefu. Penda dadu na kalaas den. A wara jeg neexil. Nqes ne, ta gar ekol, a yoon fo qaariitum fik.

Nqes teel ne, tirbin ne a sipel a ndeer ekol fee, a mosandtel a laay ale senegaal. A pamb ake mbakaa.

Ye waxtu xarɓaxay a fadiidaa, kelfa ke a ngaraa, a soɓ wiin mayu a ngara boo a moof. Me ta refna sax, toq a safe ke fo neexil lakas a njuume na taabul.

Meetar ke a njeemaa moofnoor xa elew axe yaam da sawar baa ndiñraa. Yoq we a njeg o ɗaay o maak yaam ne da ndaawkaa neexil . Ministar fee a fadiid, fak le no saax le a gimel.

Ndak fo ndak, penda xooyel. O laaw olaa moy' o fifaa. Ta ñaay' onɗang, a daaw neexilum, a foto'el fo ministar fee. Ta dab qaariitum, da nqaad, a yoon fo ɗaay o maak.

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yoobeer ake

1. **Neexil** : kaa naa felanda, ci'it no xaa jalna a paax
2. **Toq** : tikoarik kaa mbokateena a ngumel
3. **Njuume** : mbokate' o mbiñ oleng

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

Ta ñaay' ondag

neexilum

a daaw

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of delem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
kelfa :
sawar :
- Xa felem xa sufoor
2. Bindi na kaye'of delem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
ndeer :
dadu :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, delem le yoneerna fa den.

neexil, cooxit, daay, daaw, fuux

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. A mban neexil ke a cooxteel ?
2. Xar xewu ye ministar fe faddidna?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Penda dadu na kalaas den.
2. Wiin we ngarna mayee.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Aninoo moofu meeke ?
2. Xar wiin we a cungaa ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. A mban a cooxit ale a door kaa ?
2. Nam xa caac' axe a nandu ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye¹of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(daay, sipel, neexil, gatiid, sawar)

Nqes teel ne, tirbin ne a a ndeer ekol fee.

Xa elew axe baa ndiñraa.

Yoq we a njeg o o maak yaam ne da ndaawkaa.....

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. O njaac' o ngoor na cooxeel neexil.
2. O njaac' o ndew naa gimaa.
3. Tiif sipe kam ekol ne.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu¹.

Niiri a qoolu fa lay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye¹of lay ke mosoona o maad to ta faax.

Njoprit :

Kom jangaa o ngap, koo war o liif o and ole wo. Coodee falay fee a lanq fo laamit.

Simtir :

Niiri falay fee o ndang , o jeem o and ke layeena teen to o doon no calee fo laamit ke.

Kalaas ne Juma

Juma ne'eem. Kalaas nqas ne in kaa feloodaam. Kaa matir fo oxo Duuduyiin. Kaa magin taa yaaj. A juga a tablo laa hoɓ na a taɓ no miir pursiinu. Nqes nuu refna, o elew a forit a tablo le.

Musee in kaa bin na tablo le a kiic fo a lim. No ñamaak, a juga nitaal no cegel mbind, na canoon, nitaal muumeen. A juga a taabul-moofir qarbeenfik a mbi'el raɗ tadik. A taabuloo taabul, xa elew xa taq a moof ta. A taabul es adooxu no raɗ fikandeer ne. A cinj raɗ mbaktu ne, a juga armool maak a sipel maaga. O yaajel ole ten a foda fo xa ɓay xa faq es axa letnuuma. Teen Musee fee in a geeku tikoarik laltir mayu, a safe, fo ɗasir. Kaa I njiriñoorta den no and delem.

Nqes nu refna, kaa i nqoolandaa kalaas in, boo i nqelna o njangaa. I ɗutangaa, i laxad xa ɓay in boo i moofaa.

Kalaas in kaa xool, a ɓay, a fel.

I. Um tekit**a. Um fadatin**

1. Yipafooxi o ñuxur olene to rokin teen xa telem axe jagna :
nqas - feloodaam - ndet- in - faap

Kalaas ne..... kaa.....

2. Yipafooxi o ñuxur olene to rokin teen xa telem axe jagna :
boo - raɓ - nqoolandaa - ndopaa

Danu war a sunu kalaas noo jàng mi.

Kaa ikalaas in,i nqelna o a njang ale.

b. Um sos xa ñuxur

Damloorti xa felem axe na tiket ake, o xembandatin xa ñuxur axe na kaye'of

1.

xool

kaa

qac

ne in

kalaas

2.

A taabul-moofir

a refu

mbaamir

ale

Mari

c. Ma ràññee

• A felem ake mbogna a tekit

1. Bindi na kaye'of o ðelem olaa fogna a tekit fo olu refna no we a lanq.
cegel hoḡ

• A felem a sufooru

2. Bindi na kaye'of o ðelem olaa sufoorna a tekit fo olu refna no we a lanq.
cinj yaaj

II. Um and ke falay fee fofna

a. Um doon

Dooni laamit ke.

1. Xar o Musee le a bindu no tablo le ?
2. Xar i mbiyoogu soo moofa ?
3. Ndax Duudu refu o Musee le Jumayiin ? Xa lalong o ten ?
4. Nam xa elew axe kalaas Jumayiin a mbodu ? ?

b. Um sut

Bindi na kaye'of o lim ole no ñuxur ole jofna to a yoon fo falay fee.

1. Kalaas ne in kaa magin to a yaaj.
2. Nges nu refna o elew a wet armol ne.
3. A tablo len kalaas ne naangee forteel kili.

III. Um niir falay fee

Niiri took falay fee too ta yoon fo o xoland xa felem axe fo xa ñuxur axe. Fat o bek yiif of itam no xa toq axe.

Bat no mbind Teninjin

Xaye, o ndebes kaa watneel. Ba'es a jika mbaal ndan maak naa jegna xa can xa maak xa njook wu. A mbana kaa yipna a tooñ a ndeenel goma njawand ne. A xeeña pelu de! Ya'es a ðaapa darap nqas no njongum. A rokana o ndebes o ngoor onqe ndoki mbulo naa muurna a caf ake, soo a doonin pay nandu neen. Waxtu betuunahik a mbada. A ne' ale no gon le a fada. Faap-tew Kura a bop o nqeq onqe, a moof no sar ole, a faamir fa Elimaan fee. Ya'es a moof a paamum, a roku ndoki yaay mosu a doon teen a naf. Elimaan fee a yooroox o nqeq onqe, a ñuu'oox a felem, saa lay took ee : « Maajoor a ne'e ».

A tooñ ake a lastel na palaat a teb a tan. Na put ale, maalo fa tegey a dicel. Sookoy rew we a lasit puus teb kaa yip na a yer fa xa tim taxar.

Bat mbelu a reefu.

Laamit fo piyel

Ñaal

1

A felem a yooBeer ake

1. **Goma** : apaam, maa mat na
2. **Doonin** : a yip took um
3. **Muurna** : ngulna a caf ake fop

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

no gon le

A fada

A ne'ale

b) Um andid

- Xa felem axe mbogna tekit
- 1. Bindi na kaye'of ðelem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
roku :
lastel :
- Xa felem xa sufoor
- 2. Bindi na kaye'of ðelem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
nqeƣ :
teɓ :
o ciru :
o maak :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, ðelem le yoneerna fa den.

elimaan, faaɓ, gon, o nqeƣ, mbaal

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Xar a mbana ke a yipu ?
2. Waxtu fum gon le a ne'e ?
3. Kum jawe' na put ale ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Oleng ñaamee no mbind ne.
2. O ndeɓ es naa watneel xaye.
3. Faap-tew refée meen.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. An yaay fee a bopu ?
2. Mam o ngeq onqe a refu ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Xar xewu no mbind Teninjin ?
2. Nam o ngeq onqe a ne'e ?

c) Um fadatin

Yifanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(maalo, moof , ñaam , daan, ngeq, dicel)

Faap-tew Kura a no sar ole, a bop o onqe.
Na put ale, fa tegey a.....

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. O ngeq onqe kaa wundu no sar ole.
2. O tew oxe kaa bogaa o njac' onqe.
3. Yaay fe kaa bop o ngeq onqe.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu'.

Niiri a qoolu falay feeno minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye'of, lay ke xewna na bes fee no bat ne.

Bes kermees fee ekol

O hiid ole na cang ale a faga. Ekol'in kaa fiyaa kermees. Kam ekol fee, a juga fiif, a jeg qeet fanas mayu, fo ñaamel. Daba fo qaariitum, xan a ñas apaax, a ñis no toon ke.

Ta lay ee « kaam bug o fi' ndafatir fa xa saaku ». Ta rok no saaku bor, a yufaa foolaa fo qaariitum ke. Ta dad, a jeg poñ leng.

Ndiikii koy, fanas fo ñaak naa fi'eel. Daba fo yoonum a qicaa no saax olene, lakas we a qicaa no saax olaana. Wuy! da naang bap a lanq. A maafe yo !

Wiktoor ee : « Daba deeti ! », a lalin fanas fee na beñuwaar foofi le fa a kooc. Xa caac' axe a ñasaa, a mboolaa, a ceelaa. Den fop kaa faay.

Ndiikii, kaa da mbokatkaa a poñ ake da njegna, a ndet no faap kaa, a nqotik neexil den. A fada koy da ndet no faap ne na xa kaf axe fo yerel ke, a mbaag o ñaam tig. Ndaw pel'u !

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yoobeer ake

1. **Ndafatir** : o kiin o kiin a waafa adoox , a eet o kendum
2. **A maafe yo** : lakas we mbaagu den
3. **Toon** : ke o coodtaa ndax o fog

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

ekol fee

Kam

a jega fiif

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of ðelem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
rok :

jooxin :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of ðelem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
watin :
baat :

c) Um sut

Yuþ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, ðelem le yoneerna fa den.

fa ɲas, fiif, neexil, toon, wundu

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Xar jegu kam ekol fee ?
2. Daba fa an naa qicaa o þaak ole ?
3. Nam xa caac' axe a nandu ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Xa caac' axe kaa ɲasaa a ceelaa.
2. Daba fogeer no ke na fiyel.
3. Kaa yereena jegee maana.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Mam neexil ke a ndoone ?
2. Xar xewu kam ekol ne ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. A mban kermes fee a fi'e na ekol ?
2. Xar Wiktoor a lalu a Daba ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(kermes, mbuud, poñ, ßood, njegna)

Kaa da mbokatkaa a ake da.....

Ekol in kaa fiyaa.....

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. Mboɓ ne kaa loolaa.
2. Xa elew axe njega neexil.
3. Daba fo qariitum kaa ñoxoraa.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu'.

Niiri a qoolu fa lay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye'of lay ke refna no ekol of.

Laamit fo piyel

I. Um tekit

a) Um sos o ñuxur

1. Damloorti xa felem axene defna na tiket ake, o sos o ñuxur ole refna ten, na kaye'of.

1	Daba	no saax	a qicaa	fo yoonum
2	ake	a lastel	Nqes ne	a tooñ

b) Um sut

2. Suti no yuɓ olu refna o ðelem ole fogeerna, o bindin na kaye'of.

gon, bat, tooñ, ngulook, nqeq
toon, roxod, ndafatir, poñ, faap

II. Um wetandu ke lay kaa a mbofna

a) Um doon

Niiri lay ke, o bind na kaye'of, o lim ole no laamit nu refna, to o refantin o hiic' ole na toon ale ta yoonit na.

No falay fa mberaand fee :

Laamit ke	Toonel ke
1. An coodu o nqeq onqe gon ?	a. Ya'es b. faap-o-tew c. Elemaan
2. Xar bisiidu a Elemaan fee ?	a. ñaam b. Ne'gon c. Juli

No falay fa fikandeer fee :

Laamit ke

1. Neexil ke tam a nqotteel ?

Toonel ke

a. Kalaas kaa

b. Taap kaa

c. Tiif kaa

2. Xar na bisiidaa xa caac' axe
no kermes ne ?

a. Neexil

b. Mbuud

c. A cang

b) Um sut

Bindi na kaye'of xa lim axe no xa ñuxur axe njofna to a yoon fo lay ke jangoona.

1. Elemaan fee waagatee gar no bat ne.
2. Kermes fee mayee fa ñas.
3. Fop faayu no kermes fee.
4. Bat ne Majoor a fela lool.

c) Um lay ke damuuma

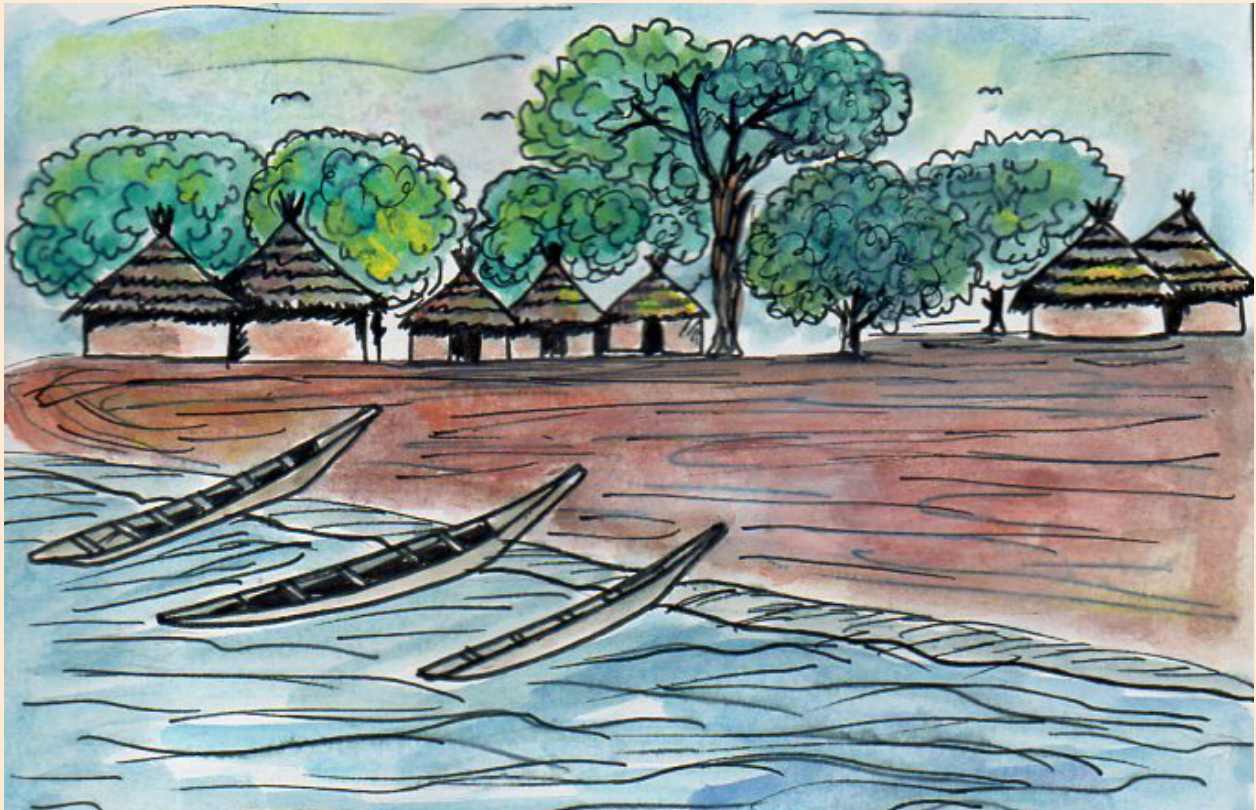
Niiri a caf a mayu, fo a ñu'ax, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes fa ndakwiidu. O y'utangaa, o lay ke xottoona teen.

III. Um niir ke layeena

Niiri took, a caf a fak, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes ndakwiidu. O jaf olu refna teen, fat o xoland a felem ake fox a ñuxur axe, to bek yiif of no xa toq axe.

IV. Um bind

Bindi na kaye of xa felem xa fak ngir o wetandu ne xew fe retit'ina.

Saate jam

Joong, o njaate no faafaal oo, apaam o maag ole. Saate fee a jega pitik kaa mayna fo cikwel. Saate lakas ke matuuna fop kaa mbaaftiidaa meene tikoarik. Meeke, jegee a fat godorong. A qal lanq a leng a maak reefu ndeer saate fee. Taxar cegu yook njimbe a ndenda fa fat ake. Lakas a ndef kam pind ke, apaam tof ciig. O ngeñ o ɸuubu, a inoora no maag ole, a wañaa a sumaand ale no ñaal ne. Saate fee dal a fiyu no nqes ne xaye. Mayee xa ɸox axa naa mboxaa, pis kaa naa ɲaxalaa , mbaa xa paam axaa naa ɲaaxaa. Muumiin ke den, na koɸ ale yongaa. Leeleek o nan xa pote-paal a yoqne no pind ke a loolaa. A ñaalangaa, leng-leng naa ndefaa no fiif ne, a ngendandaa paalir, a mbaxtaanaa. Rew maak we den, a ndef no calel kecax ke. Xa pes axe a mbaalik. Baa ngataa ta ref ndeeree- ndeer o yeng. A ngatangaa liɸ ke a lasitkeel, soo a cu'ax ake a njawel. Saate fa ndeɓ oo, ndaa maa felna ñoowtel oo.

Laamit fo piyel

Ñaal

1

A felem a yoobeer ake

1. **Nqas pul** : na mosaandeena o rokoox
2. **Dal** : kaa riimna, kaa mayeerna coow mbaat a yo'nax
3. **Xa pes** : wiin waa nefateerna xa caac̣ too ndefee maak

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

a lasitkeel

A ngatangaa

liiḡ ke

b) Um andid

► A felem ake

1. Bindi na kaye'of ðelem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

ndendaa :

inoor :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of ðelem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

loolaa :

ḡuubu :

c) Um sut

Yuḡ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, ðelem le yoneerna fa den.

liḡ, xoox, maag, paalir, faafaal

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Xar wañooḡu a sumaan ale no ñaal ne ?
2. Mam xa pes axe a ndetu ?
3. Wiin wum nḡenu Joong ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Ndaxar leng refée kam saate fee.
2. Meeke jeḡee a fat godorong.
3. Rew maak we kaa ta sugaa.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. We naa ndefaa no fiif ne xar a mbiya?
2. kee ne da mbi'aa mban a mbi'an ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Waxtu fum xa pes axe ngataa no mbaal ?
2. Taxar ke mam a njimbe ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(ɓubu, liɓ, maag, naak, cu'ax)

A ngatangaa ke a lasitkeel, soo a ake a njawel
O ngeñ o inooraa no ole.

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. Faafaal we kaa qicaa mbaal ne.
2. Wiin we kaa ɓogwaa no maag ole.
3. Suk ne kaa retaa no maag.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu'.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye'of lay ne saate of a geenooraa.

O ndeḅandoong o mbaru laltel

Xa teḅandoong axe na dik ane fop, we no mbind Jaga moyʼu teen o njofafar. Nandeero dara fa xa ḅiy axe Faapa Wula. Semu fa ndeḅ fee o ḅeem sax, xa kiid xarḅaxay fo fik soom a jegu, ndaa kam saate fee fop, o jof soom a andane. A niiwa lool we ndimuuna, a niiw maagum goor fo maagum rew. A sutwangaa mbind den itam, neene a nandu fo maak we no saate fee.

Na ekol faa, Semu a foga no we moyʼna mbaag a cang. A sutwangaa ekol, yoqkee no ped ke a ḁangasaanaa. Boo yoonum a mbugna ta futbalik fa den, ta fañ, ee kaa xaadaa ndax ta jangik lesoum.

Boo ekol a wegna, o maagum Dece, a ret Kawlax naa moyʼanan, a wakaasook maa tokoorum Biram. Semu fo o cigeenum ndew o mat, kaa yoqaa fa baaʼden fee andoona ee kaa nogoy, a ndimleʼan na xa qol axe. Den naa ḅisaa foofi nqes, soo a ñaalangaa ta nomtoox no mbind naa, a nqotik a put ale. Kom nuu da yooneerna fa baaʼden no qol itam, kaa da moofaa no mbind naa a njangaa a aqatooxaa. Semu fo o cigeenum daal njegee tebel.

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yoobeer ake

1. **Njofu** : oxaa yarwina, oxaa saqna jiko fa mbaax
2. **Aqatooxaa** : jeemaa o waag, fiyaa kaa taxna o waag
3. **Dangasaanaa** : ñaay'aa geenwaa

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

naa fisaa	nqes	Den	foofi
-----------	------	-----	-------

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of delem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
njofafar :

tebel :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of delem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
yoqaa :
jof :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, delem le yoneerna fa den.

Dimle'a , niiw, baa'den, yerin, jof

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. An na yoqaa fa faap den a ndimle'an na xa qol axe ?
2. Mam xa caac' axe moy'na njofafar a ngenu ?
3. Semu sutwangaa ekol nam a fiya ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Semu kaa wakaasookaa ma tokoorum.
2. O cofu refée na saate fee.
3. A put ale naangee xoteel.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Wiin fodnum ndefu no samandaal ne ?
2. Xar o tew oxe fo o njaac' onqe a saqu
3. O njaac' onqe xar a fiyaa fo o tew oxe ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Xa ßiy an moy'u o njof no dik ne ?
2. Xar Semu fo cigeenum a mbiyaa yaa ekol a wegna ?

c) Um fadatin

Yiþanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(niiwa, njegee, jof, moof, andane)

Semu fa ndeß o soom a.....A lool we ndimuuna fo
maagum.

Semu, fo o cigeenum tebel.

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. Bure oxe dimleaa yaay um.
2. Bure oxe dimlea faap um.
3. Bure dimle' ee faap um.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu'.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye'of lay ne ga'toona o niw we ndimoonga fo maag of.

Laamit fo piyel

I. Um tekit

a) Um sos o ñuxur

1. Damloorti xa felem axene defna na tiket ake, o sos o ñuxur ole refna ten, na kaye'of.

1	Pes axe	mbaaliik	a	Xa
2	lool	a niiwaa	ndimuuna	We

b) Um sut

2. Suti no yuɓ olu refna o delem ole fogeerna, o mbindin na kaye'of.

o box , pis , o oto , o faam ,
yaaru , jub , jof , njool,

II. Um wetandu ke lay kaa a mbofna

a) Um doon

Niiri lay ke, o bind na kaye'of, o lim ole no laamit nu refna, to o refantin o hiiɗ ole na toon ale ta yoonit na.

No falay fa mberaand fee :

Laamit ke	Toonel ke
1. Nam xa 'Piy axen Faapa Wula a nandu' ?	a. Yarwee
	b. Kaa mos
	c. Kaa yaaru
2. Nam Semu a nandu fo wiin wel ?	a. Jof
	b. Kaa makaa kiili
	c. Jofe

No falay fa fikandeer fee :

Laamit ke

1. Xar o yaarax a waagu ndax o kiin ?

2. Nam ba' Semuyiin a fodu ?

Toonel ke

a. o fexeel a pax

b. o fañeel

c. o an

a. kaa raß

b. kaa nogoy

c. kaa baalig

b) Um sut

Bindi na kaye'of xa lim axe no xa ñuxur axe njofna to a yoon fo lay ke jangoona.

1. Semu fo o cigeenum daal jofeero.
2. Meeke, jegee a fat godorong.
3. Baa ngataa ta ref ndeeree- ndeer o yeng.
4. Boo ekol a wegna, o maagum Dece, a ret Kawlax naa moy'anan.

c) Um lay ke damuuma

Niiri a caf a mayu, fo a ñu'ax, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes fa ndakwiidu. O y'utangaa, o lay ke xottoona teen.

III. Um niir ke layeena

Niiri took, a caf a fak, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes ndakwiidu. O jaf olu refna teen, fat o xoland a felem ake fox a ñuxur axe, to bek yiif of no xa toq axe.

IV. Um bind

Bindi na kaye ceemir of xa felem xa fak o lay o ñow of fo wiin maak we.

Dik nequ

A ndeer dik in kaa jeg o refand olaa fop a mbogna. We ngenna na dik ane kaa ngaraa a ñaay'looxiidaa fo xa caac' axe a yaarangaa. No ndokand ne, no ñamaak, a banj fo ñasir owe ndoonane xa caac' axe. No njanoon, ta jeg o mbiñ o njegu taxar. A ndeer o mbiño nqeene ta jeg njeje maak fo pid mosu kaa mbiduuna. Xa Elew xa yoq axe no kalaas'in kaa layaa ee ndaxar neene a fidangaa rek, andi yee ndiik o hiid ole a fag.

Na fat a teb ake, a juga pid mosu. A juga itam tuuflax ne na naanaa, persi, salaar faa rew we no dik ane a njalna. Kaa njikweel ndax o mbiñonqe jagandel.

A juga tiif kaa ndutna took taxar ke. Nqes ne fop a naanga selew, o nan a den da soowaa. Tuñ pelu fa ñuub a pelu a wattaa meene, moy'taa koy yaa ta roose'eena baa yut.

No yaar olaa, a lampa cee'ne a yoboña a o mbiño nqe a nqoolandaa no c'ulfaand mbodu. Mayee coow too a fel o moofel.

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yooBeer ake

1. **Ñaay'looxiidaa** : ñaay'aa o nang deetaa ke refna meen
2. **Mbiduuna** : ndeeruuna
3. **Tuuflex** : qooxe teɓ kaa duufeena

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

nduta	taxar ke	Tiif ke	took
-------	----------	---------	------

b) Um andid

- Xa felem axe mbogna tekit
- 1. Bindi na kaye'of delem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
jagandel :
mbiduuna :
- Xa felem xa sufoor
- 2. Bindi na kaye'of delem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
mbogna :
fag :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, delem le yoneerna fa den.

Piɗ, tuuflex, mosu, roose, taxar, ndoki

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. An jegu o refand ole ndeer dik ane ?
2. Xar refu a ndeer no mbiñ onqeene ?
3. Tuuflex nanum we na dik ane a njalu ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Nqes we ngen na na dik ane ngaraa no refand ola.
2. O mbiñ onqaa a juga taxar.
3. A koy ndefu took taxar ke.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Dik ane nam a nandu ?
2. Xar naa ga^leel kam dik feeke ?
3. Xar a qoɓ ale a buge ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Nam o refand olene a nandu ?
2. No saax olum taxar ke a ndefu ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye^lof xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(fag, Ndaxar, fel, tiif, elew)

A jega kaa ndutna took taxar ke
..... neene a fidangaa rek , andi yee ndiik o hiid ole a
Mayee coow too a o moofel.

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy^lna yoon na fo samandaal ne.

1. Saate fee kaa jeg o mbiñ o mbelu.
2. Taxar ke kaa mbeeraa.
3. Tiif ke kaa ɓoofaa took taxar.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu^l.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadiik.

III. Um bind

Bindi na kaye^lof lay ne saate of a nandna.

A koy ake sax kaa njaaxid

Bes leng, a koy a tew ale fo a koy a koor ale a postoor na parke Aan. Da layee kaada ndet aa feetik o ndik ne wiin we a ñoowtaano ngendtand den, den we andeerna tefee parke fee da mbegeena soom.

Ye da ndaawna tafil, da nga¹ ne saax le a maytiina ndot.

Ye da ñaay^{aa} na qal ale, ke da eetna o nga¹ refu puus palastik ke na nandoofa luu refna, a yetaa a lokaa na naaq ake no taxar ke ndefna na qal ale mbaat da yenatin a mbokatooxik no mbeduuk, no pi¹el ngeñ ne. Da ßaat o ñaay^o o ndik, a ndok na qal, no ñamaakden. Maaga da nga¹ a timbaaj pis, fo tuñ pefaru, a pasaroox na qal ale fop.

Ndaa ke moy^{na} o jom¹and a den, refu juum ndof paam otoruut fee : ndoonrand a karton, saaku xa maak,yoqatiin ñaamel kaa mbodaxna baa mbotaa, ßonax cawir kaa nqiidna. Buçkaa naa yetaa o saax-oo-saax. Kusax maak kaa naa sutwaa no ñaamel yoq ke....

Da muj o layee : « Ha aa koy ! Nam wiin sibidtu neeke a mbaagu o ngeenaa no tuñ ke ne ? Ndax nu njaaxdee ? »

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yooBeer ake

1. **Postoor** : waasorid
2. **Mbeduuk** : o luq
3. **Njaxid** : jomi

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

Naa sutwaa

Kusax maak kaa

No ñaamel yoq ke

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of delem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
bes :

leng :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of delem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

kusax :

buuc :

ñiig :

guuguur :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, delem le yoneerna fa den.

A koy, o moon, a ceek, o box a koɓ,

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Xar a koy ake eetu nga' ?
2. Xar moy'u o jom' and a den ?
3. Xar buc' ke a fama no saax-o-saax ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. A koy a leng soom postooxu no parke Aan.
2. Buc' a yetaa no saax-o-saax ?
3. Ñiiñax maak naa sutwaa.
4. Yaa de ñaay'aa na qal alaa ga'ee ndof.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Xa taxu a koy ake a sutoox parka ne ?
2. Xar a nga'u na qal ale ?
3. A koy apodnUm sutooxu ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Xar refu paam otoruut fee ?
2. Xar a koy ake a muju lay ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(tuñ , no saax-o-saax, kusax,)

Buckaa na yetaa

Fo pefaru a sambrandox na qal ale fop.

.....maak kaa na sutoxaa no ñamel yoq ke.

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. Basil xa ɓox kam parke.
2. Pasil a koy kam parke.
3. A koy a mayu kam a koɓ.
4. Win mayu kam mbind.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu'.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye'of, lay muumen ke moy'oonaa bug. Soo olay ke taxuunaa.

Laamit fo piyel

I. Um tekit

a) Um sos o ñuxur

1. Damloorti xa felem axene defna na tiket ake, o sos o ñuxur ole refna ten, na kaye'of.

1	Tiif ke	took	nduta	taxar ke
2	meeke	ndof	Juum	refu

b) Um sut

2. Suti no yuɓ olu refna o delem ole fogeerna, o mbindin na kaye'of.

a bang, taxar, joon, tuuflax,

ndof, ndoki, jaaxid, juum, puus

II. Um wetandu ke lay kaa a mbofna

a) Um doon

Niiri lay ke, o bind na kaye'of, o lim ole no laamit nu refna, to o refantin o hiiɕ ole na toon ale ta yoonit na.

No falay fa mberaand fee :

Laamit ke

Toonel ke

1. O refand ole mam a fartu na dikane ?

a. No ñamaak

B. No njanoon

c. A ndeer

2. Xar xa elew axe mbaafaa na dik ane ?

a. feetiid

b. ñaamiid

c. laamtiid

No falay fa fikandeer fee :

Laamit ke

1. A koy a podnum ßostooxu ?

Toonel ke

a. A leng

b. A fak

c. A tadak

2. O and olum a koy ake ngottu' maana ?

a. Cibid no wiin we

b. O qoolel

c. O yiy

b) Um sut

Bindi na kaye'of xa lim axe no xa ñuxur axe njofna to a yoon fo lay ke jangoona.

1. A koy ake kaa mbegel, mbaagee ndet sen.
2. A koy ake kaa njaaxid.
3. Ndaxar maak refu a ndeer no refand ole.
4. Taxar ke fop kaa ngodel.

c) Um lay ke damuuma

Niiri a caf a mayu, fo a ñu'ax, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes fa ndakwiidu. O y'utangaa, o lay ke xot toona teen.

III. Um niir ke layeena

Niiri took, a caf a fak, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes ndakwiidu. O jaf olu refna teen, fat o xoland a felem ake fox a ñuxur axe, to bek yiif of no xa toq axe.

IV. Um bind

Bindi na kaye ceemir of xa felem xa fak lay kaa mosoona nan na nax.

Xa oto « Wopu yaha xe sabab a ndefu »

Na xa kiid axe mbaafna, gaynaak we na koɓ ale, kaa mer oo ndetaa no luuma ke fo xa oto xaa mbaagna cuf muu refna, a ngoyeel wopu-yaha.

A naangaa njikeel, kaa nandaa ne warna, a jeg o yoogwan o leng fo kees yaaju a cinj ale. 'Bisaa cikwel fo ñaaañay' taxu ta fiyel. Ndaa ngir ta waag o ref cikooxir, xa oto xeene kaa supteel o ndik :
- Celem maak kaa mbi'eel took kees. A teex a yaaju a faapel kam kabin fee a ndef moofir.

Muumeen, wiin fo cikwel fop a mbokatoox kam kees ne. Wiin a ñayaa leek-leek took celem ke, took mbaar ne mbaat no xa saax axe.

A naanga ndetaa luuma, cegel teɓ ke kam kees ne a yipeel. Na katale, cikwel ke na ndondanda muumeen teɓ ke. Xan o ga¹, ke moy'na o may, xa saaku yipu ñaamel muumeen, fo sukar, fo maalo, fo xa pidonj palastik fo lakas.

Kam xa oto xeene, rew we, xa caac fo xa tebandoon, nogoy fo xa pes mba roog, gaynaak fo yaal kalal mbaat jegeer, na mbokatwaa. Ta ref kaa wooreer na. Kene taxu i ñofandoox ñofandoox baab es jabee muk o peem a rok teen.

Laamit fo piyel

Ñaal

1

A felem a yoobeer ake

1. **Mbaafna** : reefna miñu
2. **Ndondanda** : yoqanaa, refaa me lakas a eetna o ref
3. **Wooreer** : xooler, a waaga bisiid lakas

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

kaa nandaa

ne warna

A naangaa njikeel

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of ðelem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

nqaɓo :

yipeel :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of ðelem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

cinj :

katale :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, ðelem le yoneerna fa den.

oto, celem, pay, ŋaay, jikel

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Nam xa oto xeene a ne'e ?
2. Xar refu caleel no xa oto qeene ?
3. Ndax rok no xa oto xene a wooraa ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Xa oto xeene cegel soom a ɓisaa.
2. Cegel teɓ ke kam kees ne ɓekeel.
3. Na godoroŋ soom xa oto xeene cufaa.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Tam o oto le a jofaa ?
2. Xar refu kam o oto le ?
3. Tikoarik ke tam a ndefu no oto le ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Mam wiin we a njofaa ?
2. Tam gaynaak we a ngeni ?
3. Wiin we tam a ñayaa leek-leek

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye¹of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(foofi¹, supteel, maag, cegel, oto)

Xa xeene kaa o ndik.

A naanga ndetaa luuma, teɓ ke kam kees ne a yipeel.

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy¹na yoon na fo samandaal ne.

1. O tew soom refu took o oto le.
2. Wiin boor ñaayu took o oto le.
3. O tew oxe took o oto le kaa dam fambe.

e) Um lay ke damuuma

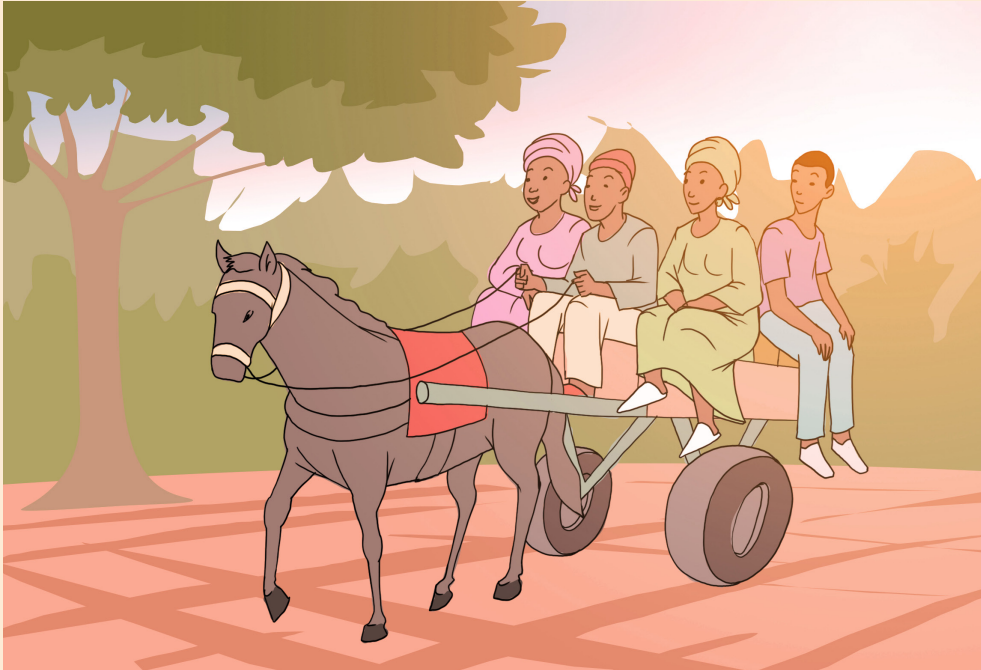
Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu¹.

Niiri a qoolu no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye¹of lay ke refna no oto.

A fat a sareet

No koohom nuu refna, a jega bes faa andoona ee saate fa leng jegu teen marse faa da ne'aa « luuma ». Xaye na ardaba fee, ten refu bes luuma fee Jurup, A sareet ake o we inooriidaa muu refna no caate ken a paan ale. Wene a ngumnel xa paam, waana a ngumnel pis. Den fop da sufel xa qos marsandiis kuu refna : tikoarik ñaamel, xa saaku kaaf, pursiin, a ñaaw, a cek, paal, pambe, ... Ndaa ke da mbiiqaa-mbiiq fop koy, naangee fañtaa da suf teen wiin. Mayu na den a ndef jula, lakas we a njikiida. Yoq we a moof na peeper ake, a yoor a caf den. Oxe naa cufnaa a moof no mbaamir naa. A jega teen sax yaal a sareet akaa andoona ee kaa da naacaa mbaa da cufaa a foxaa a sareet den.

Ndaa koy, a fat a paaxeer ake a naanga taxaa boo leek-leek ta jeg bagaas yenu, mbaa sax ta ref wiin waa mbilna, a mberengoox a lanq. Leek-leek iitam, pis a mam, bagaas ke na sareet ale fop a njuumoox na fat ale. Mbaa sax o kiin a yen baa mukuc mbaa ta boloox. Keene dal'u a Bure, o ñeenqe Fap-tew Jamboon, jegna xa kiid betaatadaq, a yaacu ñak teen a ñiiñum.

Rok na sareet, ta jaabaa, a fela lool ndaa koy woore fa xa a tebandoon.

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yoobeer ake

- 1 **Koohom** : bes bo bes a dakwiid
 2 **A pepeer a saret** : peg nen saret ale
 3 **Mberengox** : yen boo firkiluu

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

ten refu bes luuma

Xaye na ardaba fee

juurup

fee

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of delem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

qos :

foxaa :

► Xa felem a sufoor

2. Bindi na kaye'of delem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

mayu :

ñak :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, delem le yoneerna fa den.

Pis, pambe, o faam, kaaf, a cek, a kanaara, pambe

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaafi laamit kene

1. Mban luuma a jegaa ?
2. Aniin naa ndetaa naa luuma faa ?
3. Bes fum refu luuma jurup ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Leek leek pis a mam.
2. Rok na sareet ta jabaa felee.
3. Faap o tew Jamboon Yaay Bure oo.

I. Um and ke falay fee fofna**a) Um lay ke samandaal ne fofna**

Dooni laamit kene.

1. Nam ya^l bure a ne^le ?
2. Xar a saret ake a sufu ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Ndax wiin we fop naa ndokaa naa saret na luuma ?
2. Xar na jikweel marse ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye^lof xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(wiin, saate, sowaa, sufaa, marse)

A saret ake inoora no ke fop.

Ke sareet ake mbiiqaa-mbiiq fop yaqanee da teen

Bes Nu refna, saate fa leng a jeg

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy^{na} yoon na fo samandaal ne.

1. Bes marse.
2. Win mayu kaa njikaa, mbat da njikwaa.
3. Xa elew axe kaa ndeta ekol.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu^l.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye^lof, lay ke fiyoona ya ret^lona marse.

Laamit fo piyel

I. Um tekit

a) Um sos o ñuxur

1. Damloorti xa felem axene defna na tiket ake, o sos o ñuxur ole refna ten, na kaye'of.

1	O leng	o yoogwan	A jega	fo kees
2	Mayu	a ndef	na den	juula

b) Um sut

2. Suti no yuɓ olu refna o ðelem ole fogeerna, o mbindin na kaye'of.

ɓisaa, ɓir, oto, ŋaay, rok
tikoorik, luuma, juula, sareet,

II. Um wetandu ke lay kaa a mbofna

a) Um doon

Niiri lay ke, o bind na kaye'of, o lim ole no laamit nu refna, to o refantin o hiic' ole na toon ale ta yoonit na.

No falay fa mberaand fee :

Laamit ke

Toonel ke

1- Mam gaynaak a ngenu ?

a. Maag ole

b. Koɓ ale

c. Pind ke

2. Xar wooreeru no xa oto xene ?

a. Sufaa fop

b. Calel ke

c. Kaa nogoy

No falay fa fikandeer fee :

Laamit ke

Toonel ke

1. Mam a sareet ake a inooriidaa ?

a. Fatik

b. Jurup

c. Mu refna

2. Xar na fiiqnaa a sareet ake ?

a. Tikoorik ke

b. Mayu ke da sufna

c. Lanq ke

b) Um sut

Bindi na kaye'of xa lim axe no xa ñuxur axe njofna to a yoon fo lay ke jangoona.

1. Xa oto xe mbaagee yip mayu.
2. A sareet pis a ßor na nqotaa no luuma faa.
3. A teex a yaaju faape kam o oto le.
4. Leek-leek pis a mam, tikoarik ke njumoox.

c) Um lay ke damuuma

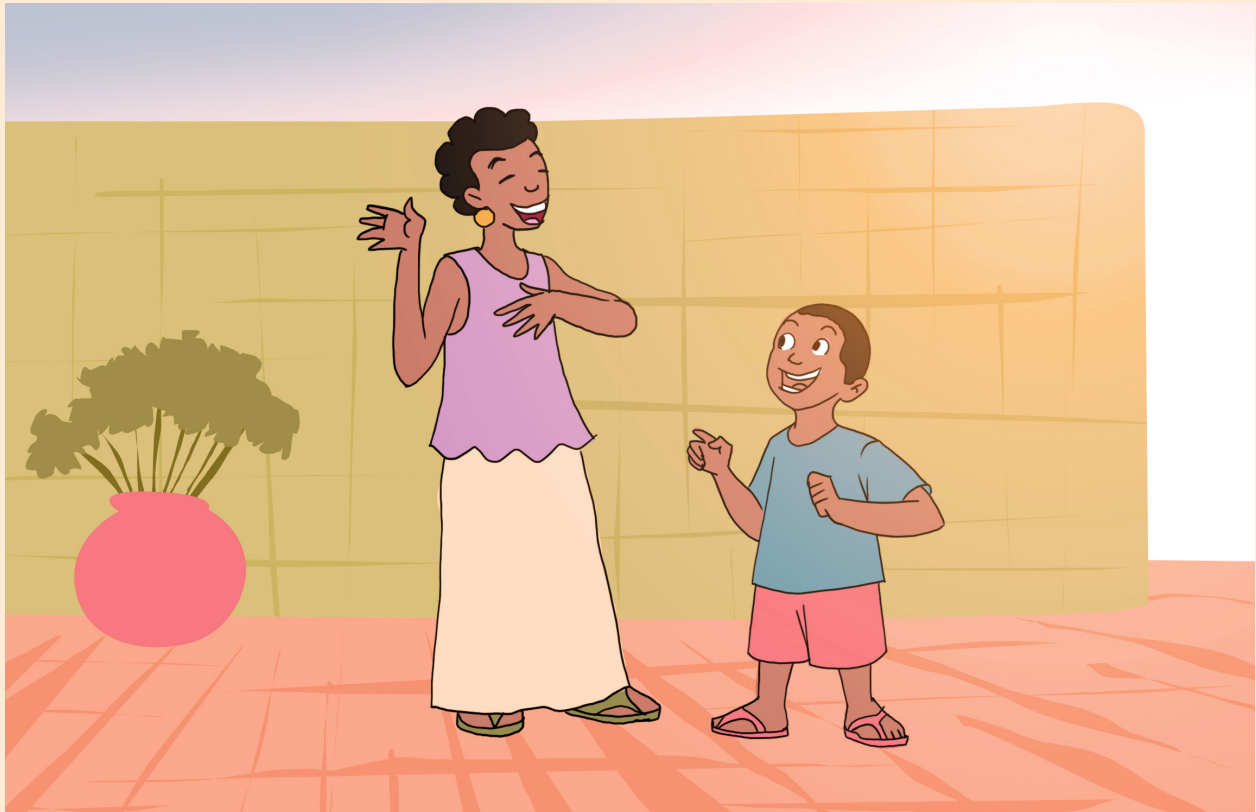
Niiri a caf a mayu, fo a ñu'ax, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes fa ndakwiidu. O y'utangaa, o lay ke xot toona teen.

III. Um niir ke layeena

Niiri took, a caf a fak, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes ndakwiidu. O jaf olu refna teen, fat o xoland a felem ake fox a ñuxur axe, to bek yiif of no xa toq axe.

IV. Um bind

Bindi na kaye ceemir of xa felem xa fak lay kaa jofna na ñaaci.

O kiigim o maak

A suma lool, ta eelaa, a waaga ta debkaa xaye. Aysa, oxe moofa no sar olaa jegna xa piis, a jilaa maaloke waalo. A paamum, o ßeem o ndew onqe Nabu oxe ðeetaa calirum ke na ekol, ta gimlooxaa. Muu Aysa a nanitna o ßeem a gimaa, ta gimandoor fo ten. Kaa mbug'u den ðik fop o kiigim o maak oxe senegaal.

Ya'um a cooxin a faap-tewum ngir ta yarin. Ta jeg jom lool, ñaal ke ta naageerna o retaa ekol, ta retoogu no robine ped ke, ta roxondoox a siwo no xooxum mayu wiil.

O ten dimle'oogu ßasil ne na baaf foofi. A beer angaa, o ßalgel o mosu le, a kandum a yaaju ke a kid ake a meleɕaa. O donum o yaaju le taxoogu o ga'aa muuyaxum muu fodoona. Oxaa coox'iina cer wiin maak we. O ñuxur ole ta jegna moy'u o fel oxe na ya'um. Oxe fer a kim ye ta jegaa xa kiid 14, ta jeg o ndam no ngicir ne no « ñuxur oor Senegaal ».

Laamit fo piyel

Ñaal

1

A felem a yoobeer ake

1 Gimlooxa : gimanaa xooxof o ndang

2 Gila sax : kalta saxle, kaa wat na sax

3 Muuyaa : cal padeer

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti a felem a keeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

na sar

A oxe ale

Aysa

moofa

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of delem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

fer :

paamum :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of delem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

suma :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxe, suti o bind na kaye'of, delem le yoneerna fa den.

a koy, o box, a koɓ, a cek, o moon

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. An moofu no sar ?

2. Mban Aysa feru gimaa ?

3. An yaru Aysa ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Aysa Gawlo naa jilaa maalo ke waalo.

2. Nabu kaa moof no sar.

3. A suma lool.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Mam Aysa a moofu ?
2. Xar o njaac onqe a fiyaa ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Ndax Aysa kaa daanaa ?
2. Xar Aysa a fiyaa ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye¹of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(saax, ɓasil, jom, foofi, kaaf)

A jega kaa dimle'aa na baaf

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. Nabu kaa retaa ekol.
2. O tew naa gimaa
3. Aysa kaa foxaa.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu¹.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye¹of lay ne ga¹tonaa akim. Layi o kiigim oxe bugona. Lam xar.

Njoprit :

Oxe naa damtang na cang a bugang o waajnoor qicir. Ta coodong falay fee a lanq fo laamit.

Simtir :

Niiri falay fee o ndang , o jeem o and ke layeena teen to o doon no calee fo laamit ke.

Fa nas njogoy

Ekol a wega. Xa caac axe owe ñootnooxaa. Xane, a jega fa nas njogoy kam dik ane. Kirand ne, a ndeer saate fee may tem. Muu fodoona o nannaa a pamb ake. Goor fo rew owe ndokaa sutooxaa no mbind ne cogoy ke a mbaajan teel. Ye cogoy ke sutooxaa, kaa yoon fo o caajat o tew fo o koor. Jaajat we ngelfa yo cogoy ke. Xa caac axe moofa mbaamir. Wiktoor a ga' cogoy ke rek a dalfoox o sendaa a foor a kid ake. Xaariitum Faana a yirmin, a cil'in o liir ola taxna boo cogoy ke ndamkiran. O ten Faana kaa a ñaacum fel'ee, na polio xottun. Ndaa o kiin o yokwu yoo to a sad.

Yaa njogoy maak naa fil na, we njegeerna xa liir fop a cuf. Njogoy magnu to a soxod ! A haɓatangaa, muu fodoona o y'okaa a sel ake. Paambaañ ke njigid, a mbeel nen lañset. A piñ ake no cok ole saaka a lanq. Njogoy ndew, a dooqaa wiin we a ndeer o lang ole, a nuuraa. Jaajat we ndimle'aa xa caac axe. Deno na njataa cogoy ke boo ta naango rim, a nqay' a den.

I. Um tekit**a. Um fadatin**

1. Yipafooxi o ñuxur olene to rokin teen xa felem axe jagna : soxod - maak - gar - magin - toog
Njogoy ne kaa to a
2. Yipafooxi o ñuxur olene to rokin teen xa felem axe jagna : sendaa - ɓood - kid - cogoy.....yi dañu ni, Wiktoor di

Damloorti xa felem axe na tiket ake, o xembandatin xa ñuxur axe na kaye'of

- 1.

- 2.

- **A felem ake mbogna a tekit**

- A felem a sufooru

- ## II. Um and ke falay fee fofna

Dooni laamit ke.

1. Mam fa ɲas njogoy ne a fi'teel ?

2. Anniin naa ngarnaa cogoy ke ?

- ### 3. Oxu bugeerna cogoy ke nqiclong xar waro fi' ?

4. Xar njogoy ndew ne bugu wiin we ta doogaa kam o lang ole ?

Bindi na kaye'of o lim ole no ñuxur ole jofna to a yoon fo falay fee.

1. Jaajat we mbecanaa cogoy ke.

2. Wiin we mayee no mbuud ne.

3. Wiktoor a yokwa to a sad.

Niiri took falay fee too ta yoon fo o xoland xa felem axe fo xa ñuxur axe. Fat o bek yiif of itam no xa toq axe.

O bugangaa ref o puufutbal o maak

Faap faa mosna ref o puufutbal a layaa fo ßeem o ngoor o pugu futbol, a jeg xa kiid betatadaq. « O bugangaa ref o puufutbal o maak ofeet yaa maakoona, keeke waro fi' :

- Eeti jang o fad o bal ta jof. O eetit o bal olaa medeerna lool.
 - Sookoy, fat o waag o jagand o bal ole yaa o foolnan no jafoo jaf.
 - Adni o bal ole, o fadtangaan na caf alene, ta jof na laana, o retaa too bostooxkee.
 - Jangi a kuucoof, fa xa pefit fo yoon we wo.
 - O seqangaa o bal ole, ba gen no yoornaa a kidof took um rek.
 - Mayi ke o yodaa a kidof ndax o ga'me o jofaa, too iit o ga'aa me yoonof a ndefna.
 - Jangi apaax a cooxof a cofu no bal.
 - Aqatooxi iitam a qaw a cofu, a qaw o bal olaa geenneena.
 - O daawangaa o bal olaa cooxee'loona, jangi ne ta dekoortee fa caf mbaa fo ngang : fat o wootoox o duq o bal ole fo bayof koy.
 - Jangi iitam a qaw penaltii fo a qawit no lak.
- O ndik onqeene a waaga eettel aful. »

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yoobeer ake

1. **Jagand** : xotin apaax me ta jegeena
2. **Bostooxkee** : watit kee ne'o fiyan, ta maad ne o fiyan
3. **Dekoorteel** : xetoorteel

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

o yodaa

a kidof

mayi ke

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of delem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

qenu - yelefna

medeerna :

cofu :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of delem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

adni :

took :

eettel :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, delem le yoneerna fa den.

bal, mooñ, fad, futbol, jang

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaafi laamit kene

1. An a maak oxo a laytaa ?
2. Xar refu waxtaan le ndeer o maak oxo fo o njaae onqe ?
3. No kum yiif le no njaae onqe a xotnu ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Jar ee ta deeta yooh we ten .
2. Ka jangnel falaa o bal ole took ee took.
3. Kaa war o eetit o bal olaa medeerna lool.

I. Um and ke falay fee fofna**a) Um lay ke samandaal ne fofna**

Dooni laamit kene.

1. O koor oxe, xar a fiyaa fo o njaac' onqe ?
2. O njaac' onqe xar a saqu no xa ßay um ?
3. Na xar jeetaay le den a xotnu ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. O njaae onqe xar a bugu waag ?
2. Xar waro jang fo yoon of ?
3. A yof ale na kid ake xar a daxaa ?

c) Um fadatin

Yiřanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(song, kidof, rok , qawit, Jangi)

Mayi ke o yodaa a

..... iitam a qaw penaltii fa a no lak.

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. O qoyee kaa roxondoox o bal ole.
2. Bure kaa jangaa futbal.
3. O fes ole kaa mayfandaa o bal ole fo ngeñ.

e) Um lay ke damuuma

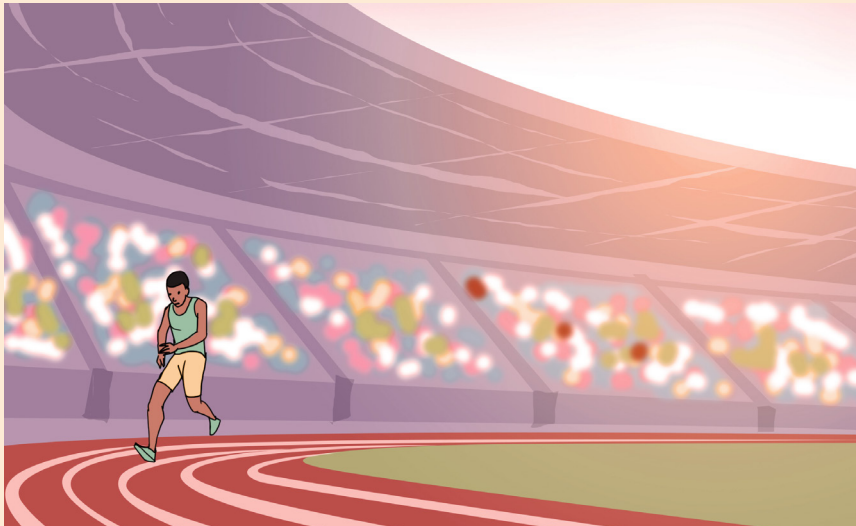
Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu'.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Jili no ke o njaac' a jangaa o lay nam a jangteel.

Nam o fi'kaa boo ref o ɕuu-yuf o maak

A kaat kaa taxaa boo o moy' o xemband xeeñ of, safkand kaa jofna no cer of. Kaa ref mboftoor naa fop a mbaagna o mbi', ke ta laacna mayeer, xa ñaaf axaa yoonna fo pi'el ke. O bugangaa ref o ɕuu-yuf o maak, waraa o yo'nooxaa muu fodoona.

Waraa itam :

- O ñaamaa paax too yeraa mayu.
- Rokooxaa xa ñafaf axaa yoonna fo me o yuftaa.
- Rokooxaa toki ɕufir kaa yoonna fa ngap onqe, to fañ o rokoox toki sumu lool mbaat ta yelef lool.
- Jeem a ñoot a paax, ndax o fañ o teel o xijaa mbaat o jegaa a caf a somu.
- Doon xa ɓayof a paax, a yaand xa ɓay kaa joobnang mbaamir too a fodandang.
- Deetaqin a keenoofo cerof too jofandin a paax, fañ o yuug mbaat fañ o joy
- Xot a ñaacoof too deetaqin a taraand a podnum o fiyaa no minit leng.
- Fañ o doon cerof kaa hupna ke ta hatilna. O yegangaa xij maak mbaat kaa naa domang, waaji soo geenoox.
- Nangilooxi a misik yaa o yufaa, ndax ta baatong a tamax o moy' o saas
- Geenin cofnax kaa mbaagna o njeg, soo a soxla'angaa, o fodand a neew-neew no hookom ne a caf a tadaq na yo'nax.
- Deetaqinaa yuu-yuf maak we njegna o and ndax o xot ne da mbi'taa.

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yooBeer ake

1. **Mboftoor** : njangand cer, a yo'nax
2. **Yoonna** : mbaagna ndef
3. **Hatilna** : waagna fi'

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

yo'nooxaa

muu fodoona

waraa

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of delem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

xot :

waaji :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of delem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

sumu :

mayu :

yelefu :

c) Um sut

Yuf no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, delem le yoneerna fa den.

yuf, ñaaf, cer, safkand, wondu

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. A caf a podnum waro' o yufaa no bes ndakwiidu ne ?
2. O njiriñ onqum misik ne a jegu na cuf ale ?
3. Xar a kaat a faxaa ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. A cuf soxla ee o jangel.
2. Rokooxi ku feloonga.
3. Deetaqinaa yuu-yuf maak we.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Mam o kiin oxe a refu ?
2. Xar o kiin oxe fi'aa mene ?
3. Xar a bugu bo a yufaa ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Kum na jangniteel no falay fee ?
2. Yuuyuf maak wum ando ?
3. Xar na fiyeel fox a pay axe ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(pasta, Rokooxaa, moofaa , yuftaa, mbaagna)

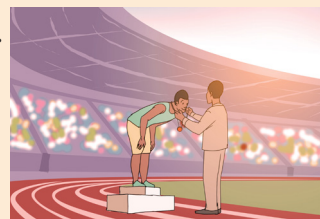
Kaa ref mboftoor naa fop a o mbi'.

..... xa ñafaf axaa yoonna fo me o

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. Bure kaa geenoox a yoklooxaa.
2. O fes ole kaa foftaa cerum.
3. O kiin oxaa naa simnireel.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu'.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Deeti calel kaa andoona apaax o bind na kaye'of lay ne ta fi'teel

Laamit fo piyel

I. Um tekit

a) Um sos o ñuxur

1. Damloorti xa felem axene defna na tiket ake, o sos o ñuxur ole refna ten, na kaye'of.

1	a kid of	o yodaa	Mayi	ke
2	ke	Mboftoor	mayeer	ta laacna

b) Um sut

2. Suti no yuɓ olu refna o delem ole fogeerna, o mbindin na kaye'of.

cooxoof, pefit, lok, kuucoof, caf

ñaaf, xij, cerof, fid, yufaa

II. Um wetandu ke lay kaa a mbofna

a) Um doon

Niiri lay ke, o bind na kaye'of, o lim ole no laamit nu refna, to o refantin o hiic ole na toon ale ta yoonit na.

No falay fa mberaand fee :

Laamit ke

Toonel ke

1. Xar faap fane a mosu oref ?

a. O poofool

b. o puufutbal

c. O cuuyuf

2. Nam o ßiy onqe a fi'kaa ke faapum a layuuna ?

a. A jangkin

b. waasin

c. A bugin

No falay fa fikandeer fee :

Laamit ke

1. An no wene refu o ɕuuyuf o maak ?

Toonel ke

a. Sul Bokande

b. Saajo Maane

c. Ami Mbake Thiam

2. Ke a kaat a ɓisiidaa nam a waagu xoyel ?

a. O wod

b. Jir

c. xij

b) Um sut

Bindi na kaye'of xa lim axe no xa ñuxur axe njofna to a yoon fo lay ke jangoona.

1. Xan o waag o jagand o bal ole yaa o foolnan.
2. Koo rokwaaxa xa ñaaf axa yoonna fo me o yuftaa.
3. Ref o puutbal o maak dooyee a cang.
4. Nu feloonga o bugko yufta.

c) Um lay ke damuuma

Niiri a caf a mayu, fo a ñu'ax, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes fa ndakwiidu. O yutangaa, o lay ke xot toona teen.

III. Um niir ke layeena

Niiri took, a caf a fak, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes ndakwiidu. O jaf olu refna teen, fat o xoland a felem ake fox a ñuxur axe, to bek yiif of no xa toq axe.

IV. Um bind

Bindi na kaye ceemir of xa felem xa fak ma o layaa o kiin ke ta warna o fi' bo a waag a pind a mosu.

Nam ndaxar a jimbteel ?

Xane refu bes a cimb taxar no dikane . Mari a sawar lool yaam a and ee xan a fog teen ten fo caminum. Ndaa andee ne ta fi'teel. Ta laamit a faapum : « Baab, nam ndaxar a jimbteel ? » Ba'um a doonin ee : « Waraa eeto jeg calir. A cimb ndaxar koy, kaa jeg xa teefand xa mayu. Ndaa fat o bind a den ndax weeckiro ne ta fi'teel. »

1. No Calir ke, kene xelong :

A peel, o loq o geennir, kumir, a tos, foofi.

2. Na teefand axe na cimb ale, koo xel :

- Eetu fop rokoox xa gan
- Eeto gas a semb a maak.
- Fañ o jaxas lanq pogreer ke daawoona.
- Mokando dung ole na semb ale fo a peel.
- Yip a tos kam a semb ale.
- Sut njimb ne no mbuus ne ta bekeena jomit o ndik a pay' ake.
- Sip njimb ne a ndeer a semb ale.
- Sip o loq o geennir ole, fañ o yaq a pay' ake o jimbanga boo yut.
- Hum ndaxar ne no loq ole (ta war o watnel ndeer meene fo o hid).
- Uup a pay' ake fo lanq caxase fo a tos.
- Tas podu lanq ke soo soor.

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yoobeer ake

1. **Sawar** : jeg o daay
2. **Teefand** : ne waroona o fi'it, o beer
3. **Ganj** : ken a rokeel no xa ßay yaa o jalaa

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

gas

a maak

a semb

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of ðelem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
xelong :
pogreer :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of ðelem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
rokoox :
hum :

c) Um sut

Yuß no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, ðelem le yoneerna fa den.

jimb, bol, ndaxar, soor, semb

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaaßi laamit kene

1. Nam o fi'kaa bo weeckiro ne ta fi'teel ?
2. A peel ale xar refu o njiriñ um ?
3. Calir kum soxla o' yaa o jimbbaa ndaxar ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Dikane in kaa njimbbaa taxar.
2. Mari bugee fog na cimb ale no taxar ke.
3. Baa um andee ne ndaxar a jimbteel.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. We ndefna no samandaal ne xar a mbiyaa ?
2. An refu fo o koor oxe meeke ?
3. Mari fa an na njimba ndaxar ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Mam taxar ke a njimbeel ?
2. An naa layaa a Mariyiin ne ndaxar a jimbteel ?
3. Xar na eeteel o fi' no calel ke ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(calir, semb, laɓ , njimb, godaa)

Sip njimb ne a ndeer a ale.
Sut ne no mbuus ne ta bekeena.
Waraa eeto jeg.....

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. Bure oxe sooraa cimb ke.
2. O kiin oxe kaa xooxaa.
3. Cimb ke kaa mbuureel.

e) Um lay ke damuuma

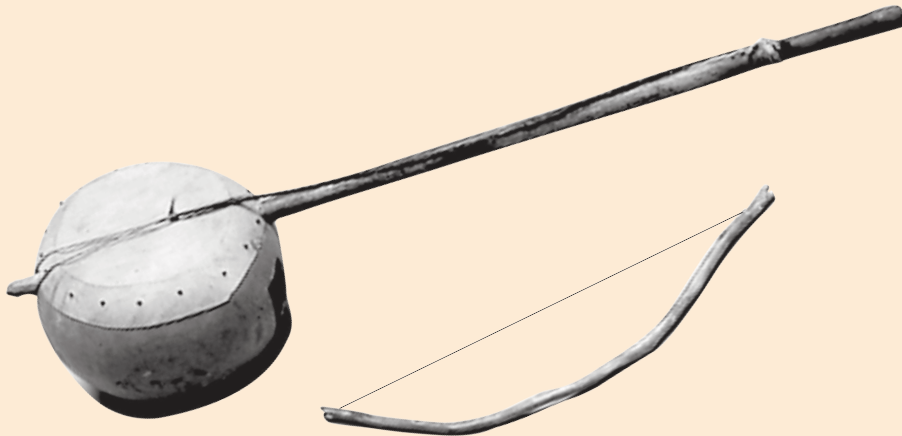
Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu'.

Niiri a qoolu falay fe no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye'of lay ne a aareer a nduufteel.

Ne riiti a jalteel

No kupe le adna fop, Senegaal a xawa ndiiki a Poloñ, ped ke fop a nqumba. Bure fo qaariitum a mbugo nqemband o riiti, ndax a mbog na laltale no daay ole. Faap-o-tew Kumba a damta den a lay a den ee : o bugangaa jal o riiti ne o fi'kaa oxey.

Eetu, waafi caltel ke fop :

- waafi o nqandi yipeer onqaa motna o liitar ;
- o qiir o jaarir mbaat o jelem no ke na geenaa o welo o laa yaacna fad santimeetar xarɓaxay betufaleng ;
- o loq o xas ngasia mbaa ndaxar lakas ola na leec'waa ;
- o reng ;
- o loq o ndeɓ o njigdeer lool olaa naa bugko fegaa.

Soo koy, i njofit neeke na qemband ale :

- yuli o nqandi nqe a lanq ale fo a ndeer ale ;
- humi ke na geen naa no cat ke no jelem ole ;
- reefni o jelem ole kam o nqandi nqe, no yul ole a lanq ;
- qicti o jelem ole taful boo ke na geen na a sis a lanq ;
- beki o loq o jiig ole kam o nqandi nqe bo ta bed'oox no saax o lakas ole ;
- tuufi o ndik o loq ole fara fawo ;
- qicii a paax o jelem ole ;
- Humi o jelem ole no cat lakas ke no loq ole ;
- Ñiing teen ne bugtoona ;
- Jangi o loq ondeɓ mbaat a teex almette kaa riiti' toona.

Nu njega ndiiki njasir nuun. Nasyo' a paax !

Laamit fo piyel

Ñaal

1

A felem a yoobeer ake

1. **Caltel** : tikoarik ke na xembanteel
2. **Nqandi** : o bidong
3. **Leeɗwaa** : niifooxaa, tuufooxa

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

o jelem	Humi	ole
---------	------	-----

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of ðelem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

cat :

beki :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of ðelem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :

humi :

geenaa :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, ðelem le yoneerna fa den.

famb, qiir, loq, nqandi, riiti

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Nam caltel riiti ke a mbodu ?
2. Xar o fiyaa yaa humoona o jelem ole boo yut ?
3. Bureyiin xar a mbugu o riiti le ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Faap-o-tew fee caltir ke soom a andu.
2. Njegee oxa damtina a den na qemband o riiti.
3. Kene refu ne riiti a jalteel.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. O kiin oxe no samandaal fe xar a fiyaa ?
2. Ke o kiin oxe a saqna nam a ne^{le} ?
3. Nam oxene a damtu o riiti le ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Xar na eeteel o fi^l yaa o xembandaa o riiti ?
2. O nqandi o nan num waro o waaf ?
3. O loq o ndeɓ onqe nam a waru nand ?

c) Um fadatin

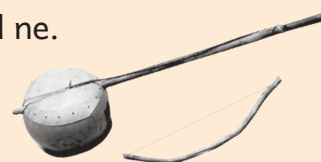
Yiɓanfooxi na kaye^lof xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(ɓamba, kam, riiti^l toona, semb, yul)

Reefni o jelem ole o nqandi nqe, no ole a lanq.
Jangi o loq ondeɓ mbaat a teex almette kaa.....

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy^{na} yoon na fo samandaal ne.

1. Calir riiti ndefu mene.
2. Tikoarik kene njegee o njiriiñ.
3. Kene no oto a xott^{le}.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu^l.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye^lof o lalgand o kiin ne o fi^ltaa o mbamb ondeɓ.

Laamit fo piyel

I. Um tekit

a) Um sos o ñuxur

1. Damloorti xa felem axene defna na tiket ake, o sos o ñuxur ole refna ten, na kaye'of.

1	teen	mbugtoona	ne	ñiig
2	a maak	eetu	a semb	gas

b) Um sut

2. Suti no yuɓ olu refna o delem ole fogeerna, o mbindin na kaye'of.

O qiir , o nqandi , o oto , o jelem

Jimb , a tos , puuru , ndaxar ,

II. Um wetandu ke lay kaa a mbofna

a) Um doon

Niiri lay ke, o bind na kaye'of, o lim ole no laamit nu refna, to o refantin o hiiɗ ole na toon ale ta yoonit na.

No falay fa mberaand fee :

Laamit ke

Toonel ke

1. Xar waro eet o rokoox ?

a. Ndoki

b. Xa gan

c. O mbap

2. Xar wo jeg ndax o jimb ndaxar ?

a. A peel, a tos, foofi

b. Lanq fo soxon

c. Laɓ, fo jem fo daaf

No falay fa fikandeer fee :

Laamit ke

Toonel ke

1. Xar owaro jeg ndax o jeg o riti?

a. caltel o riti

b. safe

c. li6

2. Nam o ñigilit kan ? ?

a. Ta yahig

b. Ne bugtano na

c. Ta 6alig 6aalig meem

b) Um sut

Bindi na kaye'of xa lim axe no xa ñuxur axe njofna to a yoon fo lay ke jangoona.

1. Eetu fop rokoox xa ganj.
2. A paax o jelem ole.
3. Yuli o ngandi nge a lanq ale fo a ndeer ale.
4. Ip a tos kam a semb ale.

c) Um lay ke damuuma

Niiri a caf a mayu, fo a ñu'ax, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes fa ndakwiidu. O yutangaa, o lay ke xot toona teen.

III. Um niir ke layeena

Niiri took, a caf a fak, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes ndakwiidu. O jaf olu refna teen, fat o xoland a felem ake fox a ñuxur axe, to bek yiif of no xa toq axe.

IV. Um bind

Bindi na kaye ceemir of xa felem xa fak o lay o njiriiñ ndaxar.

Nam o ordinaateer a jiriiñoorteel ?

Mboɓ ne a laamta a tokoor den Kumax ne o ordinateer a jiriiñoorteel. Ta coox a den a pioof a lene a lanq.

1- Ñaay'in ordinaateer fee

O xos 1 :

Keɓand « ekaraŋ fee » fo o butoŋ « power » mbaat fo ke naa laltan.

O xos 2 :

Keɓand inite santaraal fee fo o butoŋ « power » (o ten naa moy'aa o magin) mbaat ke naa laltan.

O keɓand angaa tig 2 keene, xan o ga' tig mayu kaa ndefna no ekaraŋ ne.

Ordinaateer fee oxe ñaay'aa, soo o warin o waas ta paang calelum boo xeloona o fi'aa lakas. Biro fee na ordinaateer fee a sutwangaa mbaat o falanteer olaa jilteena, waagaa o rop.

Fi'i o ndang yaam kaa jeg xeet inite santaraal mayu, a waaga o jeg oxe na wo genooxee paam ordinaateer fee, mbaat ta ref yooru um. A ñaay'in ale fop leng oo.

2- Ñuf ordinaateer fee

Top apaax a teefand ake na ñuf ale ten moy'u, a ñaac' apaax le no ordinaateer fee no keene ge'nooxu.

Digand feraand le :

No deetir ole no ordinateer fee a juga o dugand

« keɓandi », koo war o cuq tookum ndax pofe ke a mbeeñ.

Kam pofe keene mbetooxna, jili delem « geenni ».... (dooni tookum o cooc'ir ole ,soo cooc'it o butoŋ o janoon ole, a bulo a ngaa, keen refu ee a jilwa).

Digand di'kandeer le :

Fadiidaa koy no deetir o faktu o laa laloonga paagooxu mayu, a refa ngaa ka o bug o ñuf ordinaateer olewo, jili soom o waap'ole ne'lee na « genni ordinaateer ole » .

i na iyo yaa cooxee oona mayu kaa waagooxna.

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yoobeer ake

1. **Pioof** : ne o fi'taa, me waroona reef
2. **Geɗnooxu** : reef took um, cungaa no ten
3. **Digand** : reefand

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

ñaay'aa

oxe

Ordinaateer fee

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of delem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
ñaay'aa :

yooru um :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of delem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
jega :

keɓand :

a lanq :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxe, suti o bind na kaye'of, delem le yoneerna fa den.

keɓand, butonj, ɓaxaɗ, ñaay', ordinaateer

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Mam waro cooc' yaa bugoona ñuf ordinaateer ne ?
2. Kum refu a pi'oot a perand ale yaa bugoona o jiriiñoor ordinaateer ?
3. Mam inite santaraal ne a refaa ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Cooc' mu feloonga.
2. Top apaax a teefand ake na ñuf ale.
3. O butonj o janoon ole kaa war o ranig.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Xar doone took a tabul ale ?
2. Tikoarik podnum ndefu mene ?
3. A taabul ale mam a faru ordinaateer ne ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Xar waro fi' fox a qos axe na mbetteel ordinaateer ?
2. A digand ake nam a mbiyu ?
3. Xar taxu xa teefand axe na ñuf ordinaateer a mbar o topel apaax ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(mayu, calelum , faap, pioof, foto)

Xan o ga' tig kaa ndefna no ekaraŋ ne.

Ta coox a den a a lene.

O waas ta paang boo xeloona o fi'aa lakas.

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. O elew ole kaa binda na kayee le ten.
2. Ecran ne kaa gef.
3. Bure kaa jangaa ordinaateer.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu'.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye'of o lay ne rajo a jiriiñoorteel.

O telefon o seqel

Bure, kaa ya'um a jikanin o portaabul o xas na xa kiid betuufik axe ta jeg na. Ndaa koy waagiran o ñaay'in apaax. O maagum, Xooxaan sax, naa lalgandan ke ta warna o fi'. Xooxaan a lay o ndebum ee :

- Ati mene o telefon ole
- Rug'neen na kuuraa fee xay'in ta sarse baa may.
- Ñufeen.
- Batari le mayangaa, o sog o keɓand o portaabul of.
- Soo koy o ret na biro fee too jil a fela ngaan, ne bugoona ta ga'nooraa.
- An'di cektir ke fop fo tekit den.
- O jilangaa nga'noor ne, waafi o bindir ole ndax o bind nimoro ke na wiin lakas we.
- Wene ndefu tuqel ke naa keɓandaa a ñufaa.
- Deeti mene, tuqel kene naa ɓaataa o nan ole.
- Na biro fee, deetlooxi cektir fotoir ne ; xan o waag o fi foto mosu.
- Mene, o bekaa o nan'giloole.
- Ba o weecce o telefon ole wo na tuq a ñaay'taa : fiisi fo nqolof soo biro fee feeñ.
- Ndiiki koy, kaa o bugko fiao o ndang, o ndang.
- Ba o jeem o dam fop no bes fa leng.
- Dayi meene xaye
- Jaabi a ful o xoy ole mi.
- Soo koy xooyaam soo um jaabon.
- A faaxa ! Me ta refna koy, retani xooxof.
- Wo xe kamane.

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yoobeer ake

1. **Lalgandan** : lalan, jangnan ne ta warna o fi'
2. **Rug'neen** : bekeen
3. **Cektir** : ken na taxa o and ke waroona fi'

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

ole mi	Jaabi	o xoy
--------	-------	-------

b) Um andid

- Xa felem axe mbogna tekit
- 1. Bindi na kaye'of ðelem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
jil :
o ndang :
- Xa felem xa sufoor
- 2. Bindi na kaye'of ðelem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
þaataa :
bek :

c) Um sut

Yuþ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, ðelem le yoneerna fa den.

portaabul, batari, nimoro, sag, cektir

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Nam o telefon ole ten a ñaay'taa ?
2. Mam Bure a xot tu' o telefon ole ten ?
3. Xar a layun ta fi' ndax ta sarse ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. O telefon ole kaa war o sarse el.
2. Bure mokna apaax ne o telefon a ñaay'taa.
3. O telefon ole faaxee dara'.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Xar Bure a saqu ?
2. O njaac' onqe xar a bugu ke ta saqna ?
3. Mam o telefon ole a hatu ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. O telefon o nan num Bure a jegu ?
2. Xar waago fi' no biro fee no telefon ole ?
3. Xar waro o and ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(ravid, sarse, geek , kuuraa, ɓaataa)

Rug'neen na fee xay'in ta baa may .
Tuqel kene naa o nan ole.

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. O koor oxe kaa ɓogwaa.
2. O kiin oxeeke kaa Yufaaa.
3. Wiktoor oxey jaabaa o telefon.

e) Um lay ke damuuma

Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu'.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye'of o lalgandit ne o niit a ñaay'taa.

Laamit fo piyel

I. Um tekit

a) Um sos o ñuxur

1. Damloorti xa felem axene defna na tiket ake, o sos o ñuxur ole refna ten, na kaye'of.

1	a piyoof	mboɓ ne	Tokoor	a cooxa
2	o nan	Tuqel	a ɓaataa	kene

b) Um sut

2. Suti no yuɓ olu refna o ɗelem ole fogeerna, o mbindin na kaye'of.

ñuf, xaaj, biro, ekran, buton

Yer , jaaɓ, keɓand, tuqel, xoy

II. Um wetandu ke lay kaa a mbofna

a) Um doon

Niiri lay ke, o bind na kaye'of, o lim ole no laamit nu refna, to o refantin o hiic ole na toon ale ta yoonit na.

No falay fa mberaand fee :

Laamit ke

1. Xar waro eet o rokoox ?

Toonel ke

a. Ekran ne

b. Biro ne

c. Inite santaraal ne

2. Xar wo jeg ndax o jimb ndaxar ?

a. Yirif fo niir

b. Keɓand fo ñuf

c. Weg fo foritdaaf

No falay fa fikandeer fee :

Laamit ke

Toonel ke

1. An jikanu Bure o portaabul ?

a. O maag um

b. Ya'um

c. Ba'um

2. Xar Bure waratu o fi' ?

a. A laamtik

b. A muñ

c. A reef ke ta layeenameem

b) Um sut

Bindi na kaye'of xa lim axe no xa ñuxur axe njofna to a yoon fo lay ke jangoona.

1. Tokoor fee jangnu den a bet fo a ñuf ordinaateer.
2. Bure kaa jiku o portaabul ole ten.
3. O maag oxe Bure na lalgandan ne o portaabul a ñaay'taa.
4. Tokoor fee ande dara na ordinaateer.

c) Um lay ke damuuma

Niiri a caf a mayu, fo a ñu'ax, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes fa ndakwiidu. O y'utangaa, o lay ke xot toona teen.

III. Um niir ke layeena

Niiri took, a caf a fak, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes ndakwiidu. O jaf olu refna teen, fat o xoland a felem ake fox a ñuxur axe, to bek yiif of no xa toq axe.

IV. Um bind

Bindi na kaye ceemir of xa felem xa fak jangin o kiin nam na xoytiteel no portaabul

Nam naa yakandoorteel a qal ?

Nqes ne, Bure fa Mari kaa ndakooxkaa na ekol. Ekol den oxe refaa no saax o lakas ole na qal ale too koo war o yakandoox a qal ale. Ya! den a asaa den soo a laya den ee : « A qal naangee o yakandoorteel ne feltoonga fo muu reefoona ».

Ndamyo ee boo o yakandooxaaa a qal, koo war :

- Reef me yaal a caf ake a ndeefaa mbaat no me xa oto xe mbaajtaa o joor ;
- A jegangee, o jil maa waagoona o ga'it no kofu xa saax xa faq axe ndax o oto, o moto mbaat a sareet garee.
- Waas yiif itam no me yaal a caf ake a peeraa, waasna keene ;
- Deet no njanoon fo no ñamaak soo baat o deet njanoon, ndax o ga' ndi o oto, o moto mbaat a sareet garee, soo o sogkaa o yakandu a qal ale
- Teetaqini ndax a jega o lampa le naa yetwaa a qal ale no mbaamir of, a yaxgangaa : yaal o jaf ole soom waru o ret. A sofaangaa sax o lampa le a kaɓ, too o war o yakandu a qal ale, baati o deetaqin boo o suuraa ;
- A sofaangaa o lampa le a xoɓa, xa oto xe soom mbaru ndet, boo yakandwaa fat o cung boo xa oto xe fop a ngeenoox.
- Baa mos o yuf yaa o yakandwaa a qal ale yaam waagaa o yen a ndeer ale.

Laamit fo piyel

Ñaal

1

A felem a yoobeer ake

1. A qal: bea a o oto
- 2- Ndakooxtaa : nomtooxiid
- 3- Yakandoortel : faafteel

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

a Refaa

o lakas

ekol den

no saax

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of delem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
joor :

refaa :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of delem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
ndamyo :
yetwaa :

c) Um sut

Yuɓ no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, delem le yoneerna fa den.

Kiristel, ecol, nqes, yaar, tening, lampa

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaafi laamit kene

1. An naa dakooxkaa na ecol ?
2. Mam waro yakandoorit a qal ale ?
3. Xar waro fi' yaa o lampa le xoɓ na ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Mari fa Jegaan a mbaafa qal ale.
2. Jegaan fa Mari kaa ndakooxkaa ecol.
3. Jegaan fa Mari owe ñaamaa.

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Xar ya^l den a asu den?
2. Mam xa caac^ɗ axe mbaaftaa?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Mam Mari fa Bure a ndakooxaa ?
2. Xar taxu ya^lden a asaa den?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye^lof xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(deetaqin, ekol, refaa, no saax, lakas, oxe, naangee, faafteel)

Ekol den.....no saax.....na qal ale.

A qal.....onam nuu feltoonga.

Baati o boo o faafaa.

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy^ɗna yoon na
fo samandaal ne.

1. Wiin we kaa ngeenu.
2. Wiin we kaa ɗakandwaa a qal ale ?
3. Wiin we kaa moof.

e) Um lay ke damuuma

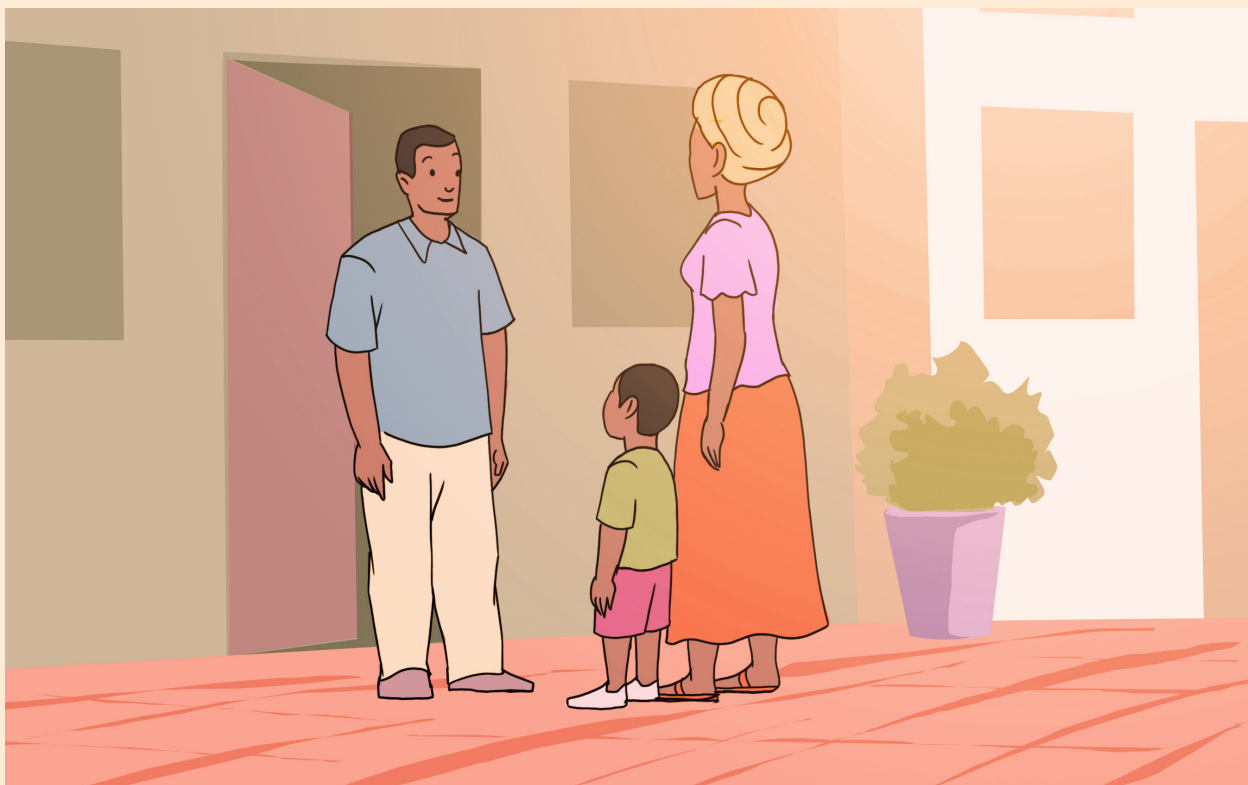
Layi ke jangtoona no falay fee.

II. Um niir a ñofu^l.

Niiri a qoolu falay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye^lof lay ke fiyoona boo y^lakandu a qal ale.

A pesoorof a mosu na dik

Mari, a ref o ndoog onqaa jegna xa kiid betaanahaq, a lay a faapum ee : « Baab o feet, kaam jeg jeetaay faa jofna na pesooroof a mosu no kiin kam dikum. Ndax waagaxamo dimle? » Faapum a doonin ee : « Iyo moos ! O bugangaa fesoar apaax kam dikof, koo war o :

- Jofoor apaax fo gentand we ;
 - Niiw a den too saq o yarax na pi'loof fa layoof ;
 - Bekit yiif o ñoowof fa den fo calel den, ndax o waag o dimle'aa den leek-leek (too watkiro kumpa) ;
 - Fexey boo fiiqilkiro wiin we fo calel mayu coow mbaa fo qew no baxtu a ñootnax;
 - Bekaa o bayof no ñoow ole na dik ane, fogaa no kuu da mbiyaa ta jof na yo'nax no kaa widna dikane (set-setal, a cimb taxar) fo cosaan;
 - Xoolandaa a carin mbind of too fañ o rodgandaa dikane, debaa kuu refna, muu refna ;
 - Baxaa leel ke mbanuu ta fadna, mbaa o bekaa den o mbiñ boo yaa da mbufiidkeel.
 - Mer o yekraa fo gentandof too deetkaa den leek-leek ;
- O reefanga keene, xan o ref o kentand o paax, o niiwe' . »

Laamit fo piyel

Ñaal 1

A felem a yooBeer ake

1. **Dik** : pind matru kam saate
2. **O ndoog** : o njaac o ndew
3. **A pesooroof** : a tefoof, o ñowoof

I. Um tekit

a) Um sos xa ñuxur

Xoti xa felem a xeeke o waag o xemband o ñuxur ole na kaye'of.

ow ole na

bayof no

bekaa o

dik ane

b) Um andid

► Xa felem axe mbogna tekit

1. Bindi na kaye'of delem le fogna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
faapum :
niiw :

► Xa felem xa sufoor

2. Bindi na kaye'of delem le sufoorna a tekit fo oleng no we ndefna a lanq :
makkiro :
fogaa :

c) Um sut

Yup no xa felem oxey, suti o bind na kaye'of, delem le yoneerna fa den.

Dik, Dimle , niiw, Xasir , calel, jofor

II. Um and ke falay fee a fofna

a) Um doon

Jaabi laamit kene

1. Xa kiid xa podnum Mari a jegu ?
2. An naa dimle'aa a Mari ?
3. Xar a layu faapum ?

b) Um jil

Bindi na kaye'of nimeero no ñuxur o jofu le.

1. Xadi kaa laamtaa a ya'um.
2. Faapum kaa jikwaa.
3. Xadi a juga xa kiid betaanahaq.

Ñaal

2

I. Um and ke falay fee fofna

a) Um lay ke samandaal ne fofna

Dooni laamit kene.

1. Kum Mari a fi'aa ?
2. Xar faapum doonun ?

b) Um doon

Dooni laamit kene.

1. Xar xadi a layu a faapum ?
2. Xar xadi a layun ?

c) Um fadatin

Yiɓanfooxi na kaye'of xa ñuxur a xene, soo fadatnit a den xa felem xa cofu xe :
(Niiw, coow, makkiro, faapum, xadi, kooñ, jeg, pesooroof)

Baab o feet,jeetaay faa jofna na
.....a doonin ee

Fexey boo.....wiin we.

d) Um fokat o ñuxur ole yoon na fo samandaal ne.

Bindi o lim ole no ñuxur ole moy'na yoon na fo samandaal ne.

1. Faapum a doonin ee : ndigil oo.
2. Baab o feet kaam jeg jeetaay.
3. Xadi o ndoog o ndew a refu.

e) Um lay ke damuuma

Xar damo no jeetaay le.

II. Um niir a ñofu'.

Niiri a qoolu falaay fee no minit tadik.

III. Um bind

Bindi na kaye'of lay nam o ñoowtaa no mbind nuun.

Laamit fo piyel

I. Um tekit

a) Um sos o ñuxur

1. Damloorti xa felem axene defna na tiket ake, o sos o ñuxur ole refna ten, na kaye'of.

1	deetaqin	ʼBati	boo	o yakandwaa
2	Yarwi	layoof	no	gas

b) Um sut

2. Suti no yuɓ olu refna o delem ole fogeerna, o mbindin na kaye'of.

mefit, reef, oto, mbaamir, deet

ñoow, paax, dimle, fog, ɲatoox

II. Um wetandu ke lay kaa a mbofna

a) Um doon

Niiri lay ke, o bind na kaye'of, o lim ole no laamit nu refna, to o refantin o hiiɕ ole na toon ale ta yoonit na.

No falay fa mberaand fee :

Laamit ke

Toonel ke

1. Xar xa caaɕ axe mbaru o cakandoox ?

a. A teex

b. A fat ale

c. A qal ale

2. Xar ya'den a buganu a den ?

a. Da muc

b. da mos

c. Da yarudaaf

No falay fa fikandeer fee :

Laamit ke	Toonel ke
1. Mam a pesoroof a mosu le jege ?	a. No mbind
	b. Kam dik
	c. Ekol
2. O ñak o reef ke layeena xar a wagu bisiid ?	a. O ñoow o domu
	b. Nqaaritoor
	c. O mbecmeem

b) Um sut

Bindi na kaye'of xa lim axe no xa ñuxur axe njofna to a yoon fo lay ke jangoona.

1. Waaga reef mu refna ndax o y'akandoox a qal.
2. A qal naangee y'akandoorteel ne feltoonga.
3. O ñoow kam dik jegee no mbind of.
4. A jega ke waroonga o bugangaa fesoora paax kam dik of.

c) Um lay ke damuuma

Niiri a caf a mayu, fo a ñu'ax, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes fa ndakwiidu. O y'utangaa, o lay ke xot toona teen.

III. Um niir ke layeena

Niiri took, a caf a fak, oxu refna no lay fik ke jangoona no bes ndakwiidu. O jaf olu refna teen, fat o xoland a felem ake fox a ñuxur axe, to bek yiif of no xa toq axe.

IV. Um bind

Bindi na kaye ceemir of xa felem xa fak o as o kiin kam mbind.

Njoprit :

Oxe naa damtang na cang a bugang o waajnoor qicir. Ta coodong falay fee a lanq fo laamit.

Simtir :

Niiri falay fee o ndang , o jeem o and ke layeena teen to o doon no calee fo laamit ke.

Ne kalaas nqoolu a jegteel

Rend, njoktoor ne na koohom ne ne'teena ekol ke no qoolel a jofnu. Dirikteer ne ekol Fay Daali lay elew ke ee o hiid ole fagangaa, kalaas nu moy'na ñoow o qoolel a jeg neexil. Xa elew axe no kalaas maak ke adnel ndax a feet ke naa fi'keel. Kalaas lakas ke itam a mbokate'. Keene at boo Mari fa Sanu fo qariit den a mbaafaa ke da ngeeninkaa bo kalaas den a daaw neexil ne. A laamtayo sax kelfa ken elew axe fo madam ole. A nqeta mayu soo a geenin a caloof den.

Ke i mbarna mbi' i mbugangaa kalaas in a gen no xolaa :

- Fat i nqaaj xa elew axe pokatoor ndax da njal
- Njil oxaa adooxanna a qaaj aluu refna, ta soñaa calel ke
- Fat i mbi' ngap ne qaaj ake a nqelko nqoolantaa.
- Boo i ndopaa a leel ale fat i ndokoox xa maska, ngay a qoox in, boo fo ut ole yodwaa
- Fat i yirfo xa palanteer axe, mborto pegax ke, armool ke, taabul-moofir ake fo moofir ke
- Fat i nquɓand boo i ngela o leel
- Mbatin xa ɓaak porxolaax axe
- Fat i yip leel ke na qoɓ ale no kalaas ne.
- Mborit a tablo le nqesoo-nqes, too supt foofi le naa jalitkeel.
- Fat i mbañ o mbindaa no miir ke fa taabul ake.
- Njookaa a njal we njegitna na bes fee.

I. Um tekit**a. Um fadatin**

1. Yipafooxi o ñuxur olene to rokin teen xa felem axe jagna : duuf - nquɓand - leel - weg - dung
Fat i o ole boo i ngela o

2. Yipafooxi o ñuxur olene to rokin teen xa felem axe jagna : nqeta - caloof - figu - geenin
A mayu soo a a den.

b. Um sos xa ñuxur

Damloorti xa felem axe na tiket ake, o xembandatin xa ñuxur axe na kaye'of

1.

qaaɗ

axe

Fat i

xa

elew

2.

Kalaas

jega

a

neexil

ne

c. Um andid

- **A felem ake mbogna a tekit**

1. Bindi na kaye'of o ñeem olaa fogna a tekit fo olu refna no we a lanq.
geeniin ngap

- **A felem a sufooru**

2. Bindi na kaye'of o ñeem olaa sufoorna a tekit fo olu refna no we a lanq.
ndopaa xaaj

II. Um and ke falay fee fofna

a. Um doon

Dooni laamit ke.

1. An naa daawkaa nexil ne regteena ?
2. Ndax xa elew axe mbar'a cung o layeel o qooleel soo a mbaf teen? Yaam fa xar ?
3. Xar xa mask axe a faxaa ?
4. Xar atu boo Dirikteer ne a regit neexil ?

b. Um sut

Bindi na kaye'of o lim ole no ñuxur ole jofna to a yoon fo falay fee.

1. Xa elew axe no kalaas teɓ ke mbogeer.
2. Fat i yip ndof ke na qoɓ ale.
3. Miir ke fo a taabul ake fat a mbindeel.

III. Um niir falay fee

Niiri took falay fee too ta yoon fo o xoland xa felem axe fo xa ñuxur axe. Fat o bek yiif of itam no xa toq axe.

Njoprit : Ekol oxe bug o weg. A juga qicir maak na cang. O coodel falay fee fo laamit ke a lanq ndax o waajin.

Simtir : Niiri falay fu refna o ndang waaf o and ke refna teen soo doon no calel fo laamit ke ta yoonitna.

1

O suusuup oxe

Maam Xemes, yaay fee faapa Semu, o suusuup a refu. Boo Faatu a deetkuuna, kaa jomi'aa no toki mosoodu ke ta liilaa na keɓ ale. Faatu kaa deeta ne Maam fee a nogoyitna, taa jalaa, a fortaa onj le leek-leek na tagidum a ɓaal ale. Faatu a ga'aa pidel ke yipeena na xa pot, fo xa moon pentuur axe. Ta lay a Maam fee ee : Kaam bug o suupatin rob nemi'.

Maam fee a dalfo rokoox o gan'um, a humoox o ñootir ole. Ta jang a beñwaar foofi, a yip teen xeme fee fo segene fee na damnaa kuloor ke no toki ke. A yipangaa pidel suupir pulo fa suupir pursiinu ke, a dalfo bek teen rob mbulo ne Faatu. A jang a teex, a yo'in apaax piis ne kam foofi cuup ne. Ta way'aa yaam cuupir ke a sum, a fi a buy. Ta sutin, a nol ndoki ne apaax. A laɓatinin na foofi laa xoolna, a baat o nolin, a liilin.

A yuta, i njegata rob ngoɓu.

Laamit fo calel ke

a. Dooni laamit ke

1. Xar refu calel maam Xemes ?
2. Ke maam Xemes a fiyaa ta nogoy xar a laltu ?
3. Kum refu ke maam xemes a eetaa o fi' yaa ta bugna o suup ?
4. Xar refu o njiriiñ no pidel ke ndefna no xa pot axe ?

b. Suti o ñuxur ole jofna to a yoon fo falay fee.

1. Faatu kaa sim a maam'um suup.
2. Ndiiki, maam Xemes waagatee suup.
3. Suupir leng soom maam xemes a yipu.

c. Ñofi niir falay fee fo a ñuax, to yoonandin fo o xoland xa felem axe fox a ñuxur axe. O bek yiif of itam, apaax, no xa toq axe.

2

Bitik ne Tokoor Kumax

Na dik ane in, Tokoor Kumax sequ meen bitik ne moy'na magin. O xe refna a paam a qal a maak ale, a faamir fa gaaraas fee. Kaa biiba a wet bes fuu refna, boo na waxtu 10 kirand, a soɓ wiin we mayatee neene.

Bitik ne a jega xa qeet cikwel kuu ndefna. No dung ole, ta riime teen xa saaku fo kees yaaju kaa yipna kuu jofna no ñoow : maalo fee, kaaf ke, a ñaaw ake, pompiteer fee, soble fee ...

Na kontuwaar ale, a jega balaas fa a poox ake naa peese'teel. Cikwel lakas ke fop a ndoonel na taseer ke. A jega a karte keredi kaa naa sarse'teel portaabul. Ndaa Tokoor Kumax soom refree na bitik ne. A janga oxaa naa damtan na cikax ale. A janga iitam a yeeyetax oxa naa moofaa no ndokand ne, a gayaa bitik ne, a deetaa we naa ndokaa fo we naa sutwaa.

Kamee-kam faa, a jega begax naa jofna no ndok onqaa ne'eena maangasiin, a yipel bagaas mayu fo cikwel kaa ngeekeena.

Laamit fo calel ke

a. Dooni laamit ke

1. Mam cikwel ke a ndefu kam bitik ne?
2. Wiin fodnum naa njikooxaa no bitik ne ?
3. Xar laltu ee bitik ne kaa magin ?
4. Mam bitik ne tokor Kumax a refu ?

b. Suti o ñuxur ole jofna to a yoon fo falay fee.

1. Tokoor Kumax soom na refaa no bitik ne.
2. Bitik ne mayee tikoors.
3. Bitik ne Tokoor Kumax kaa teelaa wet.

c. Ñofi niir falay fee fo a ñuax, to yoonandin fo o xoland xa felem axe fox a ñuxur axe. O bek yiif of itam, apaax, no xa toq axe.

Nam o oto de6 a xembandteel

Mbo6 ne kaa mbug o ngemband 7asir kaa da mbogitna no ndafatir naa ne'eena <<Festiwaal no saasak de6>>. Da feetik a Madam Jalo ndax ta baat a den yiif. Ta lay a den ee :
Nu mbugangaa ngemband o oto de6, xan nu njeg qembandir, ndeefitin neekkee :

Qendandir :

- Xa suxoof xa moon palastik xa nahaq
- O bal kuuf leng
- A kartonj alaa jegna santimeet 7 no yaajel fo 15 no cigdel
- Xa qo6 a bik footar xa tadaq
- Fo ndeex fo ndaduk fo nqo6u, a njeg santimeet 11
- Xa pindifeer xa taq

A fat a qendand :

- Nu ndoon xa qo6 a bik footar xa faq axe, nen a koogoor njong na kartonj ale, nqay' santimeet 2 na qoox ake.
- Nu ngum a den na kartonj ale no xa yul axaa nqay'na santimeet 1,5
- Nu yuuf fo ndeex ne kam xa qo6 axe, da sutoox santimeet 1,25
- Nu yul xa suxoof xa nahaq axe a ndeer ale, ndoof a den na teex ake
- Nu 6ek o xo6 o dadkandeer ole kam o bal ole, ngumin fo lastik boo ta safik
- Nu faap o xo6 ole took a kartonj ale, ngibin fo lastik a ndeer ale
- Nu mbuuf o bal ole boo ta may, sux o yul ole no xo6 ole, ndoon o oto le maa dungooxna taa yaaj
- Nu suqit o xo6 ole

Aca !

Laamit fo calel ke

a. Dooni laamit ke

1. Xar atu boo mboɓ ne ɓaatahook yiif ma madam Jalo ?
2. An na lalgandaa den a qemband o oto deɓ ?
3. Nam mboɓ ne mbi' kaa ke madam Jalo layna den ?
4. Xar adooxu a fat a qemband ale ?

b. Suti o ñuxur ole jofna to a yoon fo falay fee.

1. Xa caaɗ axe kaa simniko a madam Jalo.
2. Xa caaɗ axe kaa mbaajaa o mbog no qicir njegu solo.
3. Xa caaɗ axe kaa lalko a madam Jalo o oto le da nqemband na.

c. Ñofi niir falay fee fo a ñuax, to yoonandin fo o xoland xa felem axe fox a ñuxur axe. O bek yiif of itam, apaax, no xa toq axe.

